

14. novembar 2016. godine

POZICIJA UNHCR O POVRATKU U IRAK

<i>Uvod</i>	1
<i>Kršenja i zloupotrebe međunarodnih ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava</i>	3
<i>Odnos prema civilima koji beže iz područja pod kontrolom Islamske države u druge krajeve Iraka</i>	8
<i>Odnos prema civilima u područjima koja su prethodno bila pod kontrolom Isisa</i>	11
<i>Odnos prema civilima iz područja koja su prethodno bila ili su trenutno pod kontrolom Islamske države u područjima pod kontrolom Centralne vlade ili Kurdistske regionalne vlade (KRG)</i>	12
<i>Civilne žrtve</i>	16
<i>Interno i eksterno raseljavanje</i>	17
<i>Vraćanje interno raseljenih lica (IRL) i vraćanje iz inostranstva</i>	18
<i>Humanitarna situacija</i>	20
<i>Pozicija UNHCR o vraćanju</i>	22

Uvod

- 1 Ova pozicija zamenjuje poziciju UNHCR o povratku u Irak iz 2014.¹
- 2 Ova pozicija fokusira se na rizike s kojima se suočavaju civili kao rezultat tekućih nemeđunarodnih oružanih sukoba između Iračkih snaga bezbednosti (ISF) i njima pridruženih snaga s jedne strane,² i takozvane “Islamske države u Iraku i Šamu” (ISIS) s druge strane.³
- 3 U Iraku je 2014. godine došlo do munjevitve ekspanzije Islamske države u mnoge delove severnog i centralnog Iraka, što je rezultiralo obnovljenom eskalacijom sukoba i nasilja.⁴ Od 2015. godine i uz podršku široke međunarodne

¹ Visoki komesarijat UN za izbeglice (UNHCR), *Pozicija UNHCR o povratku u Irak*, 27.10. 2014, <http://www.refworld.org/docid/544e4b3c4.html>.

² “Pridružene snage” uključuju paravojne formacije i snage lokalnih plemena (Šiiti, Suniti i drugi), Jedinici narodne mobilizacije (PMU), i vojne snage Kurdistskog regiona Iraka (*Pešmerga*).

³ Samoproklamovana „Islamska država u Iraku i Šamu” (ISIS) (na arapskom: *Ad-Dawlah Al-’Islāmiyyah fi Al Iraq wa Al-Sham*), poznata je (prethodno) i kao “Islamska država u Iraku” (ISI) ili “Islamska država u Iraku i Levantu” (ISIL) ali i samo kao “Islamska država” (IS) ili, prema arapskom akronimu, “*Daeš*”.

koalicije, Iračke snage bezbednosti i njima pridružene snage ostvarile su značajne pomake u ponovnom zauzimanju teritorija od Islamske države u provincijama Al-Anbar, Babel, Dijala, Erbil, Niniva i Salah Al-Din.⁵ Irački premijer Al-Abadi je 17.10.2016. najavio početak vojne ofanzive za ponovno zauzimanje Mosula, drugog po veličini grada u Iraku, koji je pod kontrolom Islamske države od juna 2014. godine.⁶

4 Kao rezultat obnovljenog sukoba i nasilja, desetine hiljada civila je ubijeno ili ranjeno, preko 3,18 miliona ljudi je, kako se izveštava, raseljeno unutar zemlje, a preko 10 miliona je prijavljeno za neophodnu humanitarnu pomoć.⁷ Napredovanja Islamske države u toku 2014/2015 i kasnije vojne operacije protiv Islamske države doveli su do raseljavanja velikih razmera, gde je postojao rizik da mnogo više Iračana bude raseljeno kao rezultat tekuće ofanzive za zauzimanje Mosula.⁸

5 Bezbednosna situacija u mnogim delovima centralnog i severnog Iraka i dalje je nestabilna i nepredvidljiva zbog stalnih vojnih ofanziva i protivofanziva.⁹ Delovi severnog i centralnog Iraka ostaju pod *de facto* kontrolom Islamske države, koja prema izveštavanju nastavlja sa ozbiljnom i široko rasprostranjenom zloupotrebom ljudskih prava nad stanovništvom u tim područjima.¹⁰ U toku vojnih operacija, Islamska država je koristila civile kao „ljudski štit“; oni su takođe izloženi velikoj opasnosti od unakrsne vatre, snajpera i bombardovanja.¹¹ U slučaju bekstva, rizikuju da ih Islamska država kazni.¹² Osim toga, suočavaju se sa brojnim rizicima na opasnim rutama za bekstvo, uključujući rizik od unakrsne vatre, eksplozivnih ostataka rata (ERW) i improvizovanih eksplozivnih naprava (IED).¹³ Ostali su, prema izveštavanjima, umrli od dehidracije na isprpljujućim putovanjima na koja su morali da pođu kako bi pobjegli iz područja pod kontrolom Islamske države.¹⁴ Za one koji beže iz područja pod kontrolom Islamske države u severnom i centralnom Iraku, pristup relativno bezbednijim područjima u drugim delovima zemlje je ograničen zbog stroge kontrole ulaska i restriktivnog izdavanja dozvola za boravak, uključujući, između ostalog, i obavezu postojanja sponzora; ova ograničenja često se zasnivaju na diskriminatornim kriterijumima kao što su pretpostavljena povezanost sa Islamskom državom zbog etničkog, verskog i/ili plemenskog okvira ili mesta porekla iz kojeg dolazi data osoba.¹⁵

6 Na stanovništvo koje je ostalo u područjima pod kontrolom Islamske države obično se gleda kao na one koji podržavaju ID i zbog toga su, prema izveštavanjima, na meti raznih aktera u cilju odmazde.¹⁶ U područjima iz kojih su Iračke bezbednosne snage i njima pridružene snage proterale Islamsku državu, prema izveštavanjima i dalje postoji rizik od infiltracije Islamske države,

⁴ Irak je proglašen trećom najnemirnijom zemljom prema Globalnom indeksu mira za 2016. godinu, posle Sirije i Južnog Sudana; Institut za ekonomiju i mir, *Globalni indeks mira za 2016. Juni 2016*, <http://bit.ly/1UCZDV1>, str. 11.

⁵ Savet bezbednosti UN (UNSC), *Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa Rezolucijom 2299 (2016)*, 25.10.2016, S/2016/897, <http://www.refworld.org/docid/5821ca0f4.html> (u daljem tekstu: UNSC, *Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa Rezolucijom 2299 (2016)*, 25.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/5821ca0f4.html>), stav 14; BBC, *ID 'gubi više od četvrtine svoje teritorije' u Siriji i Iraku*, 09.10.2016, <http://bbc.in/2e45mdP>; Služba za praćenje sukoba globalne informativne kompanije - IHS Conflict Monitor, *Kalifat islamske države smanjen za još 12 odsto u 2016. godini, kaže IHS*, 10.07.2016, <http://bit.ly/2e5abTt>.

⁶ Al Jazeera, *Irak: Hajder Al-Abadi pokreće operaciju Mosul*, 17.10.2016, <http://aje.io/3jy9>.

⁷ Videti u nastavku "Interno i eksterno raseljavanje" i "Humanitarna situacija".

⁸ Videti u nastavku "Interno i eksterno raseljavanje".

⁹ UNSC, *Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa Rezolucijom 2299 (2016)*, 25 October 2016, <http://www.refworld.org/docid/5821ca0f4.html>, stav 15.

¹⁰ Institut za studije rata (ISW), *Kontrola teritorije u Iraku: 07.10.2016, 7.10.2016*, <http://bit.ly/2dhYCYd>. Videti u nastavku "Kršenje međunarodnog humanitarnog prava i konvencije za zaštitu ljudskih prava".

¹¹ Amnesty International, *Irak: Strah za bezbednost civila koji su se našli u unakrsnim vatrama i koje Islamska država koristi kao ljudske štitove*, 27.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/581c92474.html>; Kancelarija UN za koordinaciju humanitarnim poslovima (OCHA), *U toku operacije Mosul, ništa nije važnije od zaštite civila*, 21.09.2016, <http://bit.ly/2duw3sQ>; Globalni centar za odgovornost za zaštitu (Global Centre R2P), *R2P Monitor*, izdanje 29, 15.09.2016, <http://bit.ly/2cJaAK4>, str. 4; Human Rights Watch (HRW), *Irak: Vladavina ID obeležena egzekucijama, okrutnošću*, 10.07.2016, <http://www.refworld.org/docid/57836a324.html>; Amnesty International, *Bekstvo iz Faludže*, 28.05.2016, <http://bit.ly/2ejzLoT>; Atlantski savez, *Vraćanje Mosula: ID i ljudski štitovi*, 16.03.2016, <http://bit.ly/1PonMMa>; Misija pomoći UN za Irak (UNAMI), *Izveštaj o zaštiti civila u oružanim sukobima u Iraku: 1. maj – 31. oktobar 2015, 11.01.2016*, <http://www.refworld.org/docid/56a09a304.html> (u daljem tekstu: UNAMI, *Izveštaj o zaštiti civila u oružanim sukobima u Iraku*, 11.01.2016, <http://www.refworld.org/docid/56a09a304.html>), str. 14, 23.

¹² Videti u daljem tekstu "Odnos prema civilima koji beže iz područja pod kontrolom Islamske države u druge krajeve Iraka".

¹³ OCHA, *Humanitarni bilten Irak, Juli – Avgust 2016*, 29.08.2016, <http://bit.ly/2duUdAQ>, str. 2; UNHCR, *Irak: Kratak pregled (Flash Update)*, 27.08.2016, <http://bit.ly/2dUNwdp>, str. 2; UNHCR, *Još hiljade Iračana raseljeno zbog pojačanih borbi oko Mosula*, 14.06.2016, <http://bit.ly/2enyIbW>.

¹⁴ Save The Children, *Deca koja umiru od žeđi, poginula od nagaznih mina bežeći od ofanzive na Mosul*, 13.10.2016, <http://bit.ly/2dkB3d7>; UNSC, *Četvrti Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa čl. 7 Rezolucije 2233 (2015)*, 05.07.2016, S/2016/592, <http://www.refworld.org/docid/5784de404.html> (u daljem tekstu: UNSC, *IV Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa čl. 7 Rezolucije 2233 (2015)*, 05.07.2016, <http://www.refworld.org/docid/5784de404.html>), stav 37; UNHRC *Izveštaj Specijalnog izvestioca o ljudskim pravima interno raseljenih lica sa misije u Iraku*, 05.04.2016, A/HRC/32/35/Add.1, <http://www.refworld.org/docid/575fb7e14.html> (u daljem tekstu UNHRC, *Izveštaj Specijalnog izvestioca o ljudskim pravima interno raseljenih lica*, 05.04.2016, <http://www.refworld.org/docid/575fb7e14.html>), stav 40.

¹⁵ Videti u daljem tekstu "Odnos prema civilima koji beže iz područja pod kontrolom Islamske države u druge krajeve Iraka".

¹⁶ Videti u daljem tekstu "Odnos prema civilima u područjima koje su prethodno bile pod kontrolom Islamske države".

njenih protivofanziva i terorističkih napada.¹⁷ Iračka vlada izvestila je da ima problem da uspostavi punu i delotvornu vlast te je sposobnost države i njenih institucija da sprovedu zakon i zaštite civile i dalje slaba.¹⁸ Prijavljene su takođe tenzije i nasilje pošto se različiti akteri bore za prevlast u područjima povraćenim od ID, naročito u područjima oko kojih se spore Centralna vlada i Regionalna vlada Kurdistana (KRG), čiji status tek treba da se reši u skladu sa čl. 140 Ustava Iraka (Područja sa “spornim unutrašnjim granicama”).¹⁹ Osim toga, prema izveštavanjima, područja povraćena od Islamske države često su bila meta masovnih uništavanja i razaranja domova, vodovodnih, kanalizacionih i električnih sistema, bolnica, škola i državnih objekata.²⁰ Rekonstrukcije su u toku, ali sve te napore, prema izveštavanjima, često ometaju stalna nesigurnost, visok stepen kontaminacije minama i improvizovanim eksplozivnim napravama, i nedostatak finansija.²¹

7 Napredovanje Islamske države u severnom i centralnom Iraku u 2014. i 2015. godini i bezbednosni vakuum koji je zbog toga nastao u drugim delovima zemlje, doveli su, prema izveštavanjima, do jačanja paravojnih formacija i plemena, porasta kriminala i sveopšteg slabljenja državnih organa i vladavine prava, uključujući glavni grad Bagdad i južne provincije Iraka.²²

Kršenja i zloupotrebe međunarodnih ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava

8 Osim problema raseljavanja i broja žrtava, široko rasprostranjena zloupotreba i kršenje međunarodnog humanitarnog prava u velikoj meri utiče na živote civila. Tela UN za ljudska prava i organizacije koje se bave ljudskim pravima dokumentovali su da sve strane u nemeđunarodnom oružanom sukobu u Iraku

¹⁷ “Bezbednostna situacija u područjima iz kojih je proterana ID i dalje je zahtevna zbog terorističko, sektaškog, međuplemenskog i kriminalnog nasilja”; Sveta bezbednosti UN, *Treći Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa čl. 7 Rezolucije 2233 (2015)*, 27.04.2016, S/2016/396, <http://www.refworld.org/docid/5731a1a14.html> (u daljem tekstu: UNSC, *III Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa čl. 7 Rezolucije 2233 (2015)*, 27.04.2016, <http://www.refworld.org/docid/5731a1a14.html>), str. 20. Videti takođe, Middle East Monitor, *Daeš je povratila teritorije u Iraku*, 08.10.2016, <http://bit.ly/2dDoah2>; The Guardian, *Irak, Militanti pokrenuli smrtonosan napad oko Tirkita*, 24.09.2016, <http://bit.ly/2dTllr9>; Middle East Eye, *Pobeda nad Islamskom državom stvara čitav niz novih opasnosti*, 22.06.2016, <https://shar.es/1EgccU>; Agencija France-Presse (AFP), *Napad ID u Iraku, ubijeno 15 pripadnika Bezbednosnih snaga*, 17.06.2016, <http://ara.tv/5pxqm>; Washington Post, *Pod pritiskom, Islamska država prenosi svoju borbu na ulice Bagdada*, 18.05.2016, <http://wpo.st/3y542>; Međunarodna grupa za manjinska prava (MRGI), *Kriza raseljavanja u Iraku: Bezbednost i zaštita*, Mart 2016, <http://www.refworld.org/docid/573592d24.html> (u daljem tekstu: MRGI, *Kriza raseljavanja u Iraku*, Mart 2016, <http://www.refworld.org/docid/573592d24.html>), str. 22.

¹⁸ “Posle odlaska Islamske države, bez sudija i državnih struktura koje treba da utvrde kršenje zakona ili kaznu, ljudi su se okrenuli plemenskim zakonima, sistemu kodeksa koji funkcionišu u tandemu sa državnim sudstvom ili ga ruše”; Los Angeles Times, *Irak, kažnjavanje porodičnih veza sa Islamskom državom i kompenzacija žrtava nasilja*, 09.10.2016, <http://fw.to/GRpniPT>; “Naoružane Naoružane grupe danas deluju nekažnjeno pošto je vladavina prava propala u mnogim oblastima. Zbog raseljeničke krize, državni organi kao što su lokalne vlasti, guverneri, gradonačelnici i druge institucije deluju izdaleka ili su prestali da deluju uopšte. To se može videti u različitim nivoima u gubernijama Anbar, Dijala, Niniva i Salahadin”; MRGI, *Kriza iseljavanja u Iraku*, mart 2016, <http://www.refworld.org/docid/56af0c454.html>, str. 6. Videti takođe, Institut za mir Sjedinjenih država (USIP), *Irak: Povraćaj Mosula je samo početak*, 17.10.2016, <http://bit.ly/2e5rcOK>; Institut za Bliski istok, *Sledeći izazov: Upravljanje oslobođenim gradovima posle ID*, 28.06.2016, <http://bit.ly/2dJ8l9L>.

¹⁹ Washington Post, *Bitka za proterivanje Islamske države iz Mosula mogla bi da postane problem*, 12.10.2016, <http://wpo.st/01f52>; Associated Press, *Bitka za Mosul već iscrta novu mapu severnog Iraka*, 27.08.2016, <http://apne.ws/2bUrUca>; Al-Monitor, *Zašto su sukobi u Tu Khurmatu bili više od lokalnih čarki*, 05.05.2016, <http://almon.co/2niv>; Stratfor, *Irak: Borba u borbi protiv Islamske države*, 25.04.2016, <http://bit.ly/2ekDbDT>; Washington Post, *Izbile borbe u Iraku, a Islamska država nije njihov deo*, 24.04.2016, <http://wpo.st/YAsW1>; Savet bezbednosti UN, *Drugi Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa čl. 7 Rezolucije 2233 (2015)*, 26.01.2016, S/2016/77, <http://www.refworld.org/docid/56af0c454.html> (u daljem tekstu: UNSC, *II R Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa čl. 7 Rezolucije 2233 (2015)*, 26.01.2016, <http://www.refworld.org/docid/56af0c454.html>), stav 18; HRW, *Irak: Etničke borbe ugržavaju civile*, 13.01.2016, <http://www.refworld.org/docid/5696125e4.html>; Ekurd Daily, *Sukobi između boraca Jazidskih boraca i Pašmege KDP u Sindžaru u Iraku*, 26.11.2015, <http://bit.ly/1KZLzLk>.

²⁰ OCHA, *Humanitarni bilter Irak, juli – avgust 2016*, 29.08.2016, <http://bit.ly/2duUdAQ>, str. 2; ABC, *Snimak drona otkriva uništavanje u iračkoj borbi protiv ID*, 05.07.2016, <http://ab.co/2d5QngQ>; Associated Press, *Irak isterao ID iz Ramade uz visoku cenu: grad je uništen*, 05.05.2016, <http://apne.ws/1YavCPW>; Al Jazeera, *UN: Uništenje Ramade gore od svih drugih mesta u Iraku*, 04.03.2016, <http://aje.io/ms22>; Wall Street Journal, *Irački zvaničnici suočeni s monumentalnim zadatkom obnove Ramade*, 03.01.2016, <http://on.wsj.com/1R5PyDE>; UNITAR/UNOSAT, *Procena štete u Sindžaru, Distrikt Sindčar, Provincija Niniva, Irak*, 24.12.2015, <http://bit.ly/2dh4rEv>; International Business Times, *U Sindžaru: Fotografije razorenog grada otkrivaju visoku cenu njegovog oslobađanja od ID*, 17.11.2015, <http://bit.ly/2dRkZCj>; KRG/Ministarstvo unutrašnjih poslova/Zajednički centar za koordinaciju kriznim situacijam, *Brza procena šteta u gradu Šingal, novembar 2015*, <http://bit.ly/1OKtLiA>.

²¹ Razmišljanja o Iraku (*Musings on Iraq*), *Počinjū povraci u Faludžu u Iraku*, 29.09.2016, <http://bit.ly/2dDdm3R>; Razmišljanja o Iraku, *Nedaće raseljenih lica u iračkoj provinciji Anbar*, 11.08.2016, <http://bit.ly/2denBL6>; Financial Times, *Sposobnost Iraka za obnovu ugrožena je na tri fronta*, 03.04.2016, <http://on.ft.com/2dMpFtF>.

²² IHS Jane's 360, *Niz napada improvizovanim eksplozivnim napravama u Basri otkriva pogoršanje bezbednosti zbog nesposobnosti Iračke vlade da razoruža plemena i bande*, 23.08.2016, <http://bit.ly/2fZFk0>; Stejt dipartment, *2015 Okružni izveštaj – Irak*, 13.04.2016, <http://www.state.gov/documents/organization/253137.pdf>, str. 6; MRGI, *Kriza raseljavanja u Iraku*, mart 2016, <http://www.refworld.org/docid/573592d24.html>, str. 25; Military Times, *Strahovanja Iračkih oružanih snaga u vezi sa moći šiitskih paravojnih formacija*, 21.03.2016, <http://bit.ly/2e4PrMY>; Iraqi News, *Plemenski sukob obnovio oružane sukobe severno od Basre*, 16.02.2016, <http://bit.ly/1QTIIN7>; Reuters, *Iračke snage ušle u naftni grad da razoružaju plemenske borbe*, 15.01.2016, <http://reut.rs/1UUh7p>; Associated Press, *Kriminal cveta u iračkom gradu Basri pošto je vojska otišla da se bori protiv Islamske države*, 10.01.2016, <http://ind.pn/1RP4Qv3>.

krše međunarodno humanitarno pravo i čine teške povrede i zloupotrebe međunarodnog zakona o ljudskim pravima.

9 Izveštaji UN i organizacija za ljudska prava pokazuju da je Islamska država umešana u napade protiv civilnog stanovništva, ubistva (uključujući egzekucije bez odgovarajućeg suđenja), otmice, mučenja, silovanja i druge oblike seksualnog nasilja, seksualno ropstvo, prisilne promene vere i regrutaciju dece. Ovi činovi mogu se izjednačiti sa ratnim zločinima, zločinima protiv čovečnosti i, u slučaju određenih zajednica, uključujući jazidsku versku zajednicu, možda i genocidom.²⁴ Prema izveštavanjima, širenje Islamske države u područjima koja tradicionalno naseljavaju manjinske verske i etničke grupe, uključujući Mosul i velike delove Ninivske doline, dovelo je do sistematskih i širom rasprostranjenih zlostavljanja i bežanja stotina hiljada ljudi bez presedana.²⁵ Izveštaji ukazuju da je Islamska država posebno birala i da i dalje bira, članove etničkih i verskih manjinskih zajednica kao deo šire politike koja ima za cilj sistematsko gušenje, proterivanje ili uništavanje mnogih od tih zajednica u područjima koja su pod njenom kontrolom.²⁶ Jazidi, hrišćani, Kaka'i, Kurdi, Mandejci, šiiti, Turkmeni i Šabaci navodno su bili izloženi ozbiljnom zlostavljanju od strane Islamske države, uključujući pogubljenja, kidnapovanja, prisilne promene vere, silovanja, odvođenja u roblje, prisilne brakove, prisilne abortuse i prisilno raseljavanje.²⁷ Kako se izveštava, većina članova etničkih i verskih manjinskih grupa u područjima pod kontrolom Islamske države je ubijena, oteta ili raseljena.²⁸ Nekoliko hiljada žena i dece, uglavnom Jazida, navodno je zarobljeno u Islamskoj državi u trenutku pisanja ovog izveštaja.²⁹

10 Islamska država navodno sistematski bira one za koje smatra da su bliski ili da saraduju sa Iračkom vladom, Iračkim bezbednosnim snagama i njima pridruženim snagama.³⁰ Prema izveštavanjima, osobe koje se protive ili za koje se proceni da se protive Islamskoj državi ili da krše pravila Islamske države, rizikuju stroge kazne koje razrezuju samoproglašeni šerijatski sudovi bez propisnog suđenja.³¹ Pošto je vojni pritisak na Islamsku državu povećan, navodno otimaju

²³ HRW, *Irak: Ključni problemi u vezi sa predstojećom bitkom za Mosul*, 06.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/57f654446.html>; UNSC, *IV Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa čl. 7 Rezolucije 2233 (2015)*, 05.07.2016, <http://www.refworld.org/docid/5784de404.html>, stavovi 34-46; Američki Stejt department, *Izveštaji o zemljama 2015 – Irak*, 13.04.2016, <http://www.state.gov/documents/organization/253137.pdf>, str. 1-2; Amnesty International, *Izveštaj Amnesty International 2015/16 – Irak*, 24.02.2016, <http://www.refworld.org/docid/56d05b4a9.html>; UNAMI, *Izveštaj o zaštiti civila u oružanim sukobima u Iraku*, 11.01.2016, <http://www.refworld.org/docid/56a09a304.html>, str. i, ii, 8, 20, 31.

²⁴ UNAMI, *Poziv na odgovornost i zaštitu: Jezidi koji su preživeli zverstva Islamske države*, avgust 2016, <http://www.refworld.org/docid/57b848814.html>, str. 4, 5, 7, 18; UNSC, *IV Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa čl. 7 Rezolucije 2233 (2015)*, 05.07.2016, <http://www.refworld.org/docid/5784de404.html>, stav 36; UNHRC "Oni su došli da uništavaju": *Zločini Islamske države protiv Jazida*, 15.06.2016, A/HRC/32/CRP.2, <http://www.refworld.org/docid/57679c324.html> (u daljem tekstu: UNHRC, *Zločini Islamske države protiv Jazida*, 15.06.2016, <http://www.refworld.org/docid/57679c324.html>), stav. 202; HRW, *Irak: Napadi Islamske države automobilima bombama zločin su protiv čovečanstva*, 11.05.2016, <http://www.refworld.org/docid/573430cf4.html>; UNAMI, *Izveštaj o zaštiti civila u oružanim sukobima u Iraku*, 11.01.2016, <http://www.refworld.org/docid/56a09a304.html>, str. i, 8, 32.

²⁵ MRGI, *Nema povratka na ognjišta: iračke manjinske grupe na rubu iščezavanja*, juli 2016, <http://www.refworld.org/docid/578351d04.html>, str. 5; Komitet za ukidanje rasne diskriminacije UN (CERD), *Zaključna zapažanja o kombinovanim periodičnim izveštajima o Iraku XV-XXI: Komitet za ukidanje rasne diskriminacije*, 22.09.2014, CERD/C/IRQ/CO/15-21, <http://www.refworld.org/docid/56e7b6824.html>, Deo D.d.

²⁶ UNAMI, *Poziv na odgovornost i zaštitu: Jezidi koji su preživeli zverstva Islamske države*, avgust 2016, <http://www.refworld.org/docid/57b848814.html>, str. 5; MRGI, *Nema povratka na ognjišta: iračke manjinske grupe na rubu iščezavanja*, juli 2016, <http://www.refworld.org/docid/578351d04.html>; UNHRC, *Izveštaj Kancelarije visokog komesaritaja UN za ljudska prava o stanju ljudskih prava u Iraku u svetlu zloupotreba koje je počinila takozvana Islamska država u Iraku i Levantu i njoj pridružene grupe*, 13.03.2015, A/HRC/28/18, <http://www.refworld.org/docid/550ad5814.html>, stavovi 16-28.

²⁷ Američki Stejt department, *Izveštaji o zemljama 2015 – Irak*, 13.04.2016, <http://www.state.gov/documents/organization/253137.pdf>, str. 61; UNAMI, *Izveštaj o zaštiti civila u oružanim sukobima u Iraku*, 11.01.2016, <http://www.refworld.org/docid/56a09a304.html>, str. i-ii, 1419; Generalna skupština UN, *Tehnička podrška da bi se pomoglo promovisanje i zaštita ljudskih prava u Iraku: Izveštaj Viskokog komesarijata UN za ljudska prava*, 27.07.2015, A/HRC/30/66, <http://www.refworld.org/docid/55f7f4c74.html> (u daljem tekstu: Generalna skupština UN, *Izveštaj Viskokog komesarijata UN za ljudska prava*, 27.07.2015, <http://www.refworld.org/docid/55f7f4c74.html>), stav 48.

²⁸ UNAMI, *Izveštaj o zaštiti civila u oružanim sukobima u Iraku*, 11.01.2016, <http://www.refworld.org/docid/56a09a304.html>, str. 19.

²⁹ UNAMI, *Poziv na odgovornost i zaštitu: Jezidi koji su preživeli zverstva Islamske države*, avgust 2016, <http://www.refworld.org/docid/57b848814.html>, str. 7; Savet UNHRC, *Zločini Islamske države protiv Jazida*, 15.06.2016, <http://www.refworld.org/docid/57679c324.html>, stav 205.

³⁰ UNSC, *Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa Rezolucijom 2299 (2016)*, 25.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/5821ca0f4.html>, stav 44; NPR, *Kako se napad na Mosul približava, otpor raste – a s njim raste i brutalnost Islamske države*, 15.10.2015, <https://n.pr/2e9ozaf>; UNAMI, *Izveštaj o zaštiti civila u oružanim sukobima u Iraku*, 11.01.2016, <http://www.refworld.org/docid/56a09a304.html>, str. 11; UNAMI, *Izveštaj o zaštiti civila u oružanim sukobima u Iraku*, 11.01.2016: 11.12.2014 – 30.04.2015, 13.07.2015, <http://www.refworld.org/docid/55a4b83c4.html>, str. i, 11.

³¹ UNSC, *Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa Rezolucijom 2299 (2016)*, 25.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/5821ca0f4.html>, stav 44; Freedom House, *Sloboda u svetu 2016 - Irak*, 20.06.2016, <http://www.refworld.org/docid/576be00ac.html>; HRW, *Svetski izveštaj 2016 Irak*, 27.01.2016, <http://www.refworld.org/docid/56bd99386.html>; UNAMI, *Izveštaj o zaštiti civila u oružanim sukobima u Iraku*, 11.01.2016, <http://www.refworld.org/docid/56a09a304.html>, str. 11.

i ubijaju bivše pripadnike Iračkih bezbednosnih snaga i muškarce i dečake koji neće da se bore na njihovoj strani.³² Postoje takođe izveštaji da Islamska država preti rođacima onih za koje sumnja da podržavaju Iračke bezbednosne snage.³³ Izvršenje presuda po kratkom postupku navodno uključuje, između ostalog, pogubljenja streljanjem, odrublivanjem glave, kamenovanjem, spaljivanjem, utapanjem, električnom strujom i bacanjem sa visokih zgrada kao i šibanje, razapinjavanje na krst i amputiranje ekstremiteta.³⁴ Prema izveštavanjima, Islamska država drži u zarobljeništvu veliki broj ljudi pri čemu se kaže da se tortura i zlostavljanje naveliko koriste u objektima gde su zarobljeni.³⁵

11 Islamska država navodno preuzima odgovornost za brojne i redove napade na vojne i civilne ciljeve u Bagdadu³⁶ i drugim područjima pod kontrolom vlade, uključujući napade automobilima bombama, samoubilačke napade, mine iznenađenja, minobacače i granate.³⁷ Islamska država je u nekoliko navrata navodno ispalila rakete s hlorinom i iperitom na civile i osoblje snaga bezbednosti.³⁸ Dok su prema izveštajima neki napadi usmereni na osoblje bezbednosnih snaga, drugi su izgleda namerno usmereni na civile, uključujući džamije, tržnice, restorane, dečija igrališta, često u četvrtima ili gradovima sa većinskim šiitskim stanovništvom.³⁹ U svetlu gubitka teritorija, Islamska država se navodno vratila još žešćim napadima na civile u područjima pod kontrolom iračke vlade ili regionalne vlade Kurdistana.⁴⁰

12 UN i organizacije za ljudska prava dokumentovali su i moguća kršenja humanitarnog prava i ljudskih prava od strane Iračkih bezbednosnih snaga i njima pridruženih snaga. Nezavisni posmatrači primetili su

³² Kancelarija Visokog komesarijata za ljudska prava (OHCHR), *Zeid urgira fokusiranje na prava žrtava, s obzirom na „zaprepašujuću“ razmeru patnje civila u Iraku*, 11.11.2016, <https://shar.es/1Iy59j>; HRW, *Irak: Strah da će ID koristiti „ljudske štitive“, egzekucije*, 04.11.2016, <http://www.refworld.org/docid/5820826b4.html>; OHCHR, *Bitka za Mosul: Islamska država nasilno isteruje hiljade civila iz njihovih domova, stotine pogubljeno*, 28.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/582084b84.html>; UN News Centre, *Agencija UN za izbeglice počinje da dostavlja namirnice, odeću druge potrepštine porodicama koje beže iz Faludže pod opsadom*, 27.05.2016, <http://www.refworld.org/docid/574bea4140b.html>; Iraqi News, *Islamska država hapsi 200 ljudi jer su odbili da se bore, 25 boraca ID pogubljeno*, 05.05.2016, <http://bit.ly/1STI1Tf>.

³³ OHCHR, *Press Briefing Beleške o Iraku, Siriji i Saudijskoj Arabiji/Jemen*, 01.11.2016, <https://shar.es/1I2Nxx>.

³⁴ HRW, *Irak: Vladavina ID obeležena egzekucijama, okrutnošću*, 10.07.2016, <http://www.refworld.org/docid/57836a324.html>; UNAMI, *Izveštaj o zaštiti civila u oružanim sukobima u Iraku*, 11.01.2016, <http://www.refworld.org/docid/56a09a304.html>, p. 12; UNHRC, *Reagovati sada da bi se sprečile strašne razmere kršenja ljudskih prava od strane ID – Poziv UN eksperta na Savetu bezbednosti*, 22.06.2015, <http://bit.ly/1MO2x5z>.

³⁵ OHCHR, *Zeid urgira fokusiranje na prava žrtava, s obzirom na „zaprepašujuću“ razmeru patnje civila u Iraku*, 11.11.2016, <https://shar.es/1Iy59j>; HRW, *Irak: Vladavina ID obeležena egzekucijama, okrutnošću*, 10.07.2016, <http://www.refworld.org/docid/57836a324.html>; Američki Stejt department, *Izveštaji o zemljama 2015 – Irak*, 13.04.2016, <http://www.state.gov/documents/organization/253137.pdf>, pp. 8, 25; The New York Times, *Zarobljenici ID kažu da su bili na pragu pogubljenja kada su oslobođeni*, 27.10.2015, <http://nyti.ms/1LX9yRO>.

³⁶ Uprkos strogim merama bezbednosti koje je preduzela iračka vlada da spreči infiltraciju ID, Bagdad, i grad i okolne provincije, i dalje je centar redovnih napada koji odnose masovne žrtve, često ali ne isključivo usmerenih protiv šiitskih civila. Međutim, ti napadi utiču na sve civili, bez obzira na njihovo poreklo, budući da gotovo ne postoji nijedan deo Bagdada koji nije doživio ovu vrstu nasilja; Američki Stejt department, *Izveštaji o zemljama 2015 – Irak*, 13.04.2016, <http://www.state.gov/documents/organization/253137.pdf>, str. 4, 25; The National, *Dešifrovanje promenljive prirode pobude Islamske države*, 07.03.2016, <http://bit.ly/1nvzBc>; UNSC, *II Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa čl. 7 Rezolucije 2233 (2015)*, 26.01.2016, <http://www.refworld.org/docid/56af0c454.html>, stav 21; UNAMI, *Izveštaj o zaštiti civila u oružanim sukobima u Iraku*, 11.01.2016, <http://www.refworld.org/docid/56a09a304.html>, str. 29.

³⁷ UNSC, *Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa čl. 7 Rezolucije 2299 (2016)*, 25.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/5821ca0f4.html>, stavovi 42, 45. Za glavne napad of jula 2016, videti npr. BBC, *Samoubilački napadi u Iraku: Ambulantna kola korišćena u Tikritu i Samari*, 06.11.2016, <http://bbc.in/2fQfGWY>; PBS, *17 mrtvih od bombi u Bagdadu dok se Irak bori da povрати Mosul od ID*, 30.10.2016, <http://to.pbs.org/2e5CxxG>; Reuters, *Islamska država napada Kirkuk dok Iračke snage napreduju ka Mosulu*, 21.10.2016, <http://reut.rs/2edN3DX>; Reuters, *Samoubilački bombaški napad, Borbe odnele oko 55 života u Iraku: Policija*, 15.10.2016, <http://reut.rs/2ehMULm>; Associated Press, *Napadi u Iraku ubili najmanje 16 lica*, 04.10.2016, <https://shar.es/1EcBqd>; Associated Press, *Irak: Bombaški napadi u Bagdadu ubili najmanje 17 civila*, 27.09.2016, <http://www.cbc.ca/1.3780289>; Reuters, *18 ubijenu u napadu ID severno od iračkog Tikrita*, 24.09.2016, <http://reut.rs/2d7YvOW>; Reuters, *Dva istovremena bombaška napada ID u Bagdadu u tržnom centru ubila 12 ljudi*, 10.09.2016, <http://reut.rs/2cJtNjD>; BBC, *Kupci na meti napada automobilskim bombama*, 06.09.2016, <http://bbc.in/2cFZBmn>; Al-Jazeera, *U napad u blizini Karbale u Iraku poginulo 18 ljudi*, 29.08.2016, <http://aje.io/swgb>; BBC, *Irak, Automobil bomba ubila 17 u Khalisu u napadu za koji odgovornost preuzela ID*, 25.07.2016, <http://bbc.in/2aF8tDG>; Associated Press, *ID preuzela odgovornost za samoubilačku eksploziju u Bagdadu, najmanje 14 mrtvih*, 24.07.2016, <http://fxn.ws/2a9FZVm>; CNN, *21 osoba ubijena u Bagdadu u samoubilačkom napadu, nedeljama nakon najtragičnijeg poslednjih godina*, 21.07.2016, <http://cnn.it/2a27PQP>; BBC, *Napad na svetilište u Iraku: ID ubila 12 ljudi u Baladu*, 08.07.2016, <http://bbc.in/29mdRtj>; The Independent, *Bombaški napad u Bagdadu: Broj mrtvih porastao do 300 u napadu ID automobilskom bombom*, 08.07.2016, <http://ind.pn/29u7h8o>.

³⁸ UNSC, *IV Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa stavom 7 Rezolucije 2233 (2015)*, 05.07.2016, <http://www.refworld.org/docid/5784de404.html>, stav 38; UNSC, *III II Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa stavom 7 Rezolucije 2233 (2015)*, 27.04.2016, <http://www.refworld.org/docid/5731a1a14.html>, stav 46; Vice News, *U Tazi, iračkom gradu koji su snage Islamske države napale gasom*, 16.03.2016, <http://bit.ly/29BzLec>.

³⁹ Global Centre R2P, *R2P Monitor*, izdanje 29, 15.09.2016, <http://bit.ly/2cJaAK4>, str. 5; Američki Stejt department, *Izveštaji o zemljama 2015 – Irak*, 13.04.2016, <http://www.state.gov/documents/organization/253137.pdf>, str. 4.

⁴⁰ Na primer, 21.10.2016, ID je navodno pokrenula velike operacije u gradu Kirkuku i Dibisu (provincija Kirkuk) kako bi odvratila pažnju od Mosula. Rezultat napada je navodno bio oko 100 mrtvih i preko 200 ranjenih; Razmišljanja o Iraku, *5.198 mrtvih i ranjenih u Iraku u oktobru 2016*, 02.11.2016, <http://bit.ly/2fhvA5P>; New York Times, *U potrazi za otkrivanjem strategije ID među leševima i telefonima ostavljenim u Kirkuku*, 29.10.2016, <http://nyti.ms/2dYcqU7>; ISW, *Bitka za Mosul: Protivnapad ID na Kirkuk*, 21.10.2016, 21.10.2016, <http://bit.ly/2eDeJwN>. Videti takođe, Reuters, *Samoubice bombaši u ambulantskim kolima ubili 21 osobu u Iraku: Officials*, 06.11.2016, <http://reut.rs/2eBj0Dm>; UNSC, *Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa čl. 7 Rezolucije 2299 (2016)*, 25.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/5821ca0f4.html>, stav 15; Associated Press, *Pod pretnjama u Mosulu, Islamska država koristi alternativne taktike*, 25.10.2016, <http://fxn.ws/2faRdez>; AFP, *Bitka za irački Mosul suočava se za bezbroj izazova*, 23.09.2016, <http://bit.ly/2dgr5FW>.

da je moguće da su u vreme vojnih operacija, uključujući vazdušne napade i granatiranja ciljeva za koje se sumnja da pripadaju Islamskoj državi, prekršili načela razlikovanja i proporcionalnosti, i obavezu da preduzmu mere predostrožnosti za zaštitu civila od posledica nasilja.⁴¹

13 Delovi Iračkih bezbednosnih snaga takođe su bili umešani u zlostavljanja civila sunitских Arapa i sunitских Turkmena, uključujući civile koji su bežali, interno raseljena lica (IRL) i povratnike, zbog sumnje ili zbog toga što su konkretno podržavali ili saradivali sa ID. Prijavljene zloupotrebe uključuju arbitrarna hapšenja i otmice, prisilne nestanke, fizičko zlostavljanje, nezakonito ubijanje i prisilno raseljavanje. U područjima koja su ponovo osvojena od ID, prijavljena su pljačkanja i namerna paljenja i uništavanja kuća, radnji, džamija.⁴² Iračke bezbednosne snage su, prema izveštavanjima, hapsile i žene zbog navodnih terorističkih aktivnosti muških članova njihovih porodica.⁴³

14 Kao rezultat sukoba koji je u toku, položaj žena i devojčica ozbiljno je pogoršan.⁴⁴ U područjima pod kontrolom Islamske države, prijavljene su otmice, odvođenja u seksualno roblje, prisilni brakovi, prisilni abortusi i ubijanja žena i devojaka koje pripadaju verskim i etničkim manjinskim grupama, uključujući naročito jazidske žene i devojčice.⁴⁵ Savet bezbednosti UN osudio je korišćenje seksualnog nasilja od strane ID kao „ratne taktike“.⁴⁶ Žene i devojčice u područjima pod kontrolom ID masovno su isključene iz javnog života, nije im dozvoljeno da napuštaju kuću bez pratnje muškog staratelja i prisiljene su da se pridržavaju strogog kodeksa oblačenja i moralnog kodeksa. Prema izveštavanjima, svako kršenje povlači stroge kazne, uključujući novčane kazne, prebijanja žene ili njenog muškog staratelja, mučenje i egzekuciju..⁴⁷ Islamska država je, prema izveštavanju, naročito hapsila, mučila i ubijala obrazovane i stručne žene kao što su lekarike, advokatice i kandidatkinje na izborima.⁴⁸

⁴¹ Vlada Sjedinjenih američkih država, *Procena civilnih žrtava u Iraku i Siriji*, 09.11.2016, <http://bit.ly/2fMy1A3>; OHCHR, *Press Briefing Napomene o Iraku*, 04.11.2016, <https://shar.es/1IcfYo>; UNSC, *Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa čl. 7 Rezolucije 2299 (2016)*, 25.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/5821ca0f4.html>, stav 48; Amnesty International, *Izveštaj Amnesty International 2015/16 -Irak*, 24.02.2016, <http://www.refworld.org/docid/56d05b4a9.html>; UNAMI, *Izveštaj o zaštiti civila u oružanim sukobima u Iraku*, 11.01.2016, <http://www.refworld.org/docid/56a09a304.html>, str. 23-26; MRGI, *Civilne žrtve u bombardovanjima ID ciljeva 2014-2015*, novembar 2015, <http://www.refworld.org/docid/57fb90e04.html>. Za prijavljene civilne žrtve videti Airwars, *Civilne žrtve i žrtve „prijateljske vatre*, pristupljeno 13.11.2016, <https://airwars.org/civilian-casualty-claims/>.

⁴² „Preuzimanje teritorija od ID pratili su osvetnički napadi na sunitiske zajednice na koje se često gledalo kao da kolektivno podržavaju ili saraduju sa ID. Paravojne formacije, jedinice narodne mobilizacije, i u nekoliko situacija bezbednosne snage, izvršili su ubijanja, sprovodili nasilne nestanke i mučenja stotina sunitских muškaraca potpuno nekažnjeno, naizgled u znak osvete za gnusne zločine koje je počinila Islamska država, i koristili su te zločine kao izgovor za prisilno raseljavanje sunitских zajednica ili sprečavanje interno raseljenih lica sunitiske zajednice koji su pobjegli pred sukobima da se vrate u svoje domove“; Amnesty International, *‘Kažnjeni zbog zločina Daeša’ – Raseljene Iračane zlostavljaju paravojne formacije i vladine snage*, 18.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/5806051a4.html> (u daljem tekstu: Amnesty International, *Raseljene Iračane zlostavljaju paravojne formacije i vladine snage*, 18.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/5806051a4.html>), str. 17. Videti u daljem tekstu „Odnos prema civilima koji beže iz područja pod kontrolom ID u druge krajeve Iraka“, „Odnos prema civilima u područjima koja su prethodno bila pod kontrolom ID“ i „Odnos prema civilima iz područja koja su prethodno bila ili su trenutno pod kontrolom ID u područjima koja su pod kontrolom Centralne vlade ili Pokrajinske vlade Kurdistana“.

⁴³ Navodi se da se žene koje nisu u stanju ili ne žele da pruže informacije o svojim muškim rođacima zadržavaju zbog „prikriivanja terorističkih aktivnosti“; Komitet UN protiv torture, *Zaključna zapažanja o inicijalnom izveštaju o Iraku: Komitet protiv torture*, 07.09.2015, CAT/C/IRQ/CO/1, <http://www.refworld.org/docid/57a9c1a24.html> (u daljem tekstu: Komitet UN protiv torture, *Zaključna zapažanja o inicijalnom izveštaju o Iraku*, 07.09.2015, <http://www.refworld.org/docid/57a9c1a24.html>), stav 15; MRGI, *Bez zaštite: nasilje nad ženama u sukobima u Iraku*, februar 2015, <http://www.refworld.org/docid/55b610224.html> (u daljem tekstu: MRGI, *Bez zaštite: nasilje nad ženama u sukobima u Iraku*, februar 2015, <http://www.refworld.org/docid/55b610224.html>), str. 23; HRW, *‘Niko nije bezbedan’ – Nasilje nad ženama u iračkom krivično-pravnom sistemu*, 06.02.2014, <http://www.refworld.org/docid/52f4d10a4.html>, str. 7, 19-20.

⁴⁴ „Žene sve strane u sukobu predstavljaju pretnju: naoružane grupe koje im prete, ubijaju ih i siluju; bezbednosne i policijske snage, u kojima su prevashodno muškarci, ne štite ih i često su saučesnici u nasilju nad njima; i kriminalne grupe koje koriste njihovu beznadežnu situaciju“; MRGI, *Nasilje nad ženama u sukobima u Iraku*, februar 2015, <http://www.refworld.org/docid/55b610224.html>, str. 5.

⁴⁵ Komitet UN protiv torture rekao je da je ID „ustanovila obrazac seksualnog nasilja, ropstva, otmice i trgovine ljudima koji je usmeren na žene i devojčice pripadnice verskih i etničkih manjina“; Komitet UN protiv torture, *Zaključna zapažanja o inicijalnom izveštaju o Iraku*, 07.09.2017, <http://www.refworld.org/docid/57a9c1a24.html>, stav 13. Videti takođe, UNHRC, *Zločini ID nad Jazidima*, 15.06.2016, <http://www.refworld.org/docid/57679c324.html>, stavovi 42-75; Američki Stejt department, *2016 Izveštaj o trgovini ljudima u Iraku*, 30.06.2016, <http://www.refworld.org/docid/577f95f5e.html>; HRW, *Irak: Žene trpe nasilje u Islamskoj državi*, 05.04.2016, <http://www.refworld.org/docid/5704bb144.html>; UNAMI, *Izveštaj o zaštiti civila u oružanim sukobima u Iraku*, 11.01.2016, <http://www.refworld.org/docid/56a09a304.html>, str. 17-18.

⁴⁶ UN News Centre, *Savet bezbednosti osuđuje korišćenje seksualno nasilje kao „ratnu taktiku“ u Iraku i Siriji*, 28.08.2015, <http://www.refworld.org/docid/55e4017840c.html>.

⁴⁷ HRW, *Irak: Vladavina ID obeležena egzekucijama, okrutnošću*, 10.07.2016, <http://www.refworld.org/docid/57836a324.html>; HRW, *Irak: Žene trpe nasilje u Islamskoj državi*, 05.04.2016, <http://www.refworld.org/docid/5704bb144.html>; Freedom House, *Sloboda u svetu 2016 - Irak*, 20.06.2016, <http://www.refworld.org/docid/576be00ac.html>; Generalna skupština UN, *Izveštaj UNHCR*, 27.07.2015, <http://www.refworld.org/docid/55f7f4c74.html>, stav 31; MRGI, *Nasilje nad ženama u sukobima u Iraku*, februar 2015, <http://www.refworld.org/docid/55b610224.html>, str. 16.

⁴⁸ NINA, *Izvori u Ninivi: Daeš pogubio više od 800 žena od svog preuzimanja kontrole u Mosulu*, 26.12.2015, <http://bit.ly/1VEjaXV>; Fondacija Kvinna till Kvinna, *Nasilje nad ženama u Iraku*, 21.12.2015, <http://bit.ly/1TFlwrv>, p. 1; UNAMI, *Trenutni izveštaj UN snažno osuđuje ubijanje žena kandidata za parlament u Mosulu od strane ID*, 22.08.2015, <https://shar.es/1vyJLy>; Generalna skupština UN, *Izveštaj Visokog Komersarijata UN za ljudska prava*,

15 Irak se smatra jednim od najopasnijih mesta na svetu za decu,⁴⁹ gde su ubijanja i sakaćenja najčešće prijavljivani vidovi nasilja nad decom.⁵⁰ Prema izveštavanjima, Islamska država je odgovorna za široko rasprostranjeno zlostavljanje dece, uključujući otmice, fizičko zlostavljanje, seksualno nasilje, regrutovanje, telesno kažnjavanje i pogubljenja.⁵¹ Prijavljeno je da naoružane grupe koje se bore protiv ID, kao što su Jedinice za narodnu mobilizaciju (PMU), sunitske plemenske grupe, Radnička partija Kurdistanu i druge naoružane kurdske grupe, kao i turkmenske i jazidske grupe za samoodbranu, regrutuju i koriste decu kao podršku i za borbene funkcije.⁵² Zbog vojnih operacija, ima mnogo ranjavanja i ubijanja dece, i prema izveštavanjima deca su nesrazmerno pogođena sve gorim humanitarnim uslovima.⁵³ Prema Dečijem fondu UN (UNICEF), najmanje 3,6 miliona dece u Iraku, ili svako peto dete, u ozbiljnoj je opasnosti od smrti, povrede, seksualnog nasilja, otmice i regrutovanja od strane naoružanih grupa.⁵⁴ Prema organizaciji Save the Children, napad na grad Mosul prethodi da se više od 600.000 dece nađe na liniji vatre ako se ne ustanove bezbedne rute i druge mere zaštite.⁵⁵

16 Veliki broj dece, koji se prema izveštavanjima povećava, navodno se hapsi na osnovu optužbi vezanih za terorizam i zadržava u izolaciji u zatvorima, policijskim stanicama i popravnim domovima za koje su nadležni iračka vlada i regionalna vlada Kurdistanu, ponekad i u veoma dugačkim vremenskim periodima.⁵⁶ Deca se navodno hapse i zbog rođaka za koje se sumnja da učestvuju u terorističkim činovima.⁵⁷

17 U područjima Iraka koja *de facto* kontrolišu ID, ova grupa prema izveštavanjima primenjuje strogo tumačenje šerijatskog zakona, prema kojem dobrovoljni seksualni čin između muškaraca predstavlja kršenje zakona i kažnjava se smrću.⁵⁸ Prema izveštavanjima, porast nasilja i s tim u vezi jačanje nedržavnih oružanih aktera pogoršava stepen ugroženosti lica drugačije seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta u drugim delovima Iraka, pri čemu su takvi pojedinci, uključujući decu,⁵⁹ navodno često

27.07.2015, <http://www.refworld.org/docid/55f7f4c74.html>, stav 32; MRGI, *Nasilje nad ženama u sukobima u Iraku*, februar 2015, <http://www.refworld.org/docid/55b610224.html>, str. 17.

⁴⁹ Fond UN za decu (UNICEF), *Kriza u Iraku: 3.6 miliona dece u riziku od rasta nasilja*, 30.06.2016, <http://uni.cf/29bp84U>.

⁵⁰ UNSG, *Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa Rezolucijom 2299 (2016)*, 25.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/5821ca0f4.html>, stav 51; Generalni sekretar UN (UNSG), *Deca i oružani sukobi: Izveštaj generalnog sekretara*, 20.04.2016, A/70/836-S/2016/360, <http://www.refworld.org/docid/575535f04.html> (u daljem tekstu: UNSG, *Deca i oružani sukobi: Izveštaj generalnog sekretara*, 20.04.2016, <http://www.refworld.org/docid/575535f04.html>), stav 61.

⁵¹ Američki Stejt department, *Izveštaj o trgovini ljudima - Irak*, 30.06.2016, <http://www.refworld.org/docid/577f95f5e.html>; Savet za ljudska prava UN, *Zločini ID nad Jazidima*, 15.06.2016, <http://www.refworld.org/docid/57679c324.html>, stavovi 90-97; UNICEF, *Skupa cena za decu: Nasilje uništava detinjstvo u Iraku*, jun 2016, <http://www.refworld.org/docid/577665304.html> (u daljem tekstu: UNICEF, *Nasilje uništava detinjstvo u Iraku*, jun 2016., <http://www.refworld.org/docid/577665304.html>), str. 5; UNSG, *Deca i oružani sukobi: Izveštaj generalnog sekretara*, 20.04.2016., <http://www.refworld.org/docid/575535f04.html>, stavovi 59, 65; UNAMI, *Izveštaj o zaštiti civila u oružanim sukobima u Iraku*, 11.01.2016., <http://www.refworld.org/docid/56a09a304.html>, str. 13, 14, 18-19.

⁵² HRW, *Irak: Paravojne formacije regrutuju decu*, 30.08.2016, <http://www.refworld.org/docid/57c57bdb4.html>; Američki Stejt department, *Izveštaj o trgovini ljudima u Iraku za 2016*, 30.06.2016, <http://www.refworld.org/docid/577f95f5e.html>; UNSG, *Deca i oružani sukob: Izveštaj generalnog sekretara*, 20.04.2016, <http://www.refworld.org/docid/575535f04.html>, stav 59; Savet bezbednosti UN, *Izveštaj generalnog sekretara o deci u oružanim sukobima u Iraku*, 09.11.2015, S/2015/852, <http://www.refworld.org/docid/565fe2094.html>, stavovi 35, 37.

⁵³ Veruje se da je humanitarna pomoć potrebna za prema proceni 4.7 miliona dece, ili otprilike trećina sve dece u Iraku; UNICEF, *Nasilje uništava detinjstvo u Iraku*, jun 2016, <http://www.refworld.org/docid/577665304.html>, str. 5.

⁵⁴ To predstavlja porast od 1.3 miliona dece od početka 2015. godine; UNICEF, *Nasilje uništava detinjstvo u Iraku*, jun 2016, <http://www.refworld.org/docid/577665304.html>, str. 5.

⁵⁵ Save the Children, *Predstojeći napad na Mosul stavlja 600,000 dece na liniju vatre*, 06.10.2016, <http://bit.ly/2dep4Bg>.

⁵⁶ HRW, *Zlostavljanje dece pritvorene kao pretnja nacionalnoj bezbednosti*, 28.07.2016, <http://www.refworld.org/docid/57a9af7c4.html>; UNSG, *Deca i oružani sukob: Izveštaj generalnog sekretara*, 20.04.2016, <http://www.refworld.org/docid/575535f04.html>, stav 60; Američki Stejt department, *2015 Izveštaj o zemlji - Irak*, 13.04.2016, <http://www.state.gov/documents/organization/253137.pdf>, p. 59; Komitet za prava deteta UN (CRC), *Zaključna zapažanja o kombinovanim periodičnim izveštajima o Iraku II-IV*, 03.03.2015, CRC/C/IRQ/CO/2-4, <http://www.refworld.org/docid/562de4494.html>, stav 86.

⁵⁷ Centralne vlasti i organi navodno optužuju decu za „prikriivanje terorističkih aktivnosti“; HRW, *Ab Zlostavljanje dece pritvorene kao pretnja nacionalnoj bezbednosti*, 28.07.2016, <http://www.refworld.org/docid/57a9af7c4.html>.

⁵⁸ Kazna za muškarce optužene za seksualne odnose sa istim polom navodno uključuje spaljivanje živih ljudi, odrubljanje glave, kamenovanje, streljanje ili bacanje krivaca sa visokih zgrada; OutRight Action International, *Grafikon objavljenih egzekucija koje su izvršile paravojne grupe Islamske države zbog navodne sodomije*, 09.09.2016, <http://bit.ly/1TkMgK7>; The Washington Institute, *Stavovi Islamske države o homoseksualnosti*, 14.06.2016, <http://bit.ly/28PyQFI>; UNSC, *II Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa stavom 7 Rezolucije 2233 (2015)*, 26.01.2016, <http://www.refworld.org/docid/56af0c454.html>, stav 49; UNAMI, *Izveštaj o zaštiti civila u oružanom sukobu u Iraku*, 11.01.2016, <http://www.refworld.org/docid/56a09a304.html>; Institut za istraživanje medija Bliskog istoka (MEMRI), *Kampanja Islamske države za egzekuciju homoseksualaca - kamenovanje, streljanjem, bacanjem s krova, javim mučenjem: u skladu sa šerijatskim zakonom kako ga tumače uticajni islamski ortodokсни propovednici, učenici ljudi na vodećim arapskim medijima, uključujući Al-Jazeera, Hamasovu Al-Aqsa TV*, 10.03.2015, <http://bit.ly/1xcVH2O>.

⁵⁹ Haaretz, *Vebsajt nudi sklonište za iračku progonjenu LGBT zakednicu*, 28.08.2015, <http://bit.ly/1jALD2L>; CRC, *Zaključna zapažanja o kombinovanim periodičnim izveštajima o Iraku II-IV*, 03.03.2015, CRC/C/IRQ/CO/2-4, <http://www.refworld.org/docid/562de4494.html>, stav 27.

podvrgnuti raznim vidovima zlostavljanja od strane različitih državnih i nedržavnih aktera, uključujući njihovu užu širu porodicu, šire slojeve društva, državne organe kao čitav niz različitih oružanih grupa.⁶⁰

Odnos prema civilima koji beže iz područja pod kontrolom Islamske države u druga područja Iraka

18 Organizacije za ljudska prava i posmatrači izrazili su ozbiljnu zabrinutost zbog odnosa prema civilima koji beže iz Mosula i drugih područja pod kontrolom ID dok Iračke bezbednosne snage i njima pridružene snage napreduju u ponovnom zauzimanju teritorija.⁶¹ Prema izveštavanjima, ID ubija ili zarobljava i pogubljuje civile koji pokušavaju da pobjegnu iz područja pod njihovom kontrolom; ostali ginu kao žrtve improvizovanih eksplozivnih naprava koje je postavila ID duž ruta za bežanje.⁶² Izveštaji opisuju da je ID prisilno premestila hiljade civila na strateške lokacije u Mosulu i oko njega, gde su ti ljudi u opasnosti da budu iskorišćeni kao ljudski štitovi.⁶³

19 Muškarci i dečaci starosti 14 godina koji beže iz područja pod kontrolom ID, po pravilu se odvajaju od svojih porodica i moraju da prođu stroge bezbednosne provere od strane Iračkih bezbednosnih snaga i njima pridruženih snaga na mestima za sigurnosnu kontrolu, koja se nalaze na zbornim tačkama blizu linija fronta, na kontrolnim punktovima, u improvizovanim objektima kao što su škole ili fabrike, ili u za to predviđenim prijemnim ili tranzitnim centrima. Postupci pregleda navodno se često rade bez sudskog nadzora.⁶⁴ Mesta za provere nude ograničene uslove zbrinjavanja, skloništa, ograničene količine hrane, vode, higijenskih i sanitarnih uslova i zdravstvene zaštite,⁶⁵ i često se nalaze u blizini linija fronta.⁶⁶ Dok neki budu pušteni posle nekoliko dana, drugi

⁶⁰ "Naoružane grupe sprovode napaei na (...) lezbejke, gej muškarce, biseksualne, transrodne i interseksualne osobe u vidu „moralnog čišćenja”; UNSG, *Seksualno nasilje povezano sa sukobom: Izveštaj generalnog sekretara*, 23.03.2015, S/2015/203, <http://www.refworld.org/docid/5536100a4.html>, stav 30. Videti takođe, Washington Blade, *Paravojne formacije koriste društvene mreže da privuku a onda ubiju iračke gej muškarce*, 24.09.2016, <http://bit.ly/2dEOMSw>; Caabu (Savet za arapsko-britansko razumevanje), *Caabu domaćin sastanka sa Amirom Ashourom, osnivačem prvog iračkog LGBTQ+ pokreta IraQueer*, 28.06.2016, <http://bit.ly/29eT5vL>.

⁶¹ Amnesty International, *Irak: Strah za bezbednost civila u toku bitke za Mosul*, 17.10.2016, <http://bit.ly/2dxiMZO>; Norveški savet za izbeglice (NRC), *Počela ofanziva na Mosul: 1.2 miliona Iračana nalaze se u velikog opasnosti*, 17.10.2016, <http://bit.ly/2dXP6JT>; OCHA, *Zamenik generalnog sekretara za humanitarne poslove i koordinator hitne pomoći UN, Stephen O'Brien – Izjava o Iraku*, 16.10.2016, <http://bit.ly/2edLSQc>; HRW, *Irak: Osnovni izvori zabrinutosti u vezi sa predstojećom bitkom za Mosul*, 06.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/57f654446.html>; Centar za obrazovanje za mir u Iraku (EPIC), *Zaboravljena linija fronta u Havidži*, 30.09.2016, <http://bit.ly/2e43ble>; Global Centre R2P, *R2P Monitor*, izdanje 29, 15.09. 2016, <http://bit.ly/2cJaAK4>, str. 5.

⁶² Al Arabiya, *Bomba ID ubila 12 iračkih civila, uključujući decu, koji su bežali izi Havidže*, 06.11.2016, <http://ara.tv/v8hgk>; UNSC, *Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa Rezolucijom 2299 (2016)*, 25.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/5821ca0f4.html>, stav 44; HRW, *Irak: ID ugrožava civile u Mosulu i Havidži*, 23.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/582084b84.html>; The Guardian, *Civili u Mosulu podržavaju napad dok iračke snage pokušavaju da ponovo zauzmu uporište ID*, 15.10.2016, <http://bit.ly/2eerJOi>; UNHCR, *Ofanziva na Mosul pokrenula sve veća raseljavanja u Iraku*, 21.09.2016, <http://www.refworld.org/docid/57e2b29219.html>; Iračka opservatorija za ljudska prava, *Iračka vlada i dalje čuti o humanitarnoj krizi u Havidži*, 19.09.2016, <http://bit.ly/2d9cDs9>; AFP, *ID ubija ljude koji pokušavaju da pobjegnu iz iračkog grada: zvaničnici*, 05.08.2016, <http://bit.ly/2dUmP6b>; Amnesty International, *Bekstvo iz Faludže*, 28.05.2016, <http://bit.ly/2eizLoT>; UNAMI, *Izveštaj o zaštiti civila u oružanom sukobu u Iraku*, 11.01.2016, <http://www.refworld.org/docid/56a09a304.html>, str. 9, 20.

⁶³ OHCHR, *Zeid urgira fokusiranje na prava žrtava, s obzirom na „zaprepašujuću“ razmeru patnje civila u Iraku*, 11.11.2016, <https://shar.es/1Iy59j>; HRW, *Irak: trah da će ID koristiti „ljudske štitove”, egzekucije*, 04.11.2016, <http://www.refworld.org/docid/5820826b4.html>; OHCHR, *Press Briefing Beleške o Iraku*, 04.11.2016, <https://shar.es/1IcfYo>; Generalni sekretar UN, *Izjava Adame Dienga, Specijalni savetnik generalnog sekretara UN za sprečavanja genocida, o situaciji u Mosulu i oko njega (Irak)*, 01.11.2016, <http://bit.ly/2fyur1q>; OHCHR, *Bitka za Mosul: Islamska država nasilno isteruje hiljade civila iz njihovih domova, stotine pogubljeno*, 28.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/582084b84.html>.

⁶⁴ "Bezbednosna kontrola je u načelu razumna i opravdana mera kako bi se osigurana bezbednost i sigurnost stanovništva, uključujući i ono raseljeno, međutim, upravljanje bezbednosnom kontrolom postavlja čitav niz problema u vezi sa zaštitom i rizika za interno raseljena lica koji uključuju nestanke, razdvajanje porodica, dugotrajni pritvor i iskorišćavanja i zlostavljanje"; UNHCR, *Mosul Weekly Protection Update (Nedeljne novosti o zaštiti u Mosulu)*, 29.10. - 04.11.2016, 04.11.2016, <http://bit.ly/2fsroVI>. "Muškarci i dečaci koji beže iz područja pod kontrolom ID u područja pod kontrolom regionalne vlade Kurdistana (KRG) zatvaraju se na neodređene periode čak i pošto prođu inicijalne bezbednosne kontrole od strane organa KRG u vezi sa njihovom eventualnom povezanošću sa ID. Uskraćen im je pristup advokatima i pritvoreni su nekad čak nedeljama iako pojedinačno nisu osumnjičeni ni za kakve zločine, dok organi KRG sprovode dodatne bezbednosne provere u vezi sa njima. Prema nacionalnom zakonu, jedini pravni osnov za pritvaranje je individualizovana sumnja o počinjenom zločinu priznatom u krivičnom zakoniku, i pojedinci treba da se pritvore samo u skladu sa pravilima krivično-pravnog sistema"; HRW, *KRG: Muškarci i dečaci koji beže pred borbama arbitrarno se pritvaraju*, 27.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/582083564.html>. Videti takođe, IRIN, *Kontrola u vezi sa Islamskom državom u Iraku: Neegzaktna nauka*, 10.11.2016, <http://www.refworld.org/docid/582973ed4.html>; HRW, *Irak: Pritvoreno 37 muškaraca koji beže pred borbama*, 10.11.2016, <http://www.refworld.org/docid/5825fb8f4.html>; Amnesty International, *Raseljene Iračane zlostavljaju paravojne formacije i vladine snage*, 18.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/5806051a4.html>, str. 32-36; OCHA, *Humanitarni bilten Irak, juli – avgust 2016*, 29.08.2016, <http://bit.ly/2duUdAQ>, p. 2; Amnesty International, *Irak: Još stotine hiljada ljudi rizikuje raseljavanje što razbuktava novu humanitarnu krizu*, 16.08.2016, <http://www.refworld.org/docid/57b86e874.html>; OCHA, *Hitan apel za Mosul*, 20.07.2016, <http://bit.ly/2d9dZTV>, str. 2, 3; NRC/Centar za praćenje interno raseljenih (IDMC), *U potrazi za bezbednošću*, juli 2016, <http://www.refworld.org/docid/582098104.html>, str. 8, 11.

⁶⁵ Amnesty International, *Iračane zlostavljaju paravojne formacije i vladine snage*, 18.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/5806051a4.html>, str. 8, 33, 35-36; OCHA, *Humanitarni bilten Irak, juli – avgust 2016*, 29.08.2016, <http://bit.ly/2duUdAQ>, str. 2; UNHCR, *Irak: Kratak pregled*, 08.08.2016, <http://bit.ly/2dN3K5K>, str. 2; NRC/IDMC, *U potrazi za bezbednošću u Iraku*, juli 2016, <http://www.refworld.org/docid/582098104.html>, str. 11.

⁶⁶ Na primer, 18.08.2016 fabrika za proizvodnju đubriva severno od Baidžija koja se koristila kao objekat za bezbednosnu kontrolu, navodno je granatirana pri čemu je poginulo 14 a ranjeno 35 ljudi, uključujući preko 20 interno raseljenih lica. Premda je objekat privremeno zatvoren posle tog incidenta, u vreme kada se piše ovaj izveštaj, i dalje se koristi; Informacije UNHCR-a, novembar 2016; UNSC, *Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa Rezolucijom 2299 (2016)*, 25.10.2016,

navodno ostaju zatvoreni nedeljama ili mesecima pre nego što na kraju budu pušteni ili premešteni pod nadzor odgovarajućih bezbednosnih agencija.⁶⁷

20 UN i organizacije za ljudska prava dokumentovale su značajan obim zlostavljanja od strane elemenata jedinica narodne mobilizacije, a u nekim slučajevima i od strane Iračkih bezbednosnih snaga, nad stanovništvom koje beži, naročito nad muškarcima i dečacima sunitiskim Arapima, za koje je rasprostranjeno mišljenje da podržavaju ID, bez obzira na postojanje ili odsustvo dokaza koji neku osobu povezuju sa Islamskom državom. Prijavljena zlostavljanja uključuju arbitrarna hapšenja, otmice, fizičko zlostavljanje, prisilni nestanak, ubijanja po kratkom postupku i sakaćenje tela,⁶⁸ uključujući, na primer, za vreme vojnih operacija za ponovno preuzimanje Faludže (Al-Anbar) i okolnih područja od ID u maju/junu 2016. Stotine muškaraca i dečaka navodno su nestali pošto su ih uhapsile snage pridružene jedinicama narodne mobilizacije.⁶⁹ Mediji su izveštavali o paljevinama i pljačkanju pošto su snage pridružene jedinicama narodne mobilizacije ušle u Faludžu.⁷⁰ Uprkos javnim objavama iračkih vlasti o odgovornosti koji će snositi oni koji učestvuju u zlostavljanju civila, često je nejasno da su istrage sprovedene ili da li je počelo krivično gonjenje počinilaca.⁷¹

21 Pred raseljavanjem ljudi velikih razmera iz područja sukoba u relativno bezbednija područja zemlje od 2014. godine, i shodno tome visokim nivoima humanitarnih potreba u mnogim takvim područjima, lokalne vlasti uvele su pojačane stroge kontrole ulaska i restriktivnog izdavanja dozvola za boravak, uključujući, između ostalog, i obavezu postojanja sponzora.⁷² Pristup i zahtevi za izdavanje dozvola za boravak razlikuju se od provincije do provincije, a ponekad i između (pod-

<http://www.refworld.org/docid/5821ca0f4.html>, stav 57. Videti takođe, NRC/IDMC, *U potrazi za bezbednošću u Iraku*, juli 2016, <http://www.refworld.org/docid/582098104.html>, str. 11.

⁶⁷ Prema HRW, muškarce i dečake koji beže iz Mosula i Havidže (Kirkuk) u područja pod kontrolom regionalne vlade Kurdistana (KRG) navodno arbitramo pritvaraju kurdske snage bezbednosti na neodređeno vreme čak i ako su prethodno prošli bezbednosne provere; HRW, *KRG: Muškarci, dečaci koji beže pred borbama arbitrarno se pritvaraju*, 27.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/582083564.html>, Videti takođe HRW, *Irak: Pritvoreno 37 muškaraca koji beže pred borbama*, 10.11.2016, <http://www.refworld.org/docid/5825fb8f4.html>; Amnesty International, *Raseljene Iračane zlostavljaju paravojne formacije i vladine snage*, 18.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/5806051a4.html>, str. 8, 33, 36. O odnosu prema pritvorenicima u skladu sa Zakonom o borbi protiv terorizma, videti stav 28 u nastavku.

⁶⁸ Amnesty International, *Istražni izveštaji iračke snage „hladnokrvno“ mučile i ubile seljake u blizini Mosula*, 10.11.2016, <http://www.refworld.org/docid/5825cd834.html>; HRW, *Irak: Pritvoreno 37 muškaraca koji beže pred borbama*, 10.11.2016, <http://www.refworld.org/docid/5825fb8f4.html>; Associated Press, *Iračani dele ono što oni zovu pravdom za navodne pripadnike paravojnih formacija*, 26.10.2016, <http://apne.ws/2FQhnpj>; Amnesty International, *Raseljene Iračane zlostavljaju paravojne formacije i vladine snage*, 18.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/5806051a4.html>; HRW, *Irak: U operaciji Mosul zabraniti paravojne formacije sklone zlostavljanju*, 30.07.2016, <http://www.refworld.org/docid/57a05c064.html>; Amnesty International, *Vlasti moraju da obuzdaju snage zbog navoda o mučenju i smrti u pritvoru*, 08.06.2016, <http://www.refworld.org/docid/57590c6e4.html>; UNSC, *II Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa stavom 7 Rezolucije 2233 (2015)*, 26.01.2016, <http://www.refworld.org/docid/56af0c454.html>, stav 51.

⁶⁹ Tačan broj muškaraca i dečaka koji su nestali i/ili ubijeni navodno nisu jasni i HRW upozorava da “od operacije Faludža, vlada Al-Abadija odbija da objavi bilo kakvu informaciju o broju ljudi ubijenih i pritvorenih u toku i posle operacije, uprkos brojnim zahtevima iz HRW”; HRW, *Irak: Osnovni izvori zabrinutosti zbog predstojeće bitke za Mosul*, 06.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/57f654446.html>. Videti takođe, Amnesty International, *Raseljene Iračane zlostavljaju paravojne formacije i vladine snage*, 18.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/5806051a4.html>; HRW, *Irak: Istraga o zlostavljanjima u Faludži zaglavljena u tajnosti*, 07.07.2016, <http://www.refworld.org/docid/577e2e304.html>. I pored toga, UN i organizacije za ljudska prava izveštavaju da su brojke u stotinama. Vlada Al-Anbara i Savet provincije Al-Anbar osnovali su komisiju 09.06.2016 koja je otkrila da je 49 ljudi ubijeno a 634 muškarca nestalo nakon sukoba prilikom bežanja iz Faludže i njihove predaje pod nadzor jedinica narodne mobilizacije. Komisija je takođe otkrila da su pritvorenici u širokim razmerama bili podvrgnuti mučenjima; UN News, *Irak: Reforma bezbednosnih snaga, kontrola država nad oružanim grupama prioriteta u „kritičnoj tački“*, kaže izvestilac UN, 15.07.2016, <http://www.refworld.org/docid/578cd2b440c.html>; UNSC, *IV Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa stavom 7 Rezolucije 2233 (2015)*, 05.07.2016, <http://www.refworld.org/docid/5784de404.html>, str. 39; OHCHR, *Zeid osuđuje zverstva Islamske države u Iraku, urgira da se oslobode stotine otetih nakon bekstva iz Fludže*, 05.07.2016, <https://shar.es/1ZOEzW>. Videti takođe, Reuters, *Specijalni izveštaj: Izveštaji o masakru pokazuju da SAD ne mogu da obuzdaju iračke paravojne formacije*, 23.08.2016, <http://reut.rs/2bDkQTE>; Al Jazeera, *Civili iz Faludže: 'Paravojne formacije muče nas na smenu'*, 16.06.2016, <http://aje.io/34ph>.

⁷⁰ Reuters, *Pripadnik šiitske paravojne formacije u Iraku širi nelagodnost kod sunita u Faludži*, 03.07.2016, <http://reut.rs/29gTmAp>; Associated Press, *Nakon poraza paravojnih formacija u iračkom gradu popaljeni i opljačkani domovi*, 27 June 2016, <http://apne.ws/2e7UcoF>.

⁷¹ UNSC, *Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa Rezolucijom 2299 (2016)*, 25.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/5821ca0f4.html>, stav 46; Amnesty International, *Raseljene Iračane zlostavljaju paravojne formacije i vladine snage*, 18.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/5806051a4.html>, str. 7-8, 24-25, 27; HRW, *Irak: Osnovni izvori zabrinutosti zbog predstojeće bitke za Mosul*, 06.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/57f654446.html>; HRW, *Irak: Istraga o zlostavljanjima u Faludži zaglavljena u tajnosti*, 07.07.2016, <http://www.refworld.org/docid/577e2e304.html>; Amnesty International, *Irak: Vlasti moraju da obuzdaju snage zbog navoda o mučenju i smrti u pritvoru*, 08.06.2016, <http://www.refworld.org/docid/57590c6e4.html>.

⁷² “Specijalni izvestilac primio je uznemirujuće izveštaje o interno raseljenim licima koja se suočavaju sa ograničavanjem kretanja i kojima se zabranjuje ulazak u bezbedna područja zbog njihovog etničkog ili verskog identiteta ili mesta porekla. (...) Neke provincije odbile su da daju pristup interno raseljenim licima ili su im samo dozvolili tranzit”; UNHRC, *Izveštaj specijalnog izvestioca o ljudskim pravima interno raseljenih lica*, 05.04.2016, <http://www.refworld.org/docid/575fb7e14.html>, stav 40. “O procedurama za ulazak odlučuje se na nivou provincije, te interno raseljena lica traže utočište u drugim provincijama a ne tamo odakle potiču zbog opasnosti da ih zadrže na kontrolnim punktovima ili da im uskrate pristup pošto se politike provincije promene. U proteklih 18 meseci sve provincije domaćini odgovorile su sporadično na kretanje ljudi preko njihovih granica”; MRGI, *Kriza raseljavanja u Iraku*, mart 2016, <http://www.refworld.org/docid/573592d24.html>, str. 19. “Pristup bezbednoj teritoriji za internoraseljena lica i dalje je izazov u čitavom Iraku. Pristup mnogim iračkim provincijama i dalje zavisi od sponzorstva i mnoge porodice ne mogu da prođu kontrolne punktove i ostaju zarobljene na granicama provincija.”; UNHCR, *Irak: UNHCR operativne novosti o IRL*, 1-30.11.2015, 30.11.2015, <http://bit.ly/1kllhMB>, str. 2.

okruža u okviru jedne iste provincije. U trenutku pisanja ovog izveštaja, prijavljeno je da lokalne vlasti nekoliko područja imaju gotovo kompletne zabrane ulaska za lica koja beže iz područja sukoba, uključujući provincije Bagdad, Babel i Kerbala. Većina ostalih provincija dozvoljava ulazak/prebivalište interno raseljenih lica pod sve strožijim uslovima za izdavanje dozvole za boravak, sa zahtevima koji se razlikuje od oblasti do oblasti, ali često je to obaveza sponzorstva, registracija kod lokalnih vlasti i bezbednosna provera i odobrenje raznih bezbednosnih agencija.⁷³ Ovi propisi uglavnom pogađaju sunitske Arape i sunitske Turkmene koji beže iz područja pod kontrolom ID a koji se uglavnom vide kao bezbednosna pretnja i kojima je navodno često uskraćen pristup i boravište u relativno bezbednim područjima na osnovu brojnih i diskriminatornih krijerijuma.⁷⁴ Ograničenja pristupa na kontrolnim punktovima navodno nisu uvek jasno definisana i/ili njihova primena varira ili je podložna iznenadnim promenama koje uglavnom zavise od bezbednosne situacije. Zahtevi za postojanje sponzorstva u Iraku generalno nemaju uporište u zakonu niti su zvanično najavljeni. Podležu čestim, često arbitrarnim izmenama, stoga negativno utiču na slobodu kretanja interno raseljenih lica i njihovu mogućnost da pristupe relativno bezbednim područjima. Primena uslova za sponzorstvo razlikuje se od kontrolnog punkta do kontrolnog punkta, i od službenika do službenika. Čak i ako neka osoba zadovoljava sve navedene zahteve za sponzorstvo, nije joj garantovan pristup relativno bezbednom području, a bilo je slučajeva da je pristup bio uskraćen i licima sa teškim medicinskim stanjima. Etnički i sektaški stavovi naročito mogu da odrede da li će pristup biti odobren ili uskraćen. Uslovi za sponzorstvo i nedostatak jasnoće u vezi sa njihovom svrhom i važećim procedurama verovatno izlažu interno raseljena lica eksploataciji i zlostavljanju, uključujući seksualno i rodno zasnovano nasilje, s obzirom na to da neki sponzori mogu da traže novac ili „usluge“ kako bi postali garanti za neku osobu.⁷⁵ Izveštaji pokazuju da osobe koje traže bezbednost mogu da ostanu na cedilu i bez pristupa osnovnim uslugama jer su ulazni kontrolni punktovi zatvoreni ili zato što im je uskraćen pristup određenim područjima.⁷⁶

22 Sve se više sprečava pristup interno raseljenih lica u gradska područja i oni se raseljavaju, ponekad pod pritiskom, u kampove gde im se ograničenja njihove slobode kretanja nameću na način koji nije u srazmeri sa bilo kakvom opravdanom brigom, uključujući one o bezbednosti.⁷⁷ Kao rezultat, često se lica koja beže prisilno teraju da

Videti takođe, NRC/IDMC, *U potrazi za bezbednošću u Iraku*, juli 2016, <http://www.refworld.org/docid/582098104.html>; UNAMI, *Izveštaj o zaštiti civila u oružanom sukobu u Iraku*, 11.01.2016, <http://www.refworld.org/docid/56a09a304.html>, str. 20.

⁷³ Informacije UNHCR-a, novembar 2016. Za informacije o zahtevima za pristup i prebivalište u Bagdadu, koji važe za sunitske Arape iz područja koja su prethodno ili su trenutno pod kontrolom ID, videti UNHCR, *Odgovarajuće informacije o zemlji porekla (COI) za procenu postojanja alternative internim bežanjima i raseljavanju (IFA/IRA) u Bagdadu za sunitske Arape iz područja pod kontrolom ID*, maj 2016., <http://www.refworld.org/docid/575537dd4.html>, str. 11-12. Dodatni COI o zahtevima za pristup i boravište u raznim područjima Iraka biće na raspolaganju na Refworld, www.refworld.org.

⁷⁴ “Iako su među raseljenima članovi svih iračkih etničkih i verskih zajednica, iračke bezbednosne snage i jedinice narodne mobilizacije i paravojne formacije u centralnom Iraku i kurdске vlasti u KR-I i na spornim teritorijama na severu zemlje, nameću ograničenja kretanja isključivo interno raseljenim sunitskim Arapima. (...) [Ta ograničenja] nameću se generalno interno raseljenim sunitskim Arapima za koje se smatra da su kolektivno potencijalno povezani sa ID ili ih podržavaju”; Amnesty International, *Raseljene Iračane zlostavljaju paravojne formacije i vladine snage*, 18.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/5806051a4.html>, str. 55. Videti takođe, Američki Stejt department, *2015 Izveštaj o zemlji – Irak*, 13.04.2016, <http://www.state.gov/documents/organization/253137.pdf>, str. 38; OHCHR, *Irak i međunarodna zajednica moraju da povećaju zaštitu interno raseljenih lica što se više kriza produbljava – UN ekspert*, 19.05.2015, <https://shar.es/1Y48hM>.

⁷⁵ Informacije UNHCR-a, novembar 2016. “Porcedure na kontrolnim punktovima često reaguju na situaciju pa postoji tendencija da postanu restriktivnije u toku novih talasa raseljavanja nakon nekog incidenta. Jedne nedelje dovoljna je dokumentacija samo jednog člana porodice da dobiju dozvolu za ulazak, a već sledeće nedelje čitavoj porodici može da se uskrati ulazak ako samo jedan član porodice nema identifikacioni dokument. Dodatna komplikacija je i to što procedure provere mogu takođe da se razlikuju od službenika do službenika na kontrolnom punktu. Shodno tome, ulazak na neko područje može za interno raseljena lica da bude rezultat puke sreće”; MRGI, *Kriza raseljavanja u Iraku*, mart 2016, <http://www.refworld.org/docid/573592d24.html>, str. 19. Videti takođe, UNHCR, *Nedeljne novosti o zaštiti u Mosulu*, 29.10 -04.11 2016, 04.11.2016, <http://bit.ly/2fsroVI>; Američki Stejt department, *2015 Izveštaji o zemlji -Irak*, 13.04.2016, <http://www.state.gov/documents/organization/253137.pdf>, str. 38.

⁷⁶ UNSC, *III Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa stavom 7 Rezolucije 2233 (2015)*, 27.04.2016, <http://www.refworld.org/docid/5731a1a14.html>, stav 58; UNHCR, *Izveštaj specijalnog izvestioca o ljudskim pravima interno raseljenih lica*, 05.04.2016, <http://www.refworld.org/docid/575fb7e14.html>, stav. 41, 43.

⁷⁷ Kao rezultat ograničavanja kretanja, ozbiljno je smanjen pristup interno raseljenih lica osnovnim uslugama i ekonomskim mogućnostima. “*Interno raseljeni sunitski Arapi naročito se suočavaju sa arbitrarnim i diskriminatornim ograničenjima svoje slobode kretanja i u centralnom Iraku i u kurdistsanskoj regiji Iraka. Da bi mogli da izađu iz kampova u gradove, moraju da prođu neznani broj birokratskih procedura, koje se razlikuju od provincije do provincije i izgleda da se menjaju prema raspoloženju službenika i naoružanih ljudi na kontrolnim punktovima. Mnogima je potrebna specijalna dozvola samo da napuste kamp zbog osnovnog medicinskog lečenja*”; Amnesty International, *Iračani koji su pobjegli od vladavine ID suočavaju se sa mučnom budućnošću*, 19.08.2016, <http://www.refworld.org/docid/57b867294.html>. Videti takođe, UNHCR, *Nedeljne novosti o zaštiti u Mosulu*, 29.10. - 04.11.2016, 04.11.2016, <http://bit.ly/2fsroVI>; Amnesty International, *Irak: Strah za bezbednost civila koji su se našli u unakrsnim vatrama i koje Islamska država koristi kao ljudske štitove*, 27.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/581c92474.html>; Amnesty International, *Raseljene Iračane zlostavljaju paravojne formacije i vladine snage*, 18.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/5806051a4.html>, str. 8-9, 59; UNHCR, *Irak: Nedeljeni kratak pregled vesti o nedavnim događajima*, 02.06.2016, <http://bit.ly/2el3ngo>, str. 2; UNSC, *III Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa stavom 7 Rezolucije 2233 (2015)*, 27.04.2016, <http://www.refworld.org/docid/5731a1a14.html>, stav 55; IRIN, *Iračani beže od Islamske države da bi na kraju bili pritvoreni*, 27.04.2016, <http://www.refworld.org/docid/5731837a4.html>; UNHCR, *UNHCR zabrinut zbog ograničenja koja se nameću raseljenim Iračanima u kampovima*, 11.03.2016, <http://www.refworld.org/docid/56e66c924.html>.

ostanu u područjima sukoba ili u njihovoj blizini.⁷⁸ Kurdske snage bezbednosti navodno prisilno raseljavaju porodice sunitskih Arapa iz njihovih rodni gradova i sela, navodno zbog njihove bezbednosti jer se nalaze u neposrednoj blizini linija fronta.⁷⁹

Odnos prema civilima u područjima koja su prethodno bila pod kontrolom Islamske države

23 U područjima koja su preuzeta od Islamske države, snage pridružene jedinicama narodne mobilizacije, plemenske grupe i kurdske snage bezbednosti navodno su sprovele opsežne činove odmazde protiv stanovnika i povratnika sunitskih Arapa i Turkmena zbog njihove stvarne i pretpostavljene podrške ili saradnje sa Islamskom državom.⁸⁰ Prijavljena zlostavljanja uključuju arbitrarno hapšenje i otmicu, prisilne nestanke, nezakonita ubistva, prisilno raseljavanje i pljačkanje i namerno paljenje i uništavanje njihovih domova, radnji i džamija i, u nekim slučajevima, namerno uništavanje čitavih sela.⁸¹ U okrugu Sindžar (Niniva), jazidske grupe za samoodbranu navodno su učestvovala u odmazdama prema civilima sunitskim Arapima, uključujući žene i decu.⁸²

24 U područjima preotetim od Islamske države navodno dolazi do povremenog nasilja između i unutar plemena jer neka plemena sunitskih Arapa ili neki delovi tih plemena bili su na strani Islamske države dok su se drugi držali po strani ili su se borili protiv tih grupa.⁸³ Članovi porodica ili plemena sunitskih Arapa za koje se zna ili samo sumnja da su saradivali sa Islamskom državom, navodno su podvrgnuti nezakonitim formama pravde od strane plemena ili porodica koji su bili protiv Islamske države.⁸⁴

⁷⁸ UNSC, *IV Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa stavom 7 Rezolucije 2233 (2015)*, 05.07.2016, <http://www.refworld.org/docid/5784de404.html>, stavovi 49-50; UNSC, *II Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa stavom 7 Rezolucije 2233 (2015)*, 26.01.2016, <http://www.refworld.org/docid/56af0c454.html>, stav 64.

⁷⁹ Amnesty International, *Raseljene Iračane zlostavljaju paravojne formacije i vladine snage*, 18.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/5806051a4.html>, str. 61; UNHCR, *Iraq: Kratak pregled vesti o situaciji u Mosulu*, 11.10.2016, <http://bit.ly/2dkj0sz>; UNHCR, *Irak: Nedeljni kratak pregled vesti o nedavnim događajima*, 09.06.2016, <http://bit.ly/2eigAvO>; UNHCR, *UNHCR zabrinut zbog ograničenja koja se nameću raseljenim Iračanima u kampovima*, 11.03.2016, <http://www.refworld.org/docid/56e66c924.html>.

⁸⁰ Istraživači Amnesty International "razgovarali su sa lokalnim službenicima i očevicima, uključujući seosko stanovništvo, koji su opisali kako su pripadnici paravojne formacije plemena Sabavi iz Mosula sprovodili kaznene osvetničke napade. Stanovnici za koje se sumnjalo da imaju veze sa ID, bili su prebijani metalnim šipkama i podvrgnuti elektrošokovima. Neki su bili vezivani za haubu automobila kojima su onda paradirali gradskim ulicama ili su zatvarani u kaveze."; Amnesty International, *Irak: Plemenske paravojne formacije mučile pritvorenike iz osvete u toku ofanzive na Mosul*, 02.11.2016, <http://www.refworld.org/docid/582084064.html>. "Pešmeđa snage regionalne vlade Kurdistana (KRG) i kurdske paravojne formacije u severnom Iraku preorali su buldožerima, digli u vazduh i spalili hiljade domova u očiglednoj nameri da iskorene arapsku zajednicu kao osvetu za njihovu pretpostavljenu podršku takozvane Islamske države (ID)"; Amnesty International, *Severni Irak: Satelitski snimci potvrđuju dokaz o namernom masovnom uništavanju arapskih sela pod kontrolom Pešmeđe*, 20.01.2016, <http://bit.ly/2dUayOT>. "Pošto su Iračke bezbednosne snage i jedinice narodne mobilizacije povratile područja grada Baidži, Salah al-Din, od ID, na dan 18-19.10.[2015], jedinice narodne mobilizacije (PMU) navodno su uništile i spalile javnu i privatnu imovinu. (...) PMU je navodno nastavila da spaljuje domove stanovnika za koje su verovali da su povezani sa ID. (...) PMU su navodno smatrale da su svi stanovnici pod-okruga povezani sa ID"; UNAMI, *Izveštaj o zaštiti civila u oružanom sukobu u Iraku*, 11.01.2016, <http://www.refworld.org/docid/56a09a304.html>, str. 26-27. Videti takođe, OCHA, *2016 Pregled humanitarnih potreba*, novembar 2015, <http://bit.ly/1RoAqvO>, str. 7, i u nastavku "Povraci interno raseljenih lica i povraci iz inostranstva".

⁸¹ "Više od 1,000 pritvorenika, uključujući neke od 15 godina starosti, zadržani su bez optužbe u strašnim uslovima u privremenim centrima u provinciji Anbar, zapadno od Bagdada (...). Pritvorenici su pokupljeni s ulica ili iz njihovih domova, pod sumnjom da su saradivali sa oružanom grupom koja sebe naziva Islamska država (ID), često samo zato što su ostali u gradovima ili selima pod vlašću ID"; Amnesty International, *Irak: Više od 1.000 pritvorenika u skandaloznim uslovima u Centrima za borbu protiv terorizma u Anbaru*, 03.05.2016, <http://www.refworld.org/docid/582099c54.html>. "Izveštaji ukazuju na to da su iračke bezbednosne snage, kurdske bezbednosne snage i njihove pridružene paravojne formacije odgovorne za pljačkanje i uništavanje imovine pripadnika sunitskih arapskih zajednica, nasilno iseljavanje, otmice, nezakonit pritvor i, u nekim slučajevima, nezakonito ubijanje"; OHCHR, *Najnoviji Press Briefing: Irak / Diskriminacija i nasilje*, 04.12.2015, <https://shar.es/1G10WJ>. Videti takođe, HRW, *Irak: U operaciji Mosul zabraniti paravojne formacije sklone zlostavljanju*, 30.07.2016, <http://www.refworld.org/docid/57a05c064.html>; Amnesty International, *Proterani i obespravljeni: Prisilno raseljavanje i namerno uništavanje na severu Iraka*, 20.01.2016, <http://www.refworld.org/docid/56a0800f4.html> (u daljem tekstu: Amnesty International, *Prisilno raseljavanje i namerno uništavanje na severu Iraka*, 20.01.2016, <http://www.refworld.org/docid/56a0800f4.html>); UN News Centre, *Izveštaj UN o ljudskim pravima kaže da je ID možda izvršila genocid*, 20.03.2015, <http://www.refworld.org/docid/550c12104.html>; UNSC, *II Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa stavom 7 Rezolucije 2233 (2015)*, 26.01.2016, <http://www.refworld.org/docid/56af0c454.html>, stav 51; HRW, *Posledica razaranja: Zlostavljanja paravojnih formacija nakon iračkog ponovnog osvajanja Tikrita*, 20.09.2015, <http://www.refworld.org/docid/55ffdbd64.html>; HRW, *Posle oslobođenja dolazi razaranja: Iračke paravojne formacije i posledice u Amerliju*, 18.03.2015, <http://www.refworld.org/docid/550c33b84.html>.

⁸² UNSC, *II Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa stavom 7 Rezolucije 2233 (2015)*, 26.01.2016, <http://www.refworld.org/docid/56af0c454.html>, stav 54; Amnesty International, *Nasilno raseljavanje i namerno uništavanje u severnom Iraku*, 20.01.2016, <http://www.refworld.org/docid/56a0800f4.html>, str. 21-30; OHCHR, *Najnoviji Press Briefing: Irak / Diskriminacija i nasilje*, 04.12.2015, <https://shar.es/1G10WJ>; Nikaš, *Razaranja, paljevina, krvoproliće: jazidske paravojne formacije priznaju namerno uništavanje arapskih sela u Iraku*, 30.07.2015, www.niqash.org/+qnpnpn.

⁸³ New York Times, *Bratski rat u Iraku: 'Ubio sam ga vlastitim rukama'*, 18.06.2016, <http://nyti.ms/1WUui6I>; Carnegie Middle East Center, *Sunitski problem u Iraku*, 03.03.2016, <http://ceip.org/1njaN7R>; Nikaš, *Po povlačenju ekstremista u Salahadinu, iračka plemena zahtevaju pravdu*, 22.10.2015, www.niqash.org/+05803; ISW, *Izveštaj o situaciji u Iraku: juli 28-30*, 30.07.2015, <http://bit.ly/1Y459Ec>; Nikaš, *Iračka plemena nisu ujedinjena po pitanju ekstremista – i verovatno će prevladati krvava plemenska pravda*, 06.11.2014, www.niqash.org/+j5ob0.

⁸⁴ Plemena obično rešavaju sporove u skladu sa plemenskim običajima. Plemena bi obično najpre tražila rešenje putem arbitraže i plaćanja finansijske naknade – „krvavi novac“ – porodicama ("fasl" ili "diyya") u slučaju ubistva, fizičkog povređivanja i štete i gubitka imovine. Oštećena strana za uzvrat odustaje od prava na odmazdu. Samo ako plemena ne uspeju da reše sporove na miran način, sukobi se pretvaraju u krvave zavade, koje mogu da se pretvore u dugotrajne cikluse osvetničkog nasilja i odmazde. Prema izveštavanjima, ovi tradicionalni oblici

25 Prema izveštavanjima, lokalne vlasti, bezbednosne snage i plemena u nekoliko područja naredili su izbacivanje i proterivanje čitavih porodica iz njihovih domova zbog njihove stvarne ili pretpostavljene povezanosti ili stvarne ili pretpostavljene povezanosti članova njihove porodice sa Islamskom državom.⁸⁵ Osim toga, pojedinci, porodice ili plemena pod sumnjom da su saradivali sa Islamskom državom bili su sprečeni da se vrate u krajeve odakle vode poreklo.⁸⁶ U nekim slučajevima, kurdske snage bezbednosti i snage pridružene jedinicama narodne mobilizacije takođe su bili optuženi za namerno uništavanje sela sunitiskih Arapa i Turkmena u činu odmazde i/ili da bi sprečili njihov povratak kako bi konsolidovali kontrolu nad tom teritorijom.⁸⁷ Na primer, prema izveštavanju, iračke bezbednosne snage i snage pridružene jedinicama narodne mobilizacije (PMU) zabranile su povratak kompletnog stanovništva sunitiskih Arapa u varoš Al-Sakhr (provincija Babel, procena broja stanovnika: 70,000 do 80,000). Prema izveštavanjima, krajem oktobra 2014. paravojne formacije viđene su kako spaljuju domove u gradovima nakon što su ih povratili do Islamske države.⁸⁸ Lokalne vlasti i plemena navodno su zabranili povratak porodica ili plemena identifikovanih da su saradivali sa Islamskom državom.⁸⁹

Odnos prema civilima iz područja koja su prethodno bila ili su trenutno pod kontrolom Islamske države u područjima pod kontrolom Centralne vlade ili Kurdistsanske regionalne vlade (KRG).

26 Raseljavanje velikog broja interno raseljenih Sunita navodno je dovelo do povećanja međusobnih tenzija u oblastima u kojima su oni smešteni⁹⁰ i rastućeg nepoverenja prema tim licima, koja se redovno sumnjiče za povezanost sa ID⁹¹ ili za naklonost prema njoj.

primenjivanja pravde ozbiljno su dovedeni u pitanje u svetlu široko rasprostranjenih i ozbiljnih zločina koje su počinili pojedinci povezani sa Islamskom državom. Prema rečima humanitarnog koordinatora UN za Irak, Lise Grande, "Mnogi plemenski mehanizmi koje su zajednice koristile da upravljaju socijalnim tenzijama i promovisanju pomirenja zapravo su pokopani." Kao rezultat, strane mogu da se okrenu nasilnoj odmazdi protiv onih za koje se smatra da su podržali Islamsku državu; Los Angeles Times, *Irak, kažnjavanje porodičnih veza sa Islamskom državom i kompenzacija žrtava nasilja*, 09.10.2016, <http://fw.to/GRpniPT>. O drugačijim koracima za rešavanje plemenskih sporova videti Haider Ala Hamoudi, Wasfi H. Al-Sharaa i Aqeel Al-Dahhan, *Rešavanje sporova u državnom i plemenskom zakonu na jugu Iraka: put ka kooperativnom modelu pluralizma*, Univerzitet u Pitsburgu, *Legal Studies Research Paper Series*, Radni dokument br. 2015-09, 30.03.2015, <http://bit.ly/2fHBMVT>; Institut za Bliski istok, *Plemenski zakon i pomirenje u novom Iraku*, The Middle East Journal, broj 65, Zima 2011, <http://bit.ly/1Ot7eTM>, str. 14-17.

⁸⁵ Septembra 2016, lokalne vlasti okruga Hit (provincija Al-Anbar) navodno su naredile porodicama pod sumnjom da su povezane sa ID da napuste okrug u roku od 72 sata. Kuće onih koji nisu napustili okrug navodno su napadnute a kuće onih koji su otišli navodno su uništene ili su dodeljene porodicama žrtava Islamske države kao nadoknada. Izbacene porodice navodno su raseljene u okviru provincije Al-Anbar, uključujući okrug Al-Qa'im District, koji je ostao pod kontrolom Islamske države, dok su neki, u strahu od odmazde ako ostanu u Iraku, navodno prešli u Siriju; UNHCR informacije, novembar 2016; UNHCR, *Irak: Blic azuriranje*, 01.09.2016, <http://bit.ly/2dG2GkQ>, str. 2. "Na primer, 26.07.[2016], Savet provincije Babil usvojio je odluku da poruši domove lica koja su osuđena da su članovi Islamske države i da nasilno izbacuje članove njihovih porodica iz provincije. Dana 30.08. Savet provincije Salah al-Din usvojio je odluku da sve porodice lica osumnjičenih za saradnju sa Islamskom državom prisilno istera iz provincije na 10 godina i da spreči da se oni izvan provincije vrate ako je neki član porodice na bilo koji način saradivao sa Islamskom državom"; UNSC, *Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa Rezolucijom 2299 (2016)*, 25.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/5821ca0f4.html>, stav 47. Videti takođe, Los Angeles Times, *Irak, kažnjavanje porodičnih veza sa Islamskom državom i kompenzacija žrtava nasilja*, 09.10.2016, <http://fw.to/GRpniPT>; Iračka opservatorija za ljudska prava, *Raseljen lica u Salah Al-Dinu suočavaju se sa nasilnim premeštanjem ili sprečavanjem da se vrate u svoje gradove*, 02.10.2016, <http://bit.ly/2dwtofl>; The New Arab, *Iračke paravojne formacije optužene za raseljavanje građana u gradovima oslobođenim od Islamske države*, 13.08.2016, <http://bit.ly/2dTEgTW>; Nikaš, *A Po povlačenju ekstremista u Salahadinu, iračka plemena zahtevaju pravdu*, 22.10.2015, www.niqash.org/+05803; Nikaš, *Moj sin se pridružio Islamskoj državi, i ja sada živim u paklu*, 10.09.2015, www.niqash.org/+akof0.

⁸⁶ U nekim slučajevima, čitava sela i varoši su pod sumnjom da saraduju sa Islamskom državom; Amnesty International, *Nasilno raseljavanje i namerno uništavanje na severu Iraka*, 20.01.2016, <http://www.refworld.org/docid/56a0800f4.html>, str. 6-7. Videti takođe, Nikaš, *Irački policijac iz Anbara: između čekića Islamske države i nakovnja*, 01.11.2016, <http://bit.ly/2eNT6tX>; Američki Stejt department, *2015 Izveštaj o međunarodnim verskim slobodama u Iraku*, 10.08.2016, <http://www.refworld.org/docid/57add86b59.html>; Al-Monitor, *Raseljeni Iraci i dalje čekaju da se vrate kućama*, 24.06.2015, <http://almon.co/2ghm>.

⁸⁷ Amnesty International, *Raseljene Iračane zlostavljaju paravojne formacije i vladine snage*, 18.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/5806051a4.html>, str. 9, 17, 18, 58-59, 61; UNSC, *III Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa stavom 7 Rezolucije 2233 (2015)*, 27.04.2016, <http://www.refworld.org/docid/5731a1a14.html>, stav 48; UNHRC, *Izveštaj specijalnog izvestioca o ljudskim pravima interno raseljenih lica*, 05.04.2016, <http://www.refworld.org/docid/575fb7e14.html>, stavovi 48, 49; MRGI, *Križa raseljavanja u Iraku*, mart 2016, <http://www.refworld.org/docid/573592d24.html>, str. 22; Amnesty International, *Nasilno raseljavanje i namerno uništavanje na severu Iraka*, 20.01.2016, <http://www.refworld.org/docid/56a0800f4.html>, str. 5; HRW, *Irački Kurdistan: Arapi raseljeni, blokirani, privotoreni*, 26.02.2015, <http://www.refworld.org/docid/54f046494.html>. Videti takođe prethodno "Odnos prema civilima u područjima koja su prethodno bila pod kontrolom Islamske države".

⁸⁸ Grad Jurf Al-Sakhr (preimenovan u Jurf Al-Nasr posle oslobođenja) bio je pod kontrolom Islamske države između juna i kasnog oktobra 2014. Videti, Razmišljanja o Iraku, *Više povrataka vodi ka blagom opadanju raseljenih lica u Iraku*, 20.09.2016, <http://bit.ly/2e32daD>; MRGI, *Križa raseljavanja u Iraku*, mart 2016, <http://www.refworld.org/docid/573592d24.html>, str. 12; Razmišljanje o Iraku, *Oslobađanje iračkog Jurf Al-Sakhr, Babil, i njegov uticaj*, 15.01.2015, <http://bit.ly/2dZueUk>; Reuters, *Specijalni izveštaj: U iračkim 'sigurnosnim zonama'*, 17.12.2014, <http://reut.rs/1uS4Knd>; New York Times, *Suniti strahuju od permanentnog raseljavanja iz iračkih gradova*, 0.12.2014, <http://nyti.ms/1G1r6ux>.

⁸⁹ Na primer, "U blizini Tikrita, koji su iračke bezbednosne snage preuzele od Islamske države, Džubiri iz Alama koji su se odbranili od Islamske države pokušavaju da spreče povratak ostalih sunita iz plemena Albu Ajil svojim domovima uz optužbu za saradnju sa Islamskom državom"; ISW, *Izveštaj o situaciji u Iraku: 28-30. juli*, 30.07.2015, <http://bit.ly/1Y459Ec>. Videti takođe, Nikaš, *Moj sin se pridružio Islamskoj državi, i ja sada živim u paklu*, 10.09.2015, www.niqash.org/+akof0; Al-Monitor, *Raseljeni Iraci i dalje čekaju da se vrate svojim domovima*, 24.06.2015, <http://almon.co/2ghm>.

⁹⁰ ACAPS, *Tematski izveštaj: Raseljavanje u KR-I, Irak*, 24.08.2016, <http://bit.ly/2e9P52l>, str. 3, 4-5; MRGI, *Križa raseljavanja u Iraku*, mart 2016., <http://www.refworld.org/docid/573592d24.html>, str. 25; OCHA, *Plan humanitarnog pregovora u Iraku za 2016.*, decembar 2015., <http://bit.ly/1U3LFAI>, str. 29.

Prema izveštajima, pojedini političari i službenici bezbednosti su neprekidno tvrdili da su borci Islamske države potekli iz redova IRL-a i/ili da postoji međusobna povezanost između priliva IRL-a i porasta bezbednosnih incidenata, čime su doprineli jačanju prethodnih negativnih stavova prema IRL.⁹² Slučajevi uznemiravanja, pretnji, kidnapovanja, arbitrarnih hapšenja, iseljavanja i ubistava sunitских IRL koje su izvršili pripadnici državnih ili nedržavnih organa, prijavljivani su u Al-Anbaru, Bagdadu, Babelu, Dijali, Kirkuku i na drugim mestima.⁹³ U Bagdadu su sunitска IRL takođe navodno bila prisiljavana da se isele iz oblasti u kojima su suniti i šiiti zajedno živeli.⁹⁴ Kampovi za IRL su bili meta napada.⁹⁵ Muškarci i mladići stariji od 15 godina su prema navodima bili pod pritiskom da se pridruže plemenskim grupama koje se bore protiv Islamske države, kako ih ne bi smatrali pristalicama Islamske države.⁹⁶

27 U Kurdistanskoj regiji Iraka (KR-I) i oblastima koje se *de facto* nalaze pod kontrolom KRG-a, kurdske bezbednosne snage su bile optužene za arbitrarno hapšenje i pritvaranje sunitских IRL-a osumnjičenih za saradnju sa ISIS-om, ponekad i u dužim vremenskim periodima, a često i bez izvođenja pred sudiju. Porodice pritvorenika često nisu bile obaveštavane o mestu pritvora.⁹⁷ Postoje izveštaji o maltretiranju i zlostavljanju pritvorenika.⁹⁸ Kako se navodi, nakon puštanja iz pritvora, oni su prisiljavani da napuste tu oblast, u nekim slučajevima čak i zajedno sa porodicama,

⁹¹ "(...) IRL iz Anbara trpe maltretiranje i diskriminaciju zbog toga što su suniti (pa su samim tim automatski osumnjičeni da saraduju sa Islamskom državom i podržavaju je)"; Kriza raseljavanja u Iraku, mart 2016., <http://www.refworld.org/docid/573592d24.html>, p. 11. "Ali pridošli ljudi su izbegli krvoproliće u Anbaru samo da bi naišli na sumnju i neprijateljstvo. (...) raseljena lica se žale da ih maltretiraju snage bezbednosti i moćne šiitske paravojne formacije koje su zabrinute da bi ljudi koji su pristigli u Bagdad mogli da budu povezani sa sunitским ekstremistima u Islamskoj državi"; Vašington post, *Irački suniti su izbegli iz Anbara samo da bi naišli na nove opasnosti u Bagdadu*, 17.05.2015., <http://wpo.st/kN6Q1>. Videti takođe i UNAMI, *Izveštaj o zaštiti civila u oružanom sukobu u Iraku: 11.12.2014. – 30.04.2015.*, 13.07.2015., <http://www.refworld.org/docid/55a4b83c4.html>, p. 8.

⁹² Njujork tajms, *Borci Islamske države u Iraku napadaju Kirkuk, skrećući pažnju sa Mosula*, 21.10.2016., <http://nyti.ms/2eqkDSh>; Njujzvik, *Čelija Islamske države napada Kirkuk na severu Iraka uporedo sa pritiskom snaga koje podržava SAD na Mosul*, 21.10.2016., <http://bit.ly/2fsD5Lo>; UNHRC, *Izveštaj Specijalnog izvišćioca o ljudskim pravima interno raseljenih lica*, 05.04.2016., <http://www.refworld.org/docid/575fb7e14.html>, stav 44; IRIN, *Nadzornik UN-a kritikuje Irak zbog tretiranja IRL*, 19.05.2015., <http://www.refworld.org/docid/555f1a6e4.html>; Associated Press, *Zvaničnici Bagdada krive raseljene sunite za talas bombardovanja*, 02.05.2015., <http://bit.ly/1UriuYk>; Al-Monitor, *Raseljeni suniti uz Anbara nisu zaštićeni od sektaštva*, 01.05.2015., <http://bit.ly/1pXVxj4>.

⁹³ "Amnesty International je dokumentovao slućajeve mućenja interno raseljenih lica uhapšenih od strane Jedinica narodne mobilizacije (PMU) na kontrolnim punktovima i prostorijama za pregled i zadržanih na nezvaničnim mestima, kao i mućenje i drugi vidovi zlostavljanja počinjeni u prostorijama koje kontrolišu Ministarstvo odbrane i Ministarstvo unutrašnjih poslova u provincijama Anbar, Bagdad, Dijala i Salah al-Din. (...) Svedoci navode da je mućenje korišćeno da natera osumnjičene da 'priznaju' ili pruže informacije o Islamskoj državi i drugim naoružanim grupama i da degradiraju i kazne pritvorenike za zloćine koje je poćinila ID"; Amnesty International, *Raseljeni Iraćani zlostavljani od strane pripadnika paravojsnih formacija i vladinih snaga*, 18.10.2016., <http://www.refworld.org/docid/5806051a4.html>, str. 8. "IRL su često nezakonito zadržana, u mnogim slućajevima neprekidno mesecima, bez suđenja ili mogućnosti pristupa pravdi. (...) Ono što najviše zabrinjava je veoma rasprostranjena primena fizićkog zlostavljanja, kako prenose interno raseljena lica u pritvoru i svedoci. Pritvorenici se kaćnjavaju elektrošokovima ili ih tuku dok vise zakaćeni za ruke ili noge, posipaju ih vreloom vodom i uskraćuju im oobroke. Mnogi od optuženih za saradnju sa Islamskom državom, drćzani su mesecima u zatvoru ili čak više od godinu dana, bez suđenja. Porodice kojima je bilo dozvoljeno da posećuju zatvorenike, videle su tragove mućenja (...)" ; Kriza raseljavanja u Iraku, mart 2016., <http://www.refworld.org/docid/573592d24.html>, str. 20. Videti takođe i strane 11-12, 15 istog izveštaja. Videti takođe i The Atlantic, *Pakao nakon Islamske države*, maj 2016., <http://theatlnt.tc/1NaRaLC>; Ministarstvo spoljnih poslova SAD-a, *Drćzavni izveštaji za 2015. -Irak*, 13.04.2016., <http://www.state.gov/documents/organization/253137.pdf>, str. 13; UNHRC, *Izveštaj specijalnog izvišćioca o ljudskim pravima interno raseljenih lica*, 05.04.2016., <http://www.refworld.org/docid/575fb7e14.html>, stavovi 45, 47; UNAMI, *Izveštaj o zaštiti civila u oružanom sukobu u Iraku*, 11.01.2016., <http://www.refworld.org/docid/56a09a304.html>, str. 20, 21, 22, 28, 31; Refugees International, *Raseljeni u Iraku: Mala pomoć i nekoliko opcija*, 02.11.2015., <http://www.refworld.org/docid/563868d14.html>; HRW, *Irak: Zabrane dovode u opasnost ratne raseljenike*, 30.05.2015., <http://www.refworld.org/docid/556d6a344.html>.

⁹⁴ "Oni [Interno raseljena lica iz Al-Anbara u Bagdad] su redovno osumnjičeni za naklonost prema Islamskoj državi, samo zbog mesta odakle potiću, a neki od njih govore da su ih lokalni stanovnici potiskivali u šiitske oblasti. Stoga ovo predstavlja njihovo drugo raseljavanje;" Refugees International, *Raseljeni u Iraku: Mala pomoć i nekoliko opcija*, 02.11.2015., <http://www.refworld.org/docid/563868d14.html>, str. 7. Videti takođe i UNAMI, *Izveštaj o zaštiti civila u oružanom sukobu u Iraku: 11.12.2014 – 30.04.2015.*, 13.07.2015., <http://www.refworld.org/docid/55a4b83c4.html>; Vašington post, *Irački suniti su izbegli iz Anbara samo da bi naišli na nove opasnosti u Bagdad*, 17.05.2015., <http://wpo.st/kN6Q1>; The Atlantic, *Pakao nakon Islamske države*, maj 2016., <http://theatlnt.tc/1NaRaLC>.

⁹⁵ Na primer, za tri meseca izvršena su tri napada na kamp za IRL u Al Salamu, što je dovelo do ųrtava na strani interno raseljenih lica; UNSC, *Izveštaj generalnog sekretara Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija na osnovu Rezolucije 2299 (2016)*, 25.10.2016., <http://www.refworld.org/docid/5821ca0f4.html>, stav 16; UNAMI, *Napad na kamp za raseljene porodice u Al Salamu*, 27.07.2016., <http://bit.ly/2annlbp>; UNHCR, *Saopšćenje UNHCR-a o napadu na kamp za raseljene porodice u Al Salamu*, 05.07.2016., <http://bit.ly/2aTJqNa>.

⁹⁶ Navodi se da su se mnoga IRL iz Havije (Kirkuk) priključila plemenskim grupama kako bi pokazala da ne podržavaju ID, suprotno opšteprihvaćenom stanovištu o stanovnicima Havija, oblasti koja je bila pod kontrolom ID od juna 2014. Postoje izveštaji o dećacima mladim od 15 godina koji su se priključili plemenskim grupama; Informacije UNHCR-a, november 2016. Videti takođe i OCHA, *Mora se učiniti sve što je moguće da bi se u zaustavilo regrutovanje dece i afirmisalo Međunarodno humanitarno pravo u Iraku*, 31.08.2016., <http://bit.ly/2ejX564>.

⁹⁷ Amnesty International, *Raseljene Iraćane zlostavljaju paravojsne formacije i vladine snage*, 18.10.2016., <http://www.refworld.org/docid/5806051a4.html>, str. 38-40, 42-43. Videti takođe i Ministarstvo spoljnih poslova SAD-a, *Drćzavni izveštaji za 2015. -Irak*, 13.04.2016., <http://www.state.gov/documents/organization/253137.pdf>, str. 16, 18, 20; Savet UN za humanitarna prava, *Izveštaj specijalnog izvišćioca za ljudska prava interno raseljenih lica*, 05.04.2016., <http://www.refworld.org/docid/575fb7e14.html>, stavovi 45, 66; HRW, *Irački Kurdistan: Raseljeni, opkoljeni i pritvoreni Arapi*, 26.02.2015., <http://www.refworld.org/docid/54f046494.html>.

⁹⁸ Amnesty International, *Raseljene Iraćane zlostavljaju paravojsne formacije i vladine snage*, 18.10.2016., <http://www.refworld.org/docid/5806051a4.html>, str. 8, 47-48; Ministarstvo spoljnih poslova SAD-a, *Drćzavni izveštaji za 2015. -Irak*, 13.04.2016., <http://www.state.gov/documents/organization/253137.pdf>, str. 8, 9; HRW, *Irački Kurdistan: Raseljeni, opkoljeni i pritvoreni Arapi*, 26.02.2015., <http://www.refworld.org/docid/54f046494.html>.

čime se izazivala zabrinutost lica koja su vraćana u područja sukoba.⁹⁹ Ostali su prema navodima bili predavani organima Centralne vlade Iraka uprkos straha od rasprostranjene primene sile u objektima za pritvor.¹⁰⁰

28 Kako se navodi, postojanje velikog broja IRL širom Iraka i rasprostranjeno stanovište da su suniti povezani sa Islamskom državom, takođe su doveli do sve većeg hapšenja neraseljenih sunita i sunitских Turkmena koji žive u Bagdadu i ostalim oblastima koje pod kontrolom vlade, u skladu sa Zakonom o borbi protiv terorizma iz 2005. (Zakon br. 13 za 2005.).¹⁰¹ U izveštajima se tvrdi da se lica uhapšena na osnovu Zakona o borbi protiv terorizma često drže u produženom predistražnom pritvoru i to bez prava na advokata, lekarsku pomoć i kontakte sa porodicom.¹⁰² Navodi se da su uslovi u pritvoru izuzetno surovi za lica pritvorena prema Zakonu o borbi protiv terorizma.¹⁰³ Mučenje i ostali oblici zlostavljanja korišćenih da bi se iznudila priznanja su prisutni i to uglavnom prilikom hapšenja i u predistražnom pritvoru u objektima Ministarstva unutrašnjih poslova i Ministarstva odbrane.¹⁰⁴ Pritvaranje se prema navodima, ponekad vrši i na nezvaničnim mestima, pri čemu su pritvorenici, uključujući i decu verovatno izloženi još većem riziku.¹⁰⁵ Prijavljivani su i smrtni slučajevi među sunitima usled mučenja tokom pritvora.¹⁰⁶ Uslovi u objektima za pritvor i zatvorima opisuju se kao „surovi i opasni po život” zbog nedostatka hrane, prenatrpanosti, nedovoljnog pristupa zdravstvenim ustanovama i nedovoljne medicinske zaštite, kao i veoma rasprostranjena primena sile i ostalih oblika zlostavljanja.¹⁰⁷ Navodi se da je sistem krivičnog pravosuđa i dalje ozbiljno narušen neprekidnim kršenjem prava pritvorenika na pravedno suđenje, što posebno važi za pritvorenike osumnjičene prema Zakonu o borbi protiv terorizma.¹⁰⁸ Navodi se da se optuženici redovno osuđuju na duže zatvorske kazne, uključujući i smrtnu kaznu na osnovu diskutabilnih

⁹⁹ Informacije UNHCR-a, novembar 2016. Videti takođe i NINA, *Pešmerge deportuju 15 arapskih porodica zbog eksplozije bombe*, 06.09.2016., <http://bit.ly/2ev4SwJ>.

¹⁰⁰ Amnesty International, *Raseljeni Iračani zlostavljeni od strane pripadnika paravojnih formacija i vladinih snaga*, 18.10.2016., <http://www.refworld.org/docid/5806051a4.html>, str. 47-48.

¹⁰¹ UN i organizacije za zaštitu ljudskih prava izrazile su zabrinutost zbog široke definicije terorizma u zakonu i činjenice da je smrtna kazna obavezna za veliki broj aktivnosti definisanih kao „teroristička dela”; Komitet UN za ljudska prava, *Zaključna zapažanja petog periodičnog izveštaja o Iraku*, 06.11.2015., CCPR/CO/IRQ/5, <http://www.refworld.org/docid/5669387c4.html> (u daljem tekstu: Komitet UN za ljudska prava, *Zaključna zapažanja 5.-og periodičnog izveštaja o Iraku*, 06.11.2015., <http://www.refworld.org/docid/5669387c4.html>), stavovi 9, 27; Generalna skupština Ujedinjenih nacija, *Izveštaj visokog komesara UN-a za ljudska prava*, 27.07.2015., <http://www.refworld.org/docid/55f7f4c74.html>, stav. 78.

¹⁰² „Pritvorenici, posebno osumnjičeni za terorizam, držani su u izolaciji nedeljama i mesecima nakon hapšenja, često pod uslovima koji se mogu izjednačiti sa prisilnim nestankom i u tajnim zatvorima pod upravom Minsitarstva unutrašnjih poslova i Ministarstva odbrane, koji nisu bili otvoreni za inspekciju Javnog tužilaštva ili bilo kojih nadzornih organa“ (naglašavanje podebljanim slovima je dodato); Amnesty International, *Izveštaj Amnesty International-a 2015/16 -Irak*, 24.02.2016., <http://www.refworld.org/docid/56d05b4a9.html>. Videti takođe i Ministarstvo spoljnih poslova SAD-a, *Državni izveštaji za 2015. -Irak*, 13.04.2016., <http://www.state.gov/documents/organization/253137.pdf>, str. 16-18; MRGI, *Kriza raseljavanja u Iraku*, mart 2016., <http://www.refworld.org/docid/573592d24.html>, str. 20; Komitet UN za ljudska prava, *Zaključna zapažanja 5.-og periodičnog izveštaja o Iraku*, 06.11.2015., <http://www.refworld.org/docid/57a9c1a24.html>, stav. 14; UNAMI, *Izveštaj o smrtnoj kazni u Iraku*, oktobar 2014., <http://www.refworld.org/docid/5445189a4.html>, str. 2, 13.

¹⁰³ Prema Ministarstvu spoljnih poslova SAD-a, pritvorenici privedeni prema Zakonu o borbi protiv terorizma odvojeni su od ostalih zatvorenika i „najverovatnije će ostati u objektima Ministarstva unutrašnjih poslova u težim uslovima”; Ministarstvo spoljnih poslova SAD-a, *Državni izveštaji za 2015. -Irak*, 13.04.2016., <http://www.state.gov/documents/organization/253137.pdf>, str. 10.

¹⁰⁴ „Ministarstvo za ljudska prava je potvrdilo da su tvrdnje o mučenju i sistematskom zlostavljanju bile česte u zatvorima i centrima za pritvor. Organizacije za zaštitu ljudskih prava su dokumentovale pouzdane slučajeve mučenja i zlostavljanja u objektima Ministarstva unutrašnjih poslova, dok su u objektima za pritvor Minsitarstva pravde i Ministarstva odbrane takvih slučajeva bilo manje. (...)“; Ministarstvo spoljnih poslova SAD-a, *Državni izveštaji za 2015. -Irak*, 13.04.2016., <http://www.state.gov/documents/organization/253137.pdf>, str. 8. Videti takođe i str. 3, 9, 15 i 25 navedenog Izveštaja, kao i *Izveštaj Amnesty International-a za 2015/16 -Iraq*, 24.02.2016., <http://www.refworld.org/docid/56d05b4a9.html>; Komitet UN protiv torture, *Zaključna zapažanja o inicijalnom izveštaju o Iraku*, 07.09.2015., <http://www.refworld.org/docid/57a9c1a24.html>, stav 15; UNAMI, *Izveštaj o smrtnoj kazni u Iraku*, oktobar 2014., <http://www.refworld.org/docid/5445189a4.html>, str. 13, 24-25.

¹⁰⁵ Savet bezbednosti UN, *Izveštaj generalnog sekretara o deci i oružanom sukobu u Iraku*, 09.11.2015., S/2015/852, <http://www.refworld.org/docid/565fe2094.html>, stav. 39; Komitet UN za ljudska prava, *Zaključna zapažanja 5.-og periodičnog izveštaja o Iraku*, 06.11.2015., <http://www.refworld.org/docid/5669387c4.html>, stav. 33; Komitet UN protiv torture, *Zaključna zapažanja o inicijalnom izveštaju o Iraku*, 07.09.2015., <http://www.refworld.org/docid/57a9c1a24.html>, stav. 16; Amnesty International, *Irak: Podnesak Komitetu UN za ljudska prava*, 09.06.2015., <http://www.refworld.org/docid/5667dd314.htm>, str. 5, 7, 9.

¹⁰⁶ Ministarstvo spoljnih poslova SAD, *Izveštaj o međunarodnim verskim slobodama u Iraku za 2015.*, 10.08.2016., <http://www.refworld.org/docid/57add86b59.html>; Komitet UN protiv torture, *Zaključna zapažanja o inicijalnom izveštaju o Iraku*, 07.09.2015., <http://www.refworld.org/docid/57a9c1a24.html>, stav 19.

¹⁰⁷ Ministarstvo spoljnih poslova SAD, *Državni izveštaji za 2015 – Irak*, 13.04.2016., <http://www.state.gov/documents/organization/253137.pdf>, str. 9-10. Videti takođe i HRW, „Niko nije bezbedan” – Zloupotreba žena u sistemu krivičnog pravosuđa Iraka, 06.02.2014., <http://www.refworld.org/docid/52f4d10a4.html>, str. 67-71. Nakon preuzimanja zatvorskih zgrada od strane ID, NVO su izveštavale da su preostali zatvori postali prenatrpani; Ministarstvo spoljnih poslova SAD, *Državni izveštaji za 2015 – Irak*, 13.04.2016., <http://www.state.gov/documents/organization/253137.pdf>, str. 10.

¹⁰⁸ „Sistem krivičnog pravosuđa u Iraku je i dalje kritičan. Suđenja, naročito ona koja se vode protiv optuženih prema Zakonu o borbi protiv terorizma i ona u kojima postoji mogućnost izricanja smrtno kazne, mogu da budu nepravedna u velikoj meri, pri čemu sudovi često prihvataju dokaze iznudene primenom mučenja, čak i onda kada optuženi na sudu odbace svoja „priznanja“; Amnesty International, *Irak: Pogubljenja neće sprečiti buduće smrtosne napade*, 05.07.2016., <http://www.refworld.org/docid/577fc3e24.html>. Videti takođe i Ministarstvo spoljnih poslova SAD, *Državni izveštaji za 2015 – Irak*, 13.04.2016., <http://www.state.gov/documents/organization/253137.pdf>, str. 18; Komitet UN za ljudska prava, *Zaključna zapažanja 5.-og periodičnog izveštaja o Iraku*

priznanja.¹⁰⁹ Uprkos upornog pozivanja Ujedinjenih nacija i organizacija za ljudska prava da se uvede moratorijum na sve smrtne kazne i pogubljenja, kao i zakonito i pravično suđenje, smrtna kazna se i dalje intenzivno primenjuje, pri čemu je najveći broj smrtnih kazni proglašen prema Zakonu o borbi protiv terorizma.¹¹⁰ Komitet UN protiv torture opisuje “ustaljeni model po kojem se navodni teroristi i ostali osumnjičeni visokog rizika, uključujući i maloletnike, hapse bez bilo kakvih garancija, drže u izolaciji ili u tajnim centrima za pritvor u dužim vremenskim periodima tokom kojih su ozbiljno mučeni kako bi se iznudila njihova priznanja.”¹¹¹ Na primer, 21. avgusta 2016., Ministarstvo pravde je objavilo da je 36 osoba optuženih za ubistvo oko 1,700 regruta u vojnom kampu Špeher blizu Tikrita (Salah Al-Din), pogubljeno vešanjem. Opisuje se da ta suđenja od svega nekoliko sati, nisu ispunila standarde zakonitog i pravičnog suđenja, dok su odgovarajuće presude bile zasnovane na „priznanjima“ iznuđenim primenom sile.¹¹² Smrtna kazna je obavezna za veliki broj aktivnosti definisanih kao teroristička dela, dok osobe osuđene na smrt prema tom zakonu nemaju prava da traže ublažavanje kazne ili pomilovanje kao što nalažu pravila međunarodnog zakona o ljudskim pravima.¹¹³

29 Kako se navodi, od 2014. Obnovljen je talas nasilja nad sunitima u Bagdadu i ostalim područjima Iraka pod kontrolom vlade, pri čemu se beleže slučajevi poput pretnji smrću, rušenja kuća i nasilnog iseljavanja¹¹⁴, otmica/nestanaka i vansudskog izvršenja kazni.¹¹⁵ Navodi se da su suniti civili, uključujući i interno raseljena lica, bili na meti ISF-a i snaga koje su zajedno sa Jedinicama narodne mobilizacije (PMU) sprovodile akcije ubijanja i uništavanja kuća, prodavnica i džamija u znak osвете za napade Islamske države na šiitske civile.¹¹⁶ Od 2014., bilo je sve više ciljanih napada na palestinske izbeglice u Bagdadu, na nacionalnoj osnovi i zbog navodne povezanosti sa Islamskom državom,

06.11.2015., <http://www.refworld.org/docid/5669387c4.html>, stav 35; Amnesty International, *Irak: Podnesak Komitetu UN za ljudska prava*, 09.06.2015., <http://www.refworld.org/docid/5667dd314.htm>, str. 10-12.

¹⁰⁹ Prema izveštajima, sudije po pravilu ne pokreću istrage o mučenju koje optuženi prijavljuju na sudu; ¹⁰⁷ Ministarstvo spoljnih poslova SAD, *Državni izveštaji za 2015 – Irak*, 13.04.2016., <http://www.state.gov/documents/organization/253137.pdf>, str. 16; Amnesty International, *Izveštaj Amnesti International-a za 2015/16 -Irak*, 24.02.2016., <http://www.refworld.org/docid/56d05b4a9.html>; HRW, *Svetski izveštaj 2016. -Irak*, 27.01.2016., <http://www.refworld.org/docid/56bd99386.html>; Komitet UN za ljudska prava, *Zaključna zapažanja 5.-og periodičnog izveštaja o Iraku*, 06.11.2015., <http://www.refworld.org/docid/5669387c4.html>, stav 29; UNAMI, *Izveštaj o smrtnoj kazni u Iraku*, oktobar 2014., <http://www.refworld.org/docid/5445189a4.html>, str. 24, FN 146.

¹¹⁰ *Suđenja, naročito ona koja se vode protiv optuženih prema Zakonu o borbi protiv terorizma i ona u kojima postoji mogućnost izricanja smrtne kazne, mogu da budu nepravdna u velikoj meri, pri čemu sudovi često prihvataju dokaze iznuđene primenom mučenja, čak i onda kada optuženi na sudu odbace svoja „priznanja“;* Amnesty International, *Izveštaj za 2015/16 -Iraq*, 24.02.2016., <http://www.refworld.org/docid/56d05b4a9.html>. Videti takođe i UNSC, *Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa Rezolucijom 2299 (2016.)*, 25.10.2017., <http://www.refworld.org/docid/5821ca0f4.html>, stav 49; UN News Centre, *Šef kancelarije UN za ljudska prava izražava zabrinutost zbog ubrzanog procesa za pogubljenje*, 01.08.2016., <http://www.refworld.org/docid/57a0385840c.html>; Amnesty International, *Irak: Šokantan talas u 2016. Smrtne kazne dostižu cifru od 90 nakon završetka suđenja za 'terorizam'*, 18.02.2016., <http://www.refworld.org/docid/56cc23b74.html>.

¹¹¹ Komitet UN-a protiv mučenja, *Zaključna zapažanja o početnom izveštaju iz Iraka*, 07.09.2015., 07.09.2015., <http://www.refworld.org/docid/57a9c1a24.html>, stav 16.

¹¹² Amnesty International, *Irak: Pogubljenja neće sprečiti buduće smrtonosne napade*, 22.08.2016., <http://www.refworld.org/docid/57bd533e4.html>; UNSC, *III Izveštaj generalnog sekretara na osnovu stava 7 Rezolucije 2233 (2015)*, 27.04.2016., <http://www.refworld.org/docid/5731a1a14.html>, stav 51; Ministarstvo spoljnih poslova SAD, *Državni izveštaji za 2015 – Irak*, 13.04.2016., <http://www.state.gov/documents/organization/253137.pdf>, str. 19-20; UNAMI, *Izveštaj o zaštiti civila u oružanom sukobu u Iraku*, 11.01.2016., <http://www.refworld.org/docid/56a09a304.html>, Fusnota 40; HRW, *Irak: Ukinuti odluku za masakr regruta*, 15.07.2015., <http://www.refworld.org/docid/55acfac74.html>.

¹¹³ Odredbama člana 6, stava 4 *Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima*, regulisano je da svaki osuđenik na smrtnu kaznu ima pravo da traži ublažavanje kazne ili pomilovanje. Pogledati *Ustav Republike Irak*, 15.10.2005., <http://www.refworld.org/docid/454f50804.html>, član 73(1).

¹¹⁴ Na primer, kao odgovor na napad snaga ID izvršena na Kirkuk 21.10.2016., kuće u četiri sela sa većinskim arapskim stanovništvom (Qara Tapa, Whed Huzairan, Qutans i Qushqai) su bile uništene, što je dovelo do raseljavanja više od 1,100 porodica; Informacije UNHCR-a, novembar 2016. Videti takođe i HRW, *„Označeni sa ‘X’ –Irakke kurdske snage“ Razaranja sela i kuća u sukobu sa ID*, 13.11.2016., <http://www.refworld.org/docid/582979404.html>; Amnesty International, *Irak: ‘Kuda mi treba da idemo?’ Razaranja i prisilno iseljavanje u Kirkuku*, 07.11.2016., <http://www.refworld.org/docid/5820812db.html>, str. 10-13.

¹¹⁵ *“Irak je zapao u spiralu smrti i nasilja dok su snage ID zauzimale veliki deo zemlje pre godinu dana. Na jezive zločine snaga ID odgovoreno je rastućim sektaškim napadima šiitskih paravojnih formacija, koje u znak odmazde za zločine ID, sada napadaju sunite.”*; Amnesty International, *Spirala smrti sektaškog nasilja – godinu dana posle napada ID na Irak*, 10.06.2015., <http://www.refworld.org/docid/557a90684.html>. Videti takođe i HRW, *KRG: Kurdske snage potiskuju arape u Kirkuk*, 03.11.2016., <http://www.refworld.org/docid/581c95834.html>; Amnesty International, *Raseljeni Iraci zlostavljani od strane pripadnika paravojnih formacija i vladinih snaga*, 18.10.2016., <http://www.refworld.org/docid/5806051a4.html>, str. 28-31; UNHCR, *Odgovarajuće informacije o zemlji porekla (COI) za procenu postojanja alternative internim bežanjima i raseljavanju (IFA/IRA) u Bagdadu za sunitске Arape iz područja pod kontrolom ID*, maj 2016., <http://www.refworld.org/docid/575537dd4.html>, str. 4-10; UNSC, *III Izveštaj generalnog sekretara na osnovu stava 7 Rezolucije 2233 (2015)*, 27.04.2016., <http://www.refworld.org/docid/5731a1a14.html>, stav 22.

¹¹⁶ Na primer, napadi pripadnika ID na šiitske ciljeve u gradu Al-Mukdadijahu (Dijala) u januaru i februaru 2016. Su doveli do napada na sunite u znak odmazde, uključujući ubijanja i paljenje kuća, prodavnica i džamija; UNSC, *III Izveštaj generalnog sekretara na osnovu stava 7 Rezolucije 2233 (2015)*, 27.04.2016., <http://www.refworld.org/docid/5731a1a14.html>, stav 20; Amnesty International, *Irak: Ratni zločini paravojnih formacija u gradu Mukdadiji bacili svetlost na trajni propust vlasti da zahteva njihovu odgovornost*, 05.02.2016., <http://www.refworld.org/docid/580606624.html>; HRW, *Irak: Mogući ratni zločini šiitskih paravojnih formacija*, 31.01.2016., <http://www.refworld.org/docid/56b11e5d12d7.html>. U takozvanom “Barvanskom masakru” počinjenom 26.01.2015., tokom kojeg su ISF i PMU, kako se navodi,

uključujući maltretiranje, pretnje, arbitrarna hapšenja i produženi pritvor prema Zakonu o borbi protiv terorizma, fizičko zlostrebljavanje, kidnapovanje, otmice, ubijanje, kao i pretres kuća koje vrše državni i nedržavni akteri.¹¹⁷

30 Neposredno nakon ponovnog preuzimanja teritorija od Islamske države, IRL, a posebno suniti, kako se navodi, suočeni su sa sve većim pritiskom lokalnih vlasti da se vrate u svoja matična područja.¹¹⁸ Navedeni pritisci između ostalog, uključuju i obaveštenja sa rokovima za odlazak, uznemiravanje, prinudna iseljenja, oduzimanje ličnih dokumenata, hapšenja zbog nedostataka legalnih dokumenata ili prema Zakonu o borbi protiv terorizma, kao i sve češće rušenje kuća i prinudno isporučivanje u matična područja ili prinudna iseljenja u kampove za interno raseljena lica.¹¹⁹ Takav način povratka nosi veliki rizik od sekundarnog raseljavanja.¹²⁰

Civilne žrtve

31 Uticaj aktuelnog sukoba i ostalih vidova nasilja nad civilima je veliki i ozbiljan.¹²¹ Nasilje kao posledica sukoba u Iraku neprekidno traje od napada 2003., a broj mrtvih je dostigao vrhunac u jeku sektaškog sukoba 2006-2007. U zemlji je došlo do relativnog smanjenja nasilja

zajedno ubili najmanje 56 sunita u Barvani (Dijala), navodno zbog odmazde za ubistvo članova ISF i PMU tokom prethodnih dana, videti Amnesty International, *Irak: Barvanski masakr – nestručna istraga, Porodice čekaju pravdu*, 10.06.2015., <http://www.refworld.org/docid/5667dc924.html>; HRW, *Irak: Paravojne formacije pojačavaju zlostrebu, mogući ratni zločini*, 15.02.2015., <http://www.refworld.org/docid/54e48d334.html>. Videti takođe i MRGI, *Kriza raseljavanja u Iraku*, mart 2016., <http://www.refworld.org/docid/573592d24.html>, str. 11, 13, 22.

¹¹⁷ Informacije UNHCR-a, novembar 2016. Videti takođe i Ministarstvo spoljnih poslova SAD, *Državni izveštaji za 2015 – Irak*, 13.04.2016., <http://www.state.gov/documents/organization/253137.pdf>, str. 42; Al Karama Foundation, *Irak: Prislilni nestanak izbeglice iz Palestine u Bagdadu od 08.07.2015.*, 27.11.2015., <http://bit.ly/2frXpwB>; Landinfo (u Norveškoj), *Respons Irak: Palestinerne i Bagdad*, Juni 2015., http://landinfo.no/asset/3158/1/3158_1.pdf, str. 2-3.

¹¹⁸ Prema izveštajima, primena prinudnih mera protiv IRL uglavnom je vršena u Kirkuku, ali i u Babelu, Bagdadu i Kerbali; Informacije UNHCR-a, novembar 2016. Videti takođe i UNHCR, *Mosul Weekly Protection Update (Nedeljne novosti o zaštiti u Mosulu)*, 29.10. - 04.11.2016., 04.11.2016., <http://bit.ly/2fsoVI>; Al-Monitor, *Karbala glasa za povratak raseljenih lica*, 22.07.2016., <http://bit.ly/2a0iQ50>; UNHCR, *Irak - lista podataka*, septembar 2016., <http://bit.ly/2dNYG43>; UNHCR, *Irak: Kratak pregled*, 15.08.2016., <http://www.refworld.org/docid/57b70b3fa.html>, str. 2; UNHCR, *Kratak pregled o Iraku*, 21.07.2016., <http://www.refworld.org/docid/579217304.html>, str. 2; Ministarstvo spoljnih poslova SAD, *Državni izveštaji za 2015 – Irak*, 13.04.2016., <http://www.state.gov/documents/organization/253137.pdf>, str. 62; OCHA, *2016 Pregled humanitarne pomoći*, novembar 2015., <http://bit.ly/1RoAqvO>, str. 16.

¹¹⁹ U Kirkuku je, kako se navodi, vršen neprestani pritisak na interno raseljene arape da se vrate kućama, bilo da su boravili u gradskim zonama ili u kampovima za IRL. Početkom septembra 2016., vlasti Kirkuka su započele veliku kampanju prisilnog povratka, koja je do kraja oktobra 2016. dovela do masovnog oduzimanja dokumenata i izbacivanja na stotine raseljenih porodica. Do kraja septembra 2016. je zahvaljujući visokom nivou zastupanja ljudskih prava, došlo do privremenog prekida nasilnog vraćanja interno raseljenih lica iz nekih područja (Faludža i delovi provincije Salah al-Din), dok su interno raseljena lica iz drugih oblasti i dalje bila prisiljavana da se isele. Između 1. septembra i 12. oktobra 2016., preko 2.600 porodica IRL su prema navodima bile prisiljene da se vrate u provincije Dijala, Salah Al-Din, Al-Anbar i Nineva, kao i u područja poput Hadži Ali i Kajarah (u pokrajini Nineva), koje su tek nedavno bile ponovo preuzete od ID. Kao odgovor na napad Islamske države na Kirkuk izvršen 21.10.2016., lokalne vlasti su naredile interno raseljenim licima koja su živela izvan kampova u Kirkuku da napuste svoje mesto boravka i da se vrate svojim kućama. Oni koji ne bi postupili prema naređenju bili bi na to prisiljeni, dok bi njihove kuće bile razorene. Između 22. i 29. oktobra 2016., sva IRL smeštena izvan kampova, ali na prvom mestu oni koji su boravili u delovima sa većinskim kurdskim stanovništvom, dobili su naređenje da napuste Kirkuk. Tada je otišlo više od 6.400 ljudi. Slično tome, nakon sve učestalijih bezbednosnih incidenata u Kirkuku, Saadiji i Kanakinu (Dijala), gradonačelnik Kanakina je 24. oktobra 2016. izdao naređenje da oko 10.000 IRL smeštenih u selima blizu grada Kankina napusti kampove ili da se vrati u svoja matična mesta. Savet bezbednosti Kankina je 26. oktobra 2016. naložio *mukhtarima* (vođama seoskih zajednica) da naprave spiskove svih IRL koja borave u selima oko Kankina i naveo da IRL koja imaju dozvole da se vrate u svoja matična mesta, više ne mogu da borave u oblasti Kankin. U vreme pisanja ovog izveštaja, navedena naredba još nije bila sprovedena; 25 porodica se ipak preselilo u kampove; Informacije UNHCR-a, novembar 2016. Videti takođe i HRW, *„Označeni sa „X” – Iračke kurdske snage“ Razaranja sela i kuća u sukobu sa ID*, 13.11.2016., <http://www.refworld.org/docid/582979404.html>; Amnesty International, *Irak Kuda mi treba da idemo? Razaranja i prisilno iseljavanje u Kirkuku*, 07.11.2016., <http://www.refworld.org/docid/5820812db.html>; HRW, *KRG: Kurdske snage potiskuju arape u Kirkuk*, 03.11.2016., <http://www.refworld.org/docid/581c95834.html>; UNHCR, *Irak: Kratak pregled situacije*, 26.10.2016., <http://bit.ly/2e5C8er>; OHCHR, *Press Briefing Beleške o Iraku i Južnom Sudanu*, 25.10.2016., <https://shar.es/1IqtVn>. Nakon napada koji su, kako se navodi, izvršile snage Islamske države 28.08.2016. tokom svadbe u Ain Al-Tameru (Kerbala), na IRL se vrši pritisak da se vrate u svoje matične oblasti. Do sredine oktobra 2016., preko 265 raseljenih porodica je napustilo gradove Ain Al-Tamer i Kerbalu u strahu do pritvora i napada u znak odmazde. Vlasti u Babilonu su takođe obavestile nepoznat broj IRL da se vrate u svoja matična mesta; Informacije UNHCR-a, novembar 2016. Videti takođe i OCHA, *Humanitarni bilten, Irak, septembar 2016.*, 15.10.2016., <http://bit.ly/2e8Qyz7>, str. 4; Iračka opservatorija za ljudska prava, *Asajiške snage traže od raseljenih lica iz Al-Anbara i Salah al-Dina da napuste Kirkuk*, 11.10.2016., <http://bit.ly/2ej3fOB>; UNHCR, *Irak: Kratak pregled (Flash update): Situacija u Mosulu*, 04.10.2016., <http://bit.ly/2dxaS5S>; MRGI, *Kriza raseljavanja u Iraku*, mart 2016., <http://www.refworld.org/docid/573592d24.html>, str. 15.

¹²⁰ Na primer, nakon sve većeg pritiska i akcija (poput prisilnog iseljavanja, oduzimanja ličnih dokumenata) koje vrše vlasti Kirkuka u cilju prisiljavanja interno raseljenih lica da se vrate u svoje matične oblasti u Dijali, 322 porodice su se vratile u Al-Udhaim (Dijala) gde su morale da borave napolju ili da se sklone u nedovršene kuće, budući da su njihove kuće bile srušene. Na mestima na kojima trenutno borave, oni nemaju osnovne potrepeštine, uključujući hranu, vodu, adekvatne uslove zbrinjavanja, sanitarne uslove i zdravstvenu zaštitu. Mnogim porodicama su oduzeta lična dokumenta tokom procesa prinudnog iseljavanja, što ih čini još ranjivijim. Prema navodima, ta oblast je takođe kontaminirana eksplozivnim ostacima rata (ERW) i improvizovanim eksplozivnim napravama (IED); Informacije UNHCR-a, novembar 2016., Videti takođe i HRW, *KRG: Kurdske snage potiskuju Arape u Kirkuk*, 03.11.2016., <http://www.refworld.org/docid/581c95834.html>; UNHCR, *Irak: Kratak pregled*, 31.10.2016. <http://bit.ly/2e5rILw>.

¹²¹ UNSC, *IV Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa stavom 7 Rezolucije 2233 (2015)*, 05.07.2016., <http://www.refworld.org/docid/5784de404.html>, stav 34.

između 2010 i 2012.¹²² Po svemu sudeći, od sredine 2013. došlo je do porasta civilnih žrtava u odnosu na prethodne godine,¹²³ dok je njihov broj u 2014. i 2015. najviši od najjačih sektaških sukoba iz 2006-2007.¹²⁴ Broj žrtava je ostao veoma veliki i 2016.¹²⁵ Na osnovu statističkih podataka Misije UN za pomoć Iraku (UNAMI), provincija Bagdad je imala najveći broj civilnih žrtava tokom svih meseci 2014., 2015. i 2016.¹²⁶ Iza Bagdada dolaze provincije Al-Anbar, Dijala, Nineva, Kirkuk, Salah Al-Din i Babel,¹²⁷ mada ne uvek tim redosledom. Pre početka vojne akcije za preuzimanje Mosula, koordinator UN-a za humanitarna pitanja u Iraku je upozorio da bi humanitarne posledice vojne akcije protiv pripadnika Islamske države u Mosulu mogle da budu „*devastirajuće*“ kao i da su „*moguće masovne žrtve među civilima*.“¹²⁸

32 Eskalacija nasilja od 2014. i prateća kriza su takođe dovele do povećanja smrtnih slučajeva usled nedostatka hrane, vode i zdravstvene zaštite.¹²⁹

Interno i eksterno raseljavanje

33 U protekle dve godine Irak je bio suočen sa većom raseljeničkom krizom. Trenutno je preko 3.18 miliona ljudi ili skoro svaki deseti stanovnik Iraka prisiljen da napusti svoje domove u nekoliko talasa masovnog iseljavanja i nekoliko iseljavanja manjeg obima od januara 2014.,¹³⁰ uglavnom iz provincija Al-Anbar, Nineva, Salah Al-Din, kao i Dijala, Bagdad, Kirkuk i Babel.¹³¹ U pojedinim slučajevima raseljene su čitave zajednice.¹³² Dodatnih 1.1 milion lica je ostalo raseljeno iz ranijih sukoba tokom 2006-2007.¹³³

¹²² Videti, npr. brojke objavljene na sajtu Iraq Body Count (IBC) – (Prebrojavanje tela u Iraku), na kojem su evidentirane nasilne smrti iz proverenih medijskih izveštaja, upotpunjene brojevima ili dosijeima dobijenim iz bolnica, mrtvačnica, od nevladinih organizacija ili iz zvaničnih izvora: IBC, *Baza podataka*, datum pristupa 13.11.2016., <https://www.iraqbodycount.org/database/>.

¹²³ U 2013., IBC je evidentirao 9.851 smrtni slučaj civila, UNAMI - 7.818, Vlada Iraka 5.298; IBC, *Baza podataka*, datum pristupa 07.11.2016., <https://www.iraqbodycount.org/database/>; UNAMI, UN - *Broj žrtava u decembru, 2013. – godina sa najviše smrtnih slučajeva u Iraku od 2008.*, 02.01.2014., <http://www.refworld.org/docid/58209b0b4.html>; Broj žrtava koji je izdala Vlada Iraka, sastavio AFP, datum pristupa 07.11.2016., <http://bit.ly/22EFvbp>. Videti takođe i Razmišljanja o Iraku, *2013 se završava sa porastom smrti i nasilja u Iraku*, 08.01.2014., <http://bit.ly/1o8bC3E>.

¹²⁴ Postoji nekoliko grupa podataka o žrtvama u Iraku formiranih primenom različitih metodologija, a ukupan broj žrtava se znatno razlikuje od jedne do druge grupe. Nijedan od tih brojeva se ne može smatrati potpuno tačnim, jer postoje velike poteškoće u prikupljanju pouzdanih podataka u aktuelnim bezbednosnim uslovima, ali svi izvori ističu da se ti brojevi smatraju „minimalnim“. Tokom 2015., UNAMI je dokumentovala „*apsolutni minimum*“ od 7.515 smrtnih slučajeva civila i preko 14.800 ranjenih (treba imati u vidu da brojevi koji se odnose na Al-Anbar nisu evidentirani kompletno za sve mesece). IBC je evidentirao ukupan broj od 17.500 smrtnih slučajeva civila u 2015., dok je u Razmišljanjima o Iraku¹³⁰ prebrojano preko 17.300 ubijenih civila i preko 18.000 ranjenih civila u 2015. Vlada Iraka nije objavila broj civilnih žrtava u 2015.; IBC, *Baza podataka*, datum pristupa 13.11.2015., <https://www.iraqbodycount.org/database/>; UNAMI, UN - *Broj žrtava u decembru 2013.*, 01.01.2016., <http://bit.ly/1TsK5rI>; Razmišljanja o Iraku, *Preko 51.000 žrtava u Iraku u 2015.*, 24.02.2016., <http://bit.ly/1RxLAI2>. Za žrtve Iračkih snaga bezbednosti i policije važe brojevi koje je izdala Vlada Iraka, videti Razmišljanja o Iraku, *Novi izveštaj Vlade Iraka o žrtvama*, 23.12.2015., <http://bit.ly/1pJD1L3>. U 2014., UNAMI je dokumentovala „*apsolutni minimum*“ od 12.282 smrtna slučaja civila i preko 23.000 ranjenih civila. IBC je dokumentovao smrt oko 20.200 civila, što je duplo više od broja civilnih žrtava u 2013., što je opet bilo skoro duplo više od broja civilnih žrtava u 2012. Vlada Iraka je objavila cifru od preko 12.500 civilnih žrtava (bez policijskih žrtava) i više od 18.000 ranjenih, što predstavlja najveći broj od 2007. Na blogu „Razmišljanja o Iraku“ zabeležen je još veći broj, odnosno 17.098 stradalih civila i 26.590 ranjenih civila; IBC, *Baza podataka*, datum pristupa 13.11.2016., <https://www.iraqbodycount.org/database/>; UNAMI, UN *Broj žrtava u decembru, 2014. – godina sa najvećim brojem mrtvih u Iraku 2008.*, 04.01.2015., <http://bit.ly/14stgGA>; Broj žrtava koji je izdala Vlada Iraka, sastavio AFP, datum pristupa 13.11.2016., <http://bit.ly/22EFvbp>; Razmišljanja o Iraku, *2014. – godina sa najvećim brojem mrtvih u Iraku od početka građanskog rata*, 06.01.2015.; Razmišljanja o Iraku, *Dijagrami nasilja u Iraku 2014, II deo –Umlra i ranjena lica po grupama*, 06.01.2015., <http://bit.ly/1Rz971O>.

¹²⁵ Prema UNAMI, ubijen je „*apsolutni minimum*“ od 5.566 civila, dok je raneno 10.392 civila između januara i oktobra 2016. (uz napomenu da brojevi za Al-Anbar nisu dostupni za sve mesece). IBC beleži preko 13.700 civilnih žrtava između januara i oktobra 2016. (preliminarni brojevi). U razmišljanjima o Iraku dokumentovano je preko 18.000 smrtnih slučajeva civilnih i necivilnih lica tokom navedenog perioda; UNAMI, UN *Brojevi žrtava u Iraku u oktobru 2016.*, 01.11.2016., <http://www.refworld.org/docid/58209b754.html>; IBC, *Baza podataka*, datum pristupa 13.11.2016., <https://www.iraqbodycount.org/database/>. Mesečne brojeve civilnih žrtava sa bloga Razmišljanja o Iraku, možete videti u mesečnim izveštajima *Nasilje u Iraku*, dostupne na adresi: <http://musingsoniraq.blogspot.com/>.

¹²⁶ Broj žrtava u Bagdadu ostao je veoma veliki i tokom 2014. (3.702 mrtvih i 8.375 ranjenih lica), 2015. (3.727 mrtvih i 9.272 ranjena lica) i u periodu između januara i oktobra 2016. (2.871 mrtvo lice, 7.725 ranjenih lica); pogledati brojeve žrtava koje je objavio UNAMI, koji su dostupni na: UNAMI, *Civilne žrtve*, datum pristupa 13.11.2016., <http://bit.ly/1NpHRqT>.

¹²⁷ Uz napomenu da brojevi za Al-Anbar nisu dostupni za sve mesece; UNAMI, *Civilne žrtve*, <http://bit.ly/1NpHRqT>. Na blogu Razmišljanja o Iraku utvrđeno je da se iste provincije sa najvećim mesečnim brojem žrtava, ipak, njihov redosled se menja iz meseca u mesec. Videti mesečne bezbednosne izveštaje za 2015. i 2016. na blogu Razmišljanja o Iraku, <http://musingsoniraq.blogspot.com/>.

¹²⁸ UN Irak, *Humanitarni partneri upozoravaju da vreme ističe: Hitno je potrebno 284 miliona dolara za pripremu humanitarne operacije u Mosulu*, 20.07.2016., <http://bit.ly/2dgUAFj>. Istovremeno sa aktuelnom vojnom ofanzivom na Mosul, došlo je do porasta broja žrtava koje je evidentirao IBC, a najmanje 2.300 civila stradalo je u oktobru 2016., što je više od broja civilnih žrtava za bilo koji mesec u 2015. i 2016.; IBC, *Baza podataka*, datum pristupa 13.11.2016., <https://www.iraqbodycount.org/database/>.

¹²⁹ UNAMI, UN *Brojevi žrtava u Iraku u septembru 2016.*, 01.10.2016., <http://bit.ly/2dB9ZKO>.

¹³⁰ Međunarodna organizacija za migracije (IOM), *Irak DTM -IDPs*, datum pristupa 13.11.2016., <http://iraqdtm.iom.int/IDPsML.aspx>.

¹³¹ Ukupno 75% raseljenog stanovništva je pobešlo iz dve pokrajine, odnosno iz Al-Anbara i Nineve; IOM, *Matrica za praćenje raseljavanja -DTM ciklus 56 –oktobar*, 26.10.2016., <http://bit.ly/2faF3mK>, str. 4.

¹³² OCHA, *Pregled humanitarnih potreba za 2016.*, novembar 2015., <http://bit.ly/1RoAqvO>, str. 15.

Budući da se središte sukoba premeštalo iz jednog u drugo područje Iraka, mnoga lica su bila više puta raseljavana.¹³⁴ Gledano u ukupnim brojevima, Irak je na trećem mestu u svetu po broju interno raseljenih lica.¹³⁵ Trenutno su ova lica raseljena u okviru 106 oblasti, odnosno na 3.735 različitih lokacija u Iraku, pri čemu je u provincijama Al-Anbar, Bagdad, Dohuk, Erbil i Kirkuk smešten najveći broj IRL.¹³⁶ Vojne operacije koje se trenutno vode za ponovno preuzimanje preostalih teritorija od ID, praćene su novim masovnim raseljavanjem. U periodu između maja i oktobra 2016., preko 300.000 Iračana je navodno bilo raseljeno, uglavnom iz provincija Al-Anbar, Nineva, Salah Al-Din i Kirkuk.¹³⁷

34 Ukoliko bi se obistinio najgori scenario, vojna akcija za preuzimanje Mosula i okolnih oblasti može da dovede do raseljavanja više od milion ljudi.¹³⁸ U trenutku pisanja ovog izveštaja, navodi se da je više od 54.000 ljudi, od čega polovinu čine deca, raseljeno iz oblasti Mosula i okolnih područja od početka napada 17.10.2016., sa daljnim raseljavanjima predviđenim uporedo sa prebacivanjem snaga Islamske države u gusto naseljena gradska i prigradska područja. Velika većina novih IRL se nalazi u pokrajini Nineva.¹³⁹ Kako se procenjuje, oko milion i po ljudi je zarobljeno u Mosulu i na njegovoj periferiji.¹⁴⁰

35 Sukobi i kršenje ljudskih prava su takođe primorali Iračane da beže u inostranstvo u potrazi za bezbednošću i zaštitom. Kancelarije UNHCR-a u regionu beleže povećani broj pristiglih lica, kao i registrovanje već prisutnih Iračana od leta 2014., u Turskoj, Jordanu, Lebanonu, Siriji, Egiptu, Iranu i GCC-u (Savetu za saradnju Zalivskih zemalja) u kojima je smešteno preko 240.000 iračkih izbeglica od septembra 2016.¹⁴¹ Pored toga, procenjuje se da zbog ograničenog pristupa iz bezbednosnih razloga,¹⁴² UNHCR još uvek nije formalno registrovao oko 9.000 Iračana, koji trenutno borave u izbegličkim kampovima u Nevrozu, Roju i Al-Holu, kao i u gradovima provincije Hasakeh u severoistočnoj Siriji. Od 2014. u Evropi je značajno porastao broj zahteva za azil koji su podneli irački državljani, u poređenju sa prethodnim godinama.¹⁴³

Vraćanje interno raseljenih lica (IRL) i vraćanje iz inostranstva

36 U uslovima novih i dugotrajnih raseljavanja, odvija se spontani povratak u područja preuzeta od ID, bez obzira

¹³³ OCHA, *Plan humanitarnog reagovanja u Iraku za 2016.*, decembar 2015., <http://bit.ly/1U3LFAI>, p. 6. Za pregled trendova raseljavanja pre 2014., vidite Savet bezbednosti UN, *Izveštaj specijalnog izvestioca o ljudskim pravima interno raseljenih lica*, 05.04. 2016., <http://www.refworld.org/docid/575fb7e14.html>, stav 6.

¹³⁴ UNHCR, *Križa raseljavanja u Iraku -UNHCR se priprema za goru situaciju*, 23.08.2016., <http://bit.ly/2bgq0Rx>; UNICEF, *Nasilje uništava detinjstvo u Iraku*, juni 2016., <http://www.refworld.org/docid/577665304.html>, str. 5; UNSC, *II Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa stavom 7 Rezolucije 2233 (2015)*, 26.01.2016., <http://www.refworld.org/docid/56aff0c454.html>, stav 65.

¹³⁵ UNSC, *I Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa stavom 7 Rezolucije 2233 (2015)*, 26.10.2015., <http://www.refworld.org/docid/563719d14.html>, stav 79.

¹³⁶ U pet provincija: Al-Anbar, Bagdad, Dohuk, Erbil i Kirkuk smešteno je preko dva miliona IRL ili dve trećine ukupnog broja IRL; IOM, *DTM ciklus 57 IRL*, 27.10.2016., <http://iraqdtm.iom.int/Downloads.aspx>.

¹³⁷ Takođe i iz Baidžija i Širkata (Salah Al-Din), Kajaraha (Nineva), Faludže, Hita i Ramada (Al-Anbar) kao i iz Havidže (Kirkuk); IOM, *Matrica za praćenje raseljavanja -DTM ciklus 56 - Oktobar*, 26.10.2016., <http://bit.ly/2faF3mK>, str. 7.

¹³⁸ UNHCR, *Ofanziva na Mosul pokrenula sve veća raseljavanja u Iraku*, 21.09.2016., <http://bit.ly/2frRqre>; OCHA, *Humanitarna kriza u Mosulu*, 01.11.2016., <http://bit.ly/2fa0KcQ>.

¹³⁹ IOM, *Irak DTM Hitno praćenje*, datum pristupa 13.11.2016., <http://iraqdtm.iom.int/EmergencyTracking.aspx>; OCHA, *Irak: Trenutno raseljena lica usled vojnih operacija u Mosulu (na dan 12.11.2016.)*, 12.11.2016., <http://bit.ly/2foEP1N>; UNHCR, *Sa nastavkom raseljavanja iz Mosula, UNHCR intenzivira pomoć*, 11.11.2016., <http://bit.ly/2eTOPYw>; UNICEF, *UNICEF Irak Odgovor u Mosulu Kratak pregled br.1*, 17.-31.10.2016., 31.10.2016., <http://bit.ly/2fhZ3k8>.

¹⁴⁰ Amnesty International, *Irak: Strah za bezbednost civila koji su se našli u unakrsnim vatrama i koje Islamska država koristi kao ljudske štitove*, 27.10.2016., <http://www.refworld.org/docid/581c92474.html>; UN, *Strah za 1,5 miliona ljudi u Mosulu koji je pod kontrolom ISIL-a, Irak*, 17.10.2016., <http://bit.ly/2f527iC>.

¹⁴¹ Na dan 31.10.2016. registrovano je 239.077 Iračana u regionu, uključujući 125.368 u Turskoj, 60.133 u Jordanu, 24.977 u Siriji, 18.445 u Lebanonu, 7.199 u Egiptu, 2.322 u GCC i 633 u Iranu; Podaci UNHCR-a o registraciji, 31.10.2016.

¹⁴² Informacije UNHCR, novembar 2016.

¹⁴³ Broj iračkih tražilaca azila u 28 država članica EU je neprekidno rastao u nekoliko poslednjih godina, tj. 10.740 podnosilaca zahteva u 2013., 21.310 podnosilaca u 2014. i 121.535 podnosilaca u 2015. U 2015.-oj, Irak je bio treća zemlja po broju tražilaca azila u EU. U prvih šest meseci 2016., Iračani su podneli 69.300 zahteva za dobijanje azila; Eurostat, *Broj lica koja prvi put traže azil u blagom porastu - oko 306.000 zahteva u drugom kvartalu 2016.*, 22.09.2016., <http://bit.ly/2cTzOUo>; Eurostat, *Broj lica koja prvi put traže azil u blagom padu - manje od 290.000 zahteva u prvom kvartalu 2016.*, 16.06.2016., <http://bit.ly/1rt1zIe>; Eurostat, *U 2015. registrovan rekordan broj od preko 1,2 miliona lica koja prvi put traže azil*, 04.03.2016., <http://bit.ly/1oUIAGC>; Eurostat, *Statistika o azilu -Tabela 1: Zemlje porekla (koje ne pripadaju EU) tražilaca azila u 28 zemalja članica EU, 2013. i 2014.*, datum poslednje promene strane 08.05.2015., <http://bit.ly/1HAUHJn>.

¹⁴⁴ UNHCR ne promovise niti pojednostavljuje dobrovoljni povratak IRL imajući u vidu neprekidno odsustvo povoljnih uslova za povratak u mnogim mestima. UNHCR zagovara da spontani povratak IRL treba da bude dobrovoljan, bezbedan, nediskriminatoran i održiv. UNHCR i partneri za implementaciju programa podržavaju spontani povratak IRL uvek kada je omogućen humanitarni pristup; pružanje takve podrške ne podrazumeva procenu UNHCR-a da su uslovi povoljni za povratak.

što se nisu stekli dovoljni uslovi za povratak u pogledu bezbednosti i pristojnih uslova za život.¹⁴⁴ Od 27.10.2016., registrovano je da se više od milion ljudi vratilo u svoje matične oblasti, a najviše u okviru pokrajina Salah Al-Din, Al-Anbar, Nineva and Dijala.¹⁴⁵

37 Prema izveštajima pripadnici ID-a su obično postavljali mine i mine iznenađenja u kuće, na javna mesta i puteve u područjima iz kojih su se povlačili, pa je stoga bilo žrtava na strani povratnika.¹⁴⁶ Povratnici su često nailazili na razorene, oštećene ili već nastanjene kuće,¹⁴⁷ uništenu ili nepostojeću osnovnu infrastrukturu, sporu rekonstrukciju osnovnih neophodnih usluga i nedostatak uslova za normalan život.¹⁴⁸ Praćenjem zaštite u kampovima za IRL ustanovljeno je da većina porodica IRL ne želi da se vrati u svoja matična područja dok se tamo ne uspostavi redovno snabdevanje vodom i električnom energijom, kao i dok se ne osposobe škole i zdravstvene ustanove. IRL takođe izražavaju zabrinutost zbog ugrožene bezbednosti nakon povratka, uključujući i pretnju ID,¹⁴⁹ ISF-a i snaga udruženih sa njima.¹⁵⁰

38 Povratnici moraju da prođu bezbednosnu proveru i dobiju odobrenje za povratak od različitih lokalnih aktera, uključujući i vojne snage koje kontrolišu datu oblast, lokalne vlasti i plemenske grupe.¹⁵¹ U nekim područjima su lokalni akteri odlagali povratak, tvrdeći da ta područja prvo treba da budu potpuno bezbedna, očišćena od eksplozivnih naprava i da osnovne usluge treba da budu ponovo uspostavljene.¹⁵² Pored toga, povratak je, prema izveštajima, takođe bio sprečen na osnovu diskriminacije, uključujući onu koja se tiče etničkog/religijskog profila interno raseljenih lica i/ili njihovog uočenog političkog opredeljenja.¹⁵³

39 Istovremeno, kako se navodi, lokalne vlasti sve više podstiču, pritiskaju ili prisiljavaju IRL da se vrate u svoja matična mesta.¹⁵⁴ Službenicima vlade i osoblju za bezbednost u redovima IRL se navodno takođe nalaže da se vrate

¹⁴⁵ IOM Organizacija za praćenje raseljavanja (DTM) smatra povratnicima sva lica koja se vraćaju u svoje matične podoblasti, bez obzira da li su se oni vratili u svoje prethodno prebivalište ili u drugi tip objekta za zbrinjavanje; IOM, *Irak DTM – Povratnici*, datum pristupa 13.11.2016., <http://iraqdtm.iom.int/ReturneeML.aspx>; IOM, *Milion Iračana se vraća kući: IOM Matrica za praćenje raseljavanja*, oktobar 2016., <http://bit.ly/2f4RYCU>, str. 4.

¹⁴⁶ „Skoro sve oblasti koje sada kontroliše vlada treba očistiti od eksplozivnih naprava, mina i eksplozivnih ostataka rata, kako bi postale bezbedne za povratak“; OCHA, *Pregled humanitarnih potreba*, novembar 2015., <http://bit.ly/1RoAqvO>, str. 10. Videti takođe i UNHCR, *Irak: Kratak pregled*, 27.08.2016., <http://bit.ly/2dUNwdp>, str. 1; UNHCR, *Izjava UNHCR-a kao odgovor na izjavu Vlade Iraka da bi porodice iz Faludže mogle da počnu da se vraćaju kući od 01. avgusta*, 01.07.2016., <http://www.refworld.org/docid/58209bfc4.html>; Razmišljanja o Iraku, *Zastoj radi čišćenja IED (improvizovanih eksplozivnih naprava) u Ramadi u Iraku*, 13.05.2016., <http://bit.ly/2dZ2zxA>; UNSC, *III Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa stavom 7 Rezolucije 2233 (2015)*, 27.04.2016., <http://www.refworld.org/docid/5731a1a14.html>, stav 62.

¹⁴⁷ IOM, *Milion Iračana se vraća kući: IOM Matrica za praćenje raseljavanja*, oktobar 2016., <http://bit.ly/2f4RYCU>, str. 19-20; Wall Street Journal, *Povratak iračkih porodica u razorene kuće u Faludži*, 18.09.2016., <http://on.wsj.com/2cUtiwT>. Postoji mogućnost da povratnici koji nisu mogli da se vrate u svoja prethodna prebivališta budu primorani da žive u alternativnim uslovima zbrinjavanja, uključujući nedovršene zgrade, iznajmljene stanove ili neformalni smeštaj. U oktobru 2016., IOM je evidentirao preko 11.000 porodica povratnika, što predstavlja približno 11 procenata, budući da nisu mogli da se vrate svojim matičnim prebivalištima. Te porodice su morale da se smeste u ostalim tipovima objekata, uključujući i iznajmljene kuće, hotele, kod drugih porodica, u neformalnim vrstama smeštaja, verskim objektima/školama, nedovršenim ili napuštenim zgradama i drugim neformalnim objektima. I dok su se sve porodice povratnika u provincije Erbil i Al-Anbar vratile u svoja ranija prebivališta, mnogi povratnici u provincije Dijala, Salah Al-Din, Nineva i Kirkuk nisu mogli da se vrate u svoja ranija prebivališta, uglavnom zbog razaranja ili ozbiljnog oštećenja njihovih kuća, prisustva IED (*improvizovanih eksplozivnih naprava*) i neeksplozivnih ubojnih sredstava (UXO), zauzetosti njihovih kuća ili nebezbednosti u njihovom području; IOM, *Milion Iračana se vraća kući: IOM Matrica za praćenje raseljavanja*, oktobar 2016., <http://bit.ly/2f4RYCU>, str. 17-18. Prema izveštajima, postojeće administrativne procedure i pravni postupci nisu dovoljni za rešavanje zahteva za vraćanje ili nadoknadu imovine; OCHA, *Pregled humanitarnih potreba*, novembar 2015., <http://bit.ly/1RoAqvO>, str. 16.

¹⁴⁸ Razmišljanja o Iraku, *Nedaće raseljenih lica u iračkoj provinciji Anbar*, 11.08.2016., <http://bit.ly/2denBL6>; Savet UN o ljudskim pravima, *Izveštaj specijalnog izvestioca o ljudskim pravima interno raseljenih lica*, 05.04.2016., <http://www.refworld.org/docid/575fb7e14.html>, stav 69; UN Habitat, *Vlada Japana daje 15 miliona dolara za projekte UN Habitata u Iraku*, 02.03.2016., <http://bit.ly/1pnzOjS>; UNAMI, *Izveštaj o zaštiti civila u oružanim sukobima u Iraku*, 11.01.2016., <http://www.refworld.org/docid/56a09a304.html>, str. 7.

¹⁴⁹ Informacije UNHCR-a, Novembar 2016. Videti takođe i OCHA, *Humanitarni bilten Irak, septembar 2016.*, 15.10.2016., <http://bit.ly/2e8Oyz7>, str. 3; UNHCR, *Situacija u Iraku: Mosul Kratak pregled*, 22.09.2016., <http://bit.ly/2cUpjmC>.

¹⁵⁰ Informacije UNHCR-a, novembar 2016. Videti takođe i Amnesty International, *Raseljene Iračane zlostavljaju paravojne formacije i vladine snage*, 18.10.2016., <http://www.refworld.org/docid/5806051a4.html>, str. 17; *Kriza raseljavanja u Iraku*, mart 2016., <http://www.refworld.org/docid/573592d24.html>, str. 22, 23; UNAMI, *Izveštaj o zaštiti civila u oružanom sukobu u Iraku*, 11.01.2016., <http://www.refworld.org/docid/56a09a304.html>, str. 31; Al-Monitor, *Raseljeni Iračani i dalje čekaju da se vrate kućama*, 24.06.2015., <http://almon.co/2ghm>.

¹⁵¹ Amnesty International, *Raseljene Iračane zlostavljaju paravojne formacije i vladine snage*, 18.10.2016., <http://www.refworld.org/docid/5806051a4.html>, str. 17-18. Associated Press, *Posle ID, bolan povratak iračkih stanovnika u Faludžu*, 26.09.2016., <http://daily.ay/2d8Zxvm>; Razmišljanja o Iraku, *Nastavljena raseljenička kriza u Iraku*, 01.03.2016., <http://bit.ly/2dNBhvN>; UNAMI, *Izveštaj o zaštiti civila u oružanim sukobima u Iraku*, 11.01.2016., <http://www.refworld.org/docid/56a09a304.html>, str. 7; IRC, *Povratak interno raseljenih lica u Dijalu – 2015*, 15.10.2015. <http://bit.ly/2en7DNY>.

¹⁵² Amnesty International, *Prisilno raseljavanje i namerno uništavanje na severu Iraka*, 20.01.2016., <http://www.refworld.org/docid/56a0800f4.html>, str. 6; Al-Monitor, *Raseljeni Iračani i dalje čekaju da se vrate kućama*, 24.06.2015., <http://almon.co/2ghm>.

¹⁵³ Videti gore „Odnos prema civilima u područjima koja su prethodno bila pod kotrolom Islamske države“.

¹⁵⁴ „Postojala je i zabrinutost da vlada podstiče povratak u neka mesta iako bezbednost i sigurnost u tim zonama nisu u potpunosti proverene, nioti su ispunjeni kriterijumi dogovaranja i saglasnosti.“; Savet UN za ljudska prava, *Izveštaj specijalnog izvestioca o ljudskim pravima interno raseljenih lica*, 05.04.2016., <http://www.refworld.org/docid/575fb7e14.html>, stav 69. Na primer, lokalne vlasti grada Širkata (Salah Al-Din) su početkom oktobra navodno pozvale IRL da se vrate svojim kućama. Grad je bio preuzet od snaga ID tek krajem septembra 2016, tako da su Iračke snage bezbednosti (ISF) još uvek bile u procesu obezbeđivanja oblasti. Pripadnici ID su prema navodima izvršile kontranapad

na posao u svoja matična odeljenja na povraćenim teritorijama.¹⁵⁵ Ostali se odlučuju na povratak zbog teških životnih uslova na mestima raseljavanja, u kojima mnogi od njih žive u krajnjoj nesigurnosti i u elementarnim i često neadekvatnim uslovima zbrinjavanja, zdravstvene zaštite, snabdevanja hranom i vodom.¹⁵⁶ Kako se izveštava, IRL koja potiču iz Al-Anbara se vraćaju iz Bagdada iz bezbednosnih razloga, posebno nakon napada na Al-Salam, najveći kamp za raseljena lica u Bagdadu.¹⁵⁷

40 Od sredine 2015. povećan je broj Iračana koji su izabrali da se iz Evrope vrate u Irak, odnosno u Bagdad, Erbil, Sulejmaniju, Basru i Najef.¹⁵⁸ Razlozi za povratak koje Iračaci državljani navode uključuju komplikovane uslove prijema; sporost procedura u azilu i odgovarajuće kašnjenje u dobijanju sigurnog pravnog statusa, pristupa uslugama i spajanja porodice; poteškoće integracije, strah od napada u zemlji koja pruža azil; kao i želju za spajanjem sa članovima porodice u Iraku.¹⁵⁹

Humanitarna situacija

41 Irak se suočava sa humanitarnom krizom koja ne jenjava i raste, u uslovima postojećeg sukoba, ograničenog pristupa humanitarnoj pomoći, nepostojanja mehanizama za odbranu i nedostatka finansijskih sredstava.¹⁶⁰ Kao rezultat sukoba, neprestanog raseljavanja i nemogućnosti pružanja usluga, humanitarne potrebe brzo rastu. Prema procenama, više od 10 miliona ljudi, što je skoro trećina stanovništva, trenutno ima potrebu za humanitarnom pomoći u Iraku, uključujući interno raseljena lica, povratnike, izbeglice iz Sirije i iz drugih mesta¹⁶¹ i one koji žive u oblastima pod kontrolom Islamske države.¹⁶² Na drugoj strani, pomoć humanitarnih aktera stiže do svega 7,3 miliona ljudi.¹⁶³ Uzimajući u obzir razmeru i kompleksnost humanitarne krize, UN su u avgustu 2014. godine proglasile „Treći nivo hitnosti“ za Irak, što predstavlja najviši nivo hitnosti, koji je do sada bio određivan na godišnjoj osnovi.¹⁶⁴

na tu oblast početkom oktobra 2016. i zauzele jedno selo južno od grada Širkata; Middle East Monitor, *Daeš je povratila teritorije u Iraku*, 08.10.2016., <http://bit.ly/2dDoah2>; UNHCR, *Irak: Situacija u Mosulu Kratak pregled*, 04.10.2016., <http://bit.ly/2dxa55S>. Videti takođe i gornji stav 30.

¹⁵⁵ OHCHR, *Zeid urgira fokusiranje na prava žrtava, s obzirom na „zaprepašujuću“ razmeru patnje civila u Iraku*, 11.11.2016, <https://shar.es/1Iy59i>; EPIC, *ISHM: 7.oktobar – 13, 2016*, 13.10.2016, <http://www.epic-usa.org/ishm82/>; UNHCR, *Irak: Kratak pregled*, 26.07.2016, <http://bit.ly/2dY8o1v>, str. 2.

¹⁵⁶ UNHCR, *Irak: Kratak pregled*, 6.09.2016, <http://www.refworld.org/docid/57d00f944.html>, str. 2; MRGI, *Kriza raseljavanja u Iraku*, mart 2016, <http://www.refworld.org/docid/573592d24.html>, str. 5; OCHA, *2016 Pregled humanitarnih potreba*, novembar 2015, <http://bit.ly/1RoAqvO>, str. 16. Videti tekst „Humanitarna situacija“.¹⁵⁷ Associated Press, *UN upozorava na opasnost budući da se Iračani koji su raseljeni zbog Islamske države vraćaju kućama*, 28.07.2016, <http://bit.ly/2eoqFCc>; UNHCR, *Irak: Kratak pregled*, 14.07.2016, <http://bit.ly/2e3hIy5>, str. 1; UNHCR, *Irak: Kratak pregled*, 11.07.2016, <http://bit.ly/2dm0Cun>. Videti takođe i fusnotu 95.

¹⁵⁸ U periodu od januara do juna 2016. godine, ukupno 7.087 Iračana primilo je pomoć kako bi se vratili u Irak iz raznih evropskih zemalja pod Programom IOM-a za potpomognuti dobrovoljni povratak i reintegraciju (AVRR). Ovo se upoređuje sa asistiranim povratkom 3.607 Iračana u 2015. i 1.280 u 2014. godini; IOM, *Asistirani dobrovoljni povratak i reintegracija (AVRR) Bilten 2016/1 (januar-jun)*, septembar 2016, <http://bit.ly/2dIYSap>, str. 2; IOM, *Asistirani dobrovoljni povratak i reintegracija 2015 – ključne stavke*, januar 2016, <http://bit.ly/2fQvCbS>, str. 14, 68. Ostali su se vratili pod programima koje je sponzorirala vlada ili u spostvenoj organizaciji; USA Today, *Iračke izbeglice se vraćaju kući: „Evropa nas nije dobro dočekala“*, 9.06.2016, <http://usat.ly/1t8Anj7>; ABC, *Hiljade Iračana se vraća kući sa uništenim snovima o Evropi*, 13.04.2016., <http://ab.co/2fQxLEr>; Reuters, *Frustrirani nemačkom preteranom birokratijom za azil, neki Iračani se vraćaju kući*, 28.01.2016, <http://reut.rs/23tJARj>.

¹⁵⁹ USA Today, *Iračke izbeglice se vraćaju kući: „Evropa nas nije dobro dočekala*, 9.06.2016, <http://usat.ly/1t8Anj7>; Al Jazeera, *Jazidi napuštaju Evropu i vraćaju se u ratom zahvaćeni Irak*, 9.05.2016, <http://aje.io/pfwg>; National, *Irački migranti se vraćaju kući iz Evrope uništenih snova i praznih džepova*, maj 2016, <http://bit.ly/2fdV8Ej>; ABC, *Hiljade Iračana se vraća kući sa uništenim snovima o Evropi*, 13.04.2016, <http://ab.co/2fQxLEr>; Time, *Upoznajte Iračke izbeglice koji su odlučili da napuste Nemačku*, 31.03.2016, <http://ti.me/1MEYSgD>; New York Times, *Razočarani u Evropu, hiljade Iračkih migranata vraćaju se kući*, 4.02. 2016, <http://nyti.ms/1UOh5rt>; Washington Post, *Nesrećni u Evropi, neki Iračani se vraćaju kući*, 30.12.2015, <http://wpo.st/A3HC2>. Videti takođe i IOM, *Tok migracija iz Iraka u Evropu*, februar 2016., <http://iomiraq.net/file/6110/download>, str. 18, 21.

¹⁶⁰ *Ljudi pokušavaju da izađu na kraj sa uslovima koji postaju sve gori. Bar 2 miliona ljudi je već dve godine raseljeno. Porodične ušteđevine su iscrpljene, tako da postoji veća potreba za pronalaženjem načina za obezbeđivanje osnovnih uslova za život, socijalna napetost raste. Situacija u lokalnim zajednicama koje su prihvatile IRL postaje sve gora i gora, jer porodice koje su velikodušno otvorile vrata raseljenim rođacima i susedima zapadaju u siromaštvo“*; UNSC, *II Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa stavom 7 Rezolucije 2233 (2015)*, 26.01.2016, <http://www.refworld.org/docid/56af0c454.html>, stav 65, 13.11.2016, dobijeno je samo 62 procenta zahtevanih sredstava prema Planu humanitarnog regovanja u Iraku za 2016. Za ažuran status o sredstvima finansiranja, pogledati Uslugu praćenja finansijskih sredstava, *PHR za Irak 2016*, datum pristupa 13.11.2016. godine, <https://ftsbeta.unocha.org/appeals/1117/summary>. Nedostatak finansijskih sredstava ima za rezultat zatvaranje ili odložen početak polovine od 226 projekata predviđenih Planom humanitarnog regovanja u 2016.. Do kraja 2016. godine, dodatnih 60 programa će se možda zatvoriti ukoliko ne pristignu dodatna sredstva, što će uticati na mogućnost humanitarnih partnera da pruže pomoć u spasavanju ljudskih života svim Iračanima kojima je pomoć neophodna; OCHA, *Humanitarna kriza u Mosulu, 09.11.2016*, <http://bit.ly/2fRVoNw>, str 2.

¹⁶¹ Irak je primio više od 225.000 izbeglica iz Sirije, uglavnom u KR-I; UNHCR, *Regionalni odgovor na izbegličku krizu u Siriji – Irak*, ažurirano poslednji put 30. septembra 2016. godine <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=103>. Nadalje, 30. septembra 2016. godine, Irak prima skoro 47.500 izbeglica uglavnom iz Irana, Palestine i Sudana; Informacije UNHCR, novembar 2016.

¹⁶² OCHA, *Irak – Ključne cifre*, dobijene 13. novembra 2016, <http://www.unocha.org/iraq>.

¹⁶³ Ibid.

¹⁶⁴ UNAMI, *UN proglašava 'Treći nivo hitnosti' za Irak u cilju obezbeđivanja delotvornijeg humanitarnog reagovanja*, 19.08.2014, <http://www.refworld.org/docid/53f323334.html>.

42 Očekuje se da će vojna operacija za preuzimanje Mosula pogoršati već izuzetno kritičnu humanitarnu situaciju, dok će se humanitarni akteri boriti da se pripreme za krizu koja preti,¹⁶⁵ raspoložujući nedovoljnim finansijskim sredstvima.¹⁶⁶ UN procenjuje da predstojeće vojne operacije mogu da ugroze od 1,2 do 1,5 miliona ljudi, od kojih će za 700.000 biti potrebna hitna humanitarna pomoć koja podrazumeva objekte za zbrinjavanje, hranu, vodu ili medicinsku pomoć.¹⁶⁷ Humanitarna operacija u Mosulu će postati „(...) najveća, najkompleksnija na svetu u 2016. godini.”¹⁶⁸ Procenjuje se da će do kraja 2016. godine, biti neophodna humanitarna pomoć za 12 do 13 miliona ljudi u Iraku.¹⁶⁹

43 Humanitarna situacija u oblastima pod kontrolom Islamske države i u oblastima u kojima postoje sukobi je naročito zabrinjavajuća, budući da je stanovništvo ostaje bez osnovnih usluga, hrane i drugih potrepština ili ih ima u veoma ograničenoj meri. Pored toga, ugovnom su nedostupni za međunarodne organizacije.¹⁷⁰ Strane uključene u sukob često su optuživane da uvode opsadno stanje u oblastima u kojima su civili, namerno sprečavajući dostavljanje zaliha hrane i humanitarne pomoći civilima.¹⁷¹

44 Kako se izveštava, u oblastima raseljavanja lokalne vlasti i zajednice su preopterećene obimom posla, tako da kvalitet usluga, koji i pre najnovijeg sukoba nije bio na zadovoljavajućem nivou, postaje još niži, uključujući pristup vodi za piće, kanalizaciji, odlaganju čvrstog otpada i zdravstvenoj zaštiti.¹⁷² Interno raseljena lica, koja su često ostala bez svog redovnog izvora prihoda i ustaljenih socijalnih i drugih mreža za pružanje podrške, naročito su pogođena slabim pružanjem usluga.¹⁷³ Članovi najsiromašnijih domaćinstava i onih u kojima je žena glava porodice, često se suočavaju sa

¹⁶⁵ Independent, UN „Ni približno spremne“ da reše pitanje 1,5 miliona ljudi koji su u opasnosti da budu raseljeni iz Mosula kao posledica Bitke sa Islamskom državom, 6.10.2016, <http://ind.pn/2dMstEL>; IRIN, Irak Mosul: Presudni trenutak za agencije koje pružaju pomoć, 27.09.2016., <http://www.refworld.org/docid/57eb79964.html>; Deutsche Welle, Mosul: Očekuje se sledeća humanitarna katastrofa, 19.08.2016., <http://dw.com/p/1Jlzf>.

¹⁶⁶ U svetlu značajnih dodatnih humanitarnih potreba koje se odnose na plan hitnog reagovanja u Mosulu, UN su inicirale zahtev za finansijskim sredstvima u junu 2016. godine. Dana 13. novembra 2016. godine, pokriveno je 64 posto od zahtevanih finansijskih sredstava. Usluga praćenja finansijskih sredstava, *Hitan apel za Mosul, 2016*, dostupan 13. novembra 2016. godine, <https://fitsbeta.unocha.org/appeals/2880/summary>. Kao rezultat ograničenih finansijskih sredstava, ključne komponente Reagovanja u Mosulu, uključujući kampove za hitne slučajeve, navodno su nedovoljno finansirane; OCHA, *Humanitarni bilten, Irak, septembar 2016*, 15.10.2016, <http://bit.ly/2e8Oyz7>, str. 3; OCHA, *Hitan apel za Mosul*, 20.07.2016, <http://bit.ly/2d9dZTV>.

¹⁶⁷ UNHCR, *Uporedo sa približavanjem napada na Mosul, intenziviraju se planovi UNHCR-a*, 29.09.2016, <http://www.refworld.org/docid/57ee552f4.html>; OCHA, *Humanitarni bilten Irak, jul – avgust 2016*, 29.08.2016, <http://bit.ly/2duUdAQ>, str. 3.

¹⁶⁸ OCHA, *Hitan apel za Mosul*, 20 July 2016, <http://bit.ly/2dNzbug>, str. 2.

¹⁶⁹ UNSC, *Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa Rezolucijom 2299 (2016)*, 25.10.2016, <http://www.refworld.org/docid/5821ca0f4.html>, stav 56.

¹⁷⁰ *Većinski delovi provincija Anbar i Nineveh i dalje nisu pristupačni za međunarodne humanitarne aktere. U drugim provincijama taj pristup varira u zavisnosti od sukoba, postoje oblasti sa različitim nivoima pristupa a neki delovi su pod kontrolom oružanih grupa*; UNHCR, *Dokument sa informacijama o Iraku*, oktobar 2016, <http://bit.ly/2fs6qpp>. „Provincije Anbar, Nineveh, Salah al-Din i Kirkuk, kao i južni Erbil, i dalje je pod uticajen aktivnog neprijateljskog ponašanja. Nesigurnost takođe preovlađuje u Bagdadu i provinciji Dijala i dalje ograničava isporuku humanitarne pomoći”; UNSC, *Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa stavom 7 Rezolucije 2233 (2015)*, 27.04.2016, <http://www.refworld.org/docid/5731a1a14.html>, stav 55. videti takođe i Stejt Department SAD-a, *2015 Nacionalni izveštaji zemalja – Irak*, 13.04.2016, <http://www.state.gov/documents/organization/253137.pdf>, str. 40; UN Savet za ljudska prava, *Izveštaj specijalnog izvestioca o ljudskim pravima interno raseljenih lica*, 05.04.2016., <http://www.refworld.org/docid/575fb7e14.html>, stavovi 17, 23.

¹⁷¹ Postoje izveštaji iz oblasti koje su pod kontrolom Islamske države o smrtnim slučajevima usled izgladnjivanja; Centar za obrazovanje za mir u Iraku (EPIC), *Zaboravljena linija fronta u Havidži*, 30.09.2016, <http://bit.ly/2e43bIe>; Iračka opservatorija za ljudska prava, *Iračka vlada i dalje čuti o humanitarnoj krizi u Havidži*, 19.09.2016, <http://bit.ly/2d9cDs9>; UN vesti, *Irak: Zalihe Agencije UN-a za hranu stigle do 30.000 ljudi u Kajaru koji su pod dvogodišnjom opsadom*, 6.09.2016, <http://www.refworld.org/docid/57d0164b40e.html>; HRW, *Irak: Stanovništvo umire od gladi zbog opsade provincije Faludža*, 07.04.2016, <http://www.refworld.org/docid/57061b234.html>; UNHCR, *Irak: Kratak pregled*, 21.07.2016, <http://bit.ly/2dY1AkL>, str. 2; UN News Centre, *Agencija UN za izbeglice počinje sa isporukom zaliha porodicama koje beže iz provincije Faludža, koja je pod opsadom* 27.05.2016, <http://www.refworld.org/docid/574bea4140b.html>; Wall Street Journal, *Irak blokira provinciju Faludža koju je okupirala Islamska država ostavljajući stanovnike da gladuju*, 31.01.2016, <http://on.wsj.com/1SRW1Cw>.

¹⁷² „Mnogo ljudi se suočava sa velikim nedaćama, sklanjajući se u nedovršenim zgradama, privremenim skloništima ili džamijama. Mnogi od njih ne mogu da nađu redovan posao, preskaču obroke zbog troškova i trude se da plate stanarinu i da šalju decu u školu”; UNHCR, *Ofanziva za zauzimanje Mosula razlog za veću raseljenost u Iraku*, 21.09.2016, <http://www.refworld.org/docid/57e2b29219.html>. „Stotine hiljada lica, uključujući osobe iz svih etničkih i verskih zajednica, žive u krajnje nesigurnim uslovima i često pod pretnjom nasilja ili daljeg raseljavanja, uz osnovne zalihe hrane i vode, u neadekvatnim skloništima i sa nedogovarajućim zdravstvenom zaštitom. Iako inicijative za obrazovanjem postoje, veliki broj interno raseljene dece nema drugih uslova za obrazovanje osim osnovnog školovanja koje se obezbeđuje u takvim zajednicama. Veliki broj interno raseljenih lica skoro da nema nikakvih finansijskih sredstava i izgleda za zapošljavanje ili aktivnostima kojima mogu da ostvare prihode.”; Savet UN-a za ljudska prava, *Izveštaj specijalnog izvestioca o ljudskim pravima interno raseljenih lica*, 5.04.2016, <http://www.refworld.org/docid/575fb7e14.html>, stav 23.

¹⁷³ *Ponuda posla je često nedovoljna za stanovništvo, te stoga raseljena lica ne vide nikakvu mogućnost za pronalazjenje zaposlenja ili aktivnosti kojima bi mogli da ostvare prihode. U nekim slučajevima mogu pronaći kratkoročne ili poslove plaćene na dnevnoj osnovi, a oni sa finansijskim sredstvima mogu biti u mogućnosti da počnu neke manje aktivnosti za stvaranje prihoda. Za većinu, međutim, posao nije dostupan a sredstva koja imaju se brzo potroše.”; Savet UN-a za ljudska prava, *Izveštaj specijalnog izvestioca o ljudskim pravima interno raseljenih lica*, 5.04.2016, <http://www.refworld.org/docid/575fb7e14.html>, stav 29. „Sposobnost dugoročno raseljenih lica da pronađu odgovarajuće zaposlenje i dalje je značajno ograničena. (...) Samo 36 procenata raseljenih domaćinstava u zemlji ima stalni prihod i mogu da zadovolje osnovne potrebe, dok je oko 2 miliona ljudi bez stalnih prihoda. Nadalje, zabrinjavajućih 85 procenata svih raseljenih domaćinstava u Iraku je u dugovima.”; OCHA, *Plan Humanitarnog reagovanja u Iraku za 2016.*, decembar 2015., <http://bit.ly/1U3LFAI>, str. 29, 30.*

izazovima koje donosi traženje posla ili obezbeđivanje osnovnih uslova za život u mestima u koja su raseljeni, tako da su mnogi od njih primorani da pribegnu strategijama pogrešnog načina rešavanja problema.¹⁷⁴

45 Humanitarni partneri se bore da zbrinu nova raseljena civilna lica budući da su prihvatini kapaciteti u kampovima za raseljavanje prepunjeni, dok su za otvaranje novih kampova potrebna finansijska sredstva i odgovarajuće zemljište.¹⁷⁵ U vreme pisanja ovog izveštaja, raseljavanje je ograničeno, sa svega nešto više od 50% novih IRL koja traže smeštaj u kampovima, dok su ostala lica zbrinuta u privatnom smeštaju ili rizičnim uslovima zbrinjavanja u okviru zajednica domaćina.¹⁷⁶ Ukoliko dođe do masovnog iseljavanja iz Mosula, postojeći kampovi neće imati dovoljno kapaciteta da prihvate sve porodice kojima će smeštaj biti potreban, tako da će mnoge od njih biti usmerene na unapred određene „lokacije za hitan prijem“ bez adekvatnih uslova zbrinjavanja i osnovnih usluga.¹⁷⁷

46 Kao posledica sukoba, raseljavanja i oduzimanja dokumenata, mnoga IRL nemaju neophodna lična dokumenta. To im onemogućava da koriste osnovne usluge, ograničava njihovu slobodu kretanja i odlazak u relativno bezbednija područja, a i povećava opasnost od arbitrarnog hapšenja.¹⁷⁸

Pozicija UNHCR-a o vraćanju

47 U sadašnjim uslovima, UNHCR poziva države da odustanu od nasilnog vraćanja iračkih državljana koji potiču iz područja Iraka zahvaćenih vojnim dejstvima, koja su ostala nestabilna i nebezbedna nakon ponovnog preuzimanja od snaga ID ili su i dalje pod kontrolom ID. Takva lica, uključujući i lica čiji su zahtevi za međunarodnu zaštitu odbijeni, ne treba da budu vraćena u svoja matična područja ili ostale delove zemlje. Mnogi Iračani iz takvih područja će verovatno ispuniti kriterijume Konvencije iz 1951. za sticanje izbegličkog statusa.¹⁷⁹ Ukoliko se ustanovi da se Konvencija o izbeglicama iz 1951. ne može primeniti, verovatno će se primenjivati širi kriterijumi sadržani u odgovarajućim

¹⁷⁴ „Skoro dve godine posle napredovanja snaga ID, IRL se nalaze u lošem finansijskom položaju. Ugrožene porodice brzo iscrpljuju lična sredstva da bi zadovoljile svakodnevne potrebe domaćinstva, budući da su mogućnosti da se zaradi za egzistenciju u zonama raseljavanja ograničene. Mnogi od njih pribegavaju štetnim strategijama za rešavanje problema, poput smanjivanja obroka, pozajmljivanja novca ili, što je daleko gore, prisiljavaju decu na rad, bave se prostitucijom, prodajom organa i prosjačenjem.“; MRGI *Kriza raseljavanja u Iraku*, mart 2016, <http://www.refworld.org/docid/573592d24.html>, p. 5. Videti takođe i, Savet UN za ljudska prava, *Izveštaj specijalnog izvestioca o ljudskim pravima interno raseljenih lica*, 05.04.2016., <http://www.refworld.org/docid/575fb7e14.html>, stav 29.

¹⁷⁵ OCHA, *Humanitarni bilten Irak, septembar 2016.*, 15.10.2016., <http://bit.ly/2e8Oyz7>, str. 1-2; Reuters, *UN se suočavaju sa izazovima ofanzive na Mosul, bez dovoljno finansijskih sredstava*, 13.10.2016., <http://reut.rs/2e0hFq>; The Daily Beast, *Milion izbeglica bi pobedu u Mosulu mogle da pretvore u poraz*, 10.10.2016., <http://thebea.st/2d6dvIQ>; Al Jazeera, *'Križa masovnih razmera' jer se očekuje da 1,5 milion ljudi pobegne iz Mosula u Iraku*, 29.10.2016., <http://aje.io/he64>; UNHCR, *Napad na Mosul je doveo do pojačanog raseljavanja u Iraku*, 21.09.2016., <http://www.refworld.org/docid/57e2b29219.html>; The Guardian, *Little Respite for Iraqis Displaced by Mosul Fighting*, 03.08.2016., <http://bit.ly/2dVlcEa>; NRC/IDMC, *U potrazi za bezbednošću u Iraku*, juli 2016., <http://www.refworld.org/docid/582098104.html>, str. 12.

¹⁷⁶ OCHA, *Humanitarna kriza u Mosulu*, 01.11.2016., <http://bit.ly/2fa0KCq>, str. 1; OCHA, *Hitna apel za Mosul*, 20.07.2016., <http://bit.ly/2d9dZTv>, str. 2.

¹⁷⁷ Ukoliko bi se ostvario najgori scenario, oko 700.000 ljudi bi moralo da bude hitno zbrinuto. U trenutku pisanja ovog izveštaja, preko 20.000 novih interno raseljenih lica se smešta u kampove. Raspoloživi kapaciteti u sedam kampova su dovoljni za još 40.000 IRL, dok je dodatnih 450.000 objekata u izgradnji ili u fazi planiranja; OCHA, *Humanitarna kriza u Mosulu, 9 November 2016*, 9 November 2016, <http://bit.ly/2fRVoNw>. Videti takođe i, OCHA, *Humanitarni bilten Irak, septembar 2016.*, 15.10.2016., <http://bit.ly/2e8Oyz7>, p. 3; The Daily Beast, *Milion izbeglica bi pobedu u Mosulu mogle da pretvore u poraz*, 10.10.2016., <http://thebea.st/2d6dvIQ>; Al Jazeera, *'Križa masovnih razmera' jer se očekuje da 1,5 milion ljudi pobegne iz Mosula u Iraku*, 29.10.2016., <http://aje.io/he64>.

¹⁷⁸ U Iraku se dokumentacija o građanskom statusu izdaje i obnavlja u lokalnim kancelarijama u matičnom mestu boravka u kojem se vodi originalna evidencija – što za mnoga interno raseljena lica trenutno nije ostvarivo. Kao odgovor na masovna raseljavanja od 2014., u različitim delovima zemlje su otvorene nove kancelarije za regulisanje civilnog statusa u kojima se mogu produžiti lične karte (ali ne i druga dokumenta); u svakom slučaju, one pokrivaju ograničenu teritoriju, tako da mnoga IRL nemaju mogućnost vađenja dokumenata o civilnom statusu. Administrativne procedure za ponovno dobijanje izgubljene dokumentacije su duge i skupe jer uključuju administrativne takse i troškove slanja. Pristup dokumentima bi mogao da zavisi od uspešnog rešavanja zahteva u građansko-pravnoj oblasti (npr. sklapanje braka, razvod, izdavanje umrlica i sl.). „Pristup pravnoj dokumentaciji se pokazao kao jedan od najevidentnijih izazova za IRL širom Iraka. Nemogućnost pokazivanja odgovarajućih ličnih dokumenata može da onemogući korišćenje osnovnih javnih usluga i humanitarne pomoći. (...) IRL bez dokumenata se često smatraju licima sa nelegalnim boravkom, pa su ponekad danima zadržanai u pritvoru dok se slučaj ne preispita. To je posebno uobičajeno u Kurdistanskoj regiji Iraka i provinciji Kirkuk“; MRGI, *Kriza raseljavanja u Iraku*, mart 2016., <http://www.refworld.org/docid/573592d24.html>, str. 18-19, 20. Videti takođe i UNHCR, *Mosul Weekly Protection Update (Nedeljne novosti o zaštiti u Mosulu)*, 29.10. – 04.11.2016., 04.11.2016., <http://bit.ly/2fsroVI>; UNHCR, *Odgovarajuće informacije o zemlji porekla (COI) za procenu postojanja alternativne internim bežanjima i raseljavanju (IFA/IRA) u Bagdadu za sunitske Arabe iz područja pod kontrolom ID*, maj 2016., <http://www.refworld.org/docid/575537dd4.html>, str. 27-28; Savet UN za ljudska prava, *Izveštaj Specijalnog izvestioca o ljudskim pravima interno raseljenih lica*, 05.04.2016., <http://www.refworld.org/docid/575fb7e14.html>, stavovi 14, 54; OCHA, *Irak Plan humanitarnog odgovora 2016.*, decembar 2015., <http://bit.ly/1U3LFAI>, pp. 7, 16; OCHA, *2016 Pregled humanitarnih potreba za 2016.*, novembar 2015., <http://bit.ly/1RoAqvQ>, p. 7; Humanitarian Practice Network (HPN) (Mreža za humanitarnu praksu), *Kriza identiteta? Dokumentacija za raseljene u Iraku*, oktobar. 2015., <http://bit.ly/1QJpxZ9>.

¹⁷⁹ Konvencija o statusu izbeglica iz 1951. [*Konvencija o statusu izbeglica iz 1951.* (“Konvencija iz 1951.”), 28.07.1951., Ujedinjene nacije, Serija sporazuma, tom 189, str. 137, <http://www.refworld.org/docid/3be01b964.html>] i Protokol iz 1967. [*Protokol o statusu izbeglica*, 31. januar 1967., United Nations, Serija sporazuma, tom 606, str. 267, <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3ae4.html>]. Iračani koji potiču iz područja Iraka izvan obima Pozicije UNHCR-a o povratku, takođe mogu da ispunjavaju kriterijume Konvencije iz 1951.

regionalnim zakonskim sredstvima¹⁸⁰ ili slični oblici zaštite¹⁸¹. U zavisnosti od svakog slučaja ponaosob, moguće je da će se ukazati potreba za preispitivanjem klauzula o isključenju.¹⁸²

48 Kada donosioci odluka razmatraju da li postoje alternativna područja za interno bežanje i raseljavanje, na njima je da odrede odgovarajuće područje za raseljavanje i da pokažu da predložena lokacija ispunjava zahteve i da je opravdana.¹⁸³ U sadašnjim okolnostima, sa internim raseljavanjem velikih razmera, ozbiljnom humanitarnom krizom, rastućim tenzijama u odnosima između zajednica, ograničenog pristupa/boravka u praktično svim delovima zemlje i sve većeg pritiska koji se vrši na IRL da se pre vremena vrate u svoja matična područja, nakon njihovog preuzimanja od ID, UNHCR ne smatra primerenim da države ukinu međunarodnu zaštitu licima iz Iraka na osnovu postojanja alternativnih područja za bežanje i raseljavanje. Alternativne lokacije za bežanje i raseljavanje biće dostupne u izuzetnim slučajevima, odnosno tamo gde pojedinci mogu legalno da uđu i ostanu u području predloženom za raseljenje,¹⁸⁴ tamo gde neće biti izloženi novoj opasnosti od ozbiljnog ugrožavanja¹⁸⁵ ili u oblasti u kojima imaju bliske članove porodice, pod uslovom da je porodica saglasna i sposobna da podrži navedene pojedince.¹⁸⁶ Imajući u vidu tešku humanitarnu situaciju u mnogim delovima zemlje, pogotovo u područjima u kojima je zbrinut veliki broj IRL, članovi porodice koji su i sami interno raseljeni, generalno neće biti smatrani sposobnim da obezbede takvu podršku.¹⁸⁷

¹⁸⁰ U zavisnosti od države u kojoj izbeglice iz Iraka traže međunarodnu zaštitu, postoje regionalni okviri za zaštitu izbeglica; videti *Konvencija o specifičnim aspektima problema izbeglica u Africi* („Konvencija Organizacije afričkog jedinstva“), 10.09.1969., 1001 U.N.T.S. 45, <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b36018.html>; *Kartaginska deklaracija o izbeglicama, Razgovor o međunarodnoj zaštiti izbeglica u centralnoj Americi, Meksiku i Panami*, 22.11.1984., <http://www.refworld.org/docid/3ae6b36ec.html>. Premda Kartaginska deklaracija predstavlja neobavezujući regionalni instrument, definicija izbeglice iz te deklaracije ima poseban značaj u regionu, zbog čega je inkorporirana u 14 državnih zakona i državnih praksi. Smernice za tumačenje definicije izbeglice iz Kartaginske deklaracije: UNHCR, *Pregled zaključaka o tumačenju proširene definicije izbeglice u Kartaginskoj deklaraciji iz 1984.: Okrugli sto održan 15. i 16. oktobra 2013.*, Montevideo, Urugvaj, 07.07.2014., <http://www.refworld.org/docid/53c52e7d4.html>.

¹⁸¹ Tražioci azila iz ovih područja Iraka koji traže međunarodnu zaštitu u državama članicama Evropske unije, za koje je utvrđeno da nisu izbeglice, verovatno će potpasti pod odredbe člana 15 Direktive EU o kvalifikaciji, kao osobe koje imaju potrebu za subdijarnom zaštitom [Evropska unija, *Direktiva 2011/95/EU Evropskog parlamenta i Saveta o standardima za kvalifikaciju državljana trećih zemalja ili lica bez državljanstva kao korisnika međunarodne zaštite, za jedinstven status izbeglica ili lica koja ispunjavaju uslove za subdijarnu zaštitu, kao i za sadržaj odobrene zaštite (izmenjena)* (“Kvalifikaciona direktiva”), 13.12.2011., <http://www.refworld.org/docid/4f06fa5e2.html>].

¹⁸² UNHCR, *Smernice o međunarodnoj zaštiti br. 5: Primena klauzule o isključenju: član 1F Konvencije iz 1951 o statusu izbeglica*, 04.09.2003., HCR/GIP/03/05, <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3f5857684.html>.

¹⁸³ UNHCR, *Smernice o međunarodnoj zaštiti br. 4: “Alternativa za interno bežanje ili raseljavanje” U kontekstu člana 1A(2) Konvencije iz 1951. i/ili Protokola iz 1967. o statusu izbeglica*, 23.07.2003., HCR/GIP/03/04, <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3f2791a44.html>, stavovi. 33-35.

¹⁸⁴ Nedostatak sponzorstva tamo gde je to neophodno i/ili nedostatak dokumentacije će najverovatnije za posledicu imati hapšenje i/ili pritisak na izbeglice da se vrate u područje prvobitnog proгона. Područja u kojima lokalne vlasti mogu da vrše pritisak na pojedince da se vrate u područja koja su prethodno bila pod kontrolom ID, neće predstavljati relevantnu alternativu za intreno bežanje. Videti stav 30.

¹⁸⁵ Videti „*Odnos prema civilima iz područja koja su prethodno bila ili su trenutno pod kontrolom Islamske države u područjima pod kontrolom Centralne vlade ili Kurdistanske regionalne vlade (KRG)*.“ Videti takođe i UNHCR, *Odgovarajuće informacije o zemlji porekla (COI) za procenu postojanja alternative internim bežanjima i raseljavanju (IFA/IRA) u Bagdadu za sunitske Arape iz područja pod kontrolom ID*, maj 2016, <http://www.refworld.org/docid/575537dd4.html>, stavovi 11-15.

¹⁸⁶ Pri procenivanju opravdanosti alternativnih područja za interno bežanje, posebno u oblastima sa velikim brojem IRL, potrebno je uzeti u obzir šira ekonomska ograničenja i porast siromaštva koje zahvata veliki deo iračkog stanovništva. Faktori koje treba razmotriti obuhvataju i konkurenciju za sticanje sredstava za život i korišćenje mesta za zbrinjavanje i javnih usluga. Videti „*Humanitarna situacija*“.

¹⁸⁷ Detaljne smernice za primenu alternative za intreno bežanje i interne odnose i primenu kriterijuma relevantnosti i opravdanosti, videti UNHCR, *Smernice o međunarodnoj zaštiti br. 4: „Alternativa za interno bežanje ili raseljavanje” U kontekstu člana 1A(2) Konvencije iz 1951. i/ili Protokola o statusu izbeglica iz 1967.*, 23.07.2003., UNHCR/GIP/03/04, <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3f2791a44.html>.